

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAŞAM BOYU ÖĞRENME ANABİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

AİLE EĞİTİMİ KURSLARININ YETİŞKİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA
ETKİLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ferhat AY

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Gülsün ŞAHAN

BARTIN-2015

KABUL VE ONAY

Ferhat AY tarafından hazırlanan “**Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi**” başlıklı bu çalışma, ...tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **oy birliği/oy çokluğu** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan : ..... (Danışman) .....

Üye : ....

Üye : ....

Bu tezin kabulü ..... Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve .... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Çetin SEMERCİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Yrd. Doç. Dr. Gülsün ŞAHAN danışmanlığında hazırlamış olduğum " Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi" adlı Yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

28 /08 /2015

Ferhat AY

ÖNSÖZ

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde başladığım Yüksek lisans eğitimimi Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tamamlamamda, verdiği bilgiler ile büyük katkısı olan Eğitim Fakültesi Dekanı sayın Prof.Dr. Firdevs GÜNEŞ hocama, yine verdiği öneri ve yol göstermeleri ile desteğini esirgemeyen Enstitü Müdürü sayın Prof. Dr. Çetin SEMERCİ hocama şükranlarımı sunarım.

Tez danışmanlığımı almadan önce derslerinde bilgi ve deneyimlerini, danışmanlığımı yaptığı dönemde değerli bilimsel bilgi, uyarı ve önerilerini esirgemeyen Tez danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Gülsün ŞAHAN hocama sabrı ve emekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Tezimi hazırlamak için ihtiyacım olan bilgileri elde etmek için görüşmeler yaptığım, Bartın İlinde Aile Eğitimi Programı kapsamında kurs veren değerli öğretmen arkadaşlarıma ve katılımcı kursiyerlere gösterdikleri ilgi ve alakalarından dolayı teşekkür ederim.

Yüksek lisans yapma kararımın sonra desteğini benden esirgemeyen kıymetli eşim Ümran AY' a ve çalışma masamda yaptığım çalışmalarımın dünyadan bihaber olan haliyle, meraklı gözlerle bakıp verdiği tebessümleri ile bana ilham kaynağı olan kızım Sümeyye Berin AY' a sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Ferhat AY

Bartın-2015

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi

Ferhat AY

Yüksek Lisans, Yaşam Boyu Öğrenme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gülsün ŞAHAN

Bartın-2015, Sayfa XV+128 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, Aile Eğitimi Programları kapsamında verilen kursların, katılımcı ebeveynlerin anne babalık davranışlarını ve becerilerini geliştirmesindeki katkılarının tespit edilmesi ve bu kursların yetişkin eğitimi açısından etkililiğinin değerlendirilmesidir. Bu nedenle çalışmada, eğitimci ve kursiyer anne-babaların konu ile ilgili düşünce ve görüşleri belirlenerek değerlendirilmiş ve önerilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmada Bartın ilinde Aile Eğitimi Kursları eğitimi veren 8 eğitici ve bu kurslara katılıp, başarı ile tamamlayan 25 kursiyer anne-baba olmak üzere toplam 33 kişi ile çalışılmıştır.

Araştırma için gerekli veriler, eğitimciler ve kursiyer anne-babalara yönelik olarak ayrı ayrı geliştirilen yarı yapılandırılmış “Eğitimci Görüşme Formu” ve “Kursiyer Görüşme Formu” kullanılarak görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Eğitimcilerle ve kursiyer ana babalar ile yapılan görüşmeler anında not edilerek, veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler araştırma amaç ve alt amaçları doğrultusunda betimsel ve içerik analizi kullanılarak yorumlanmıştır. Veriler yorumlanırken eğitici ve kursiyer ana babaların doğrudan ifadelerine yer verilmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar, eğitici bulgularına ilişkin ve kursiyer bulgularına ilişkin sonuçlar olarak iki başlık altında toplanmıştır. Eğiticiler, aile eğitimi kurslarını gerekli görmekte, kursiyer sayılarını yetersiz bulmaktadırlar. Bunun en önemli nedeni olarak, kurs tanıtımının yeterince yapılmaması ifade edilmektedir. Eğiticiler baba katılımını yetersiz, kursiyerlerin devamsızlığını fazla bulmaktadır. Eğiticiler eğitim-öğretim süreçlerinde, farklı etkinlikler kullandıklarını düşünmekte, ancak kursiyerler etkinlikleri yetersiz bulmaktadır. Eğiticilerin, kurs başlangıcında ve sonunda, ana babaların hazır bulunuşluk durumlarını ölçmedikleri ifade edilmiştir. Çoğunlukla eğiticiler tarafından, ev ziyaretleri yapılmamıştır. Kursiyerler aile eğitimi kurslarını gerekli fakat yetersiz bulmuşlardır. Kursların, etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Kursiyer ana babaların teknolojik araç gereçleri kullandıkları, fakat kurslarda kullanılan araç gereçleri yetersiz buldukları görülmektedir. Kursiyerlerin, öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanılan etkinlikleri yetersiz buldukları görülmüştür. Ana babaların genellikle çocuklarının akademik alanda başarı göstermesini hedefledikleri düşünülmektedir. Kursların tekrarlarının yapılmasını istemektedirler. Sonuç olarak araştırmada, aile eğitimi kurslarının, araştırma grubunca önemsendiği, yaygınlaştırılması, hatta zorunlu tutulmasının düşünüldüğü, ancak anne baba katılımına ilişkin bir takım sorunlara çözümler bulunması gerektiği görülmüştür. Araştırmada, aile eğitimi kursları yetişkin eğitimi açısından ele alınacak olup, bu yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Yetişkin Eğitimi, Aile Eğitimi Programı, Yaşam Boyu Öğrenme

ABSTRACT

Master' s Thesis

THE EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE FAMILY EDUCATION COURSES IN THE CONTEXT OF ADULT EDUCATION

Ferhat AY

Master Degree, Department of Lifelong Learning

Thesis Advisor, Assistant Professor Gülsün Şahan

Bartın-2015, Pp: XV+128

The purpose of this study is to determine the contributions of the courses within the scope of Family Education Programs in improving parenthood behaviors and skills of the participant parents and to evaluate the effectiveness of these courses in terms of adult education. So, in this study, thoughts and opinions of educators and trainee parents have been identified and evaluated and it is aimed to improve the proposals.

The study has been carried out with 33 people in Bartın consisting of 8 educators providing Family Education Courses and 25 trainees who have taken part in these courses and successfully completed them.

The data required for the research has been collected via interview technique using the semi-structured “Educators Interview Forms” and “Trainee Interview Forms” individually developed for families and educators. The interviews with the participants and educators have been noted down and collected immediately. The resultant data in line with the research objectives and sub-objectives have been interpreted using descriptive and content analysis. While interpreting the data, the direct expressions of educators and trainee parents have been given place.

The results obtained from the research findings have been grouped under two headings regarding to educator concerning results and trainee concerning results. While the educators find family education courses necessary, they find the number of participants inadequate. As the most important reason of this situation, it has been seen the inadequate presentation of the courses. The participation of the trainee fathers is insufficient and the absences of trainees are high. While the trainers think that they are using different activities in the educational process, the course participants think that the activities are unsatisfactory. It has been stated that the trainers do not evaluate the status of the trainees at the beginning and end of the courses. Mostly by educators, home visits have not been made. Trainees have found family education courses necessary but insufficient. Courses are believed to be effective in the development of effective communication skills. It has been seen that the trainee parents are good at using technological devices but the devices used during the courses are inadequate. It has been detected that the trainees think that activities used in the teaching-learning process insufficient. It has been thought that parents aim at achievement in their children's academic life. The parents want the courses to be organized again. Consequently, related to the courses, it has been seen that the courses are attached importance by the trainees and they are planned to be disseminated and made compulsory. However, it is considered to be a must to find solutions to the problems regarding a number of issues relating to the participation of the parents. In the research the family education courses will be discussed in terms of adult education and it is expected to contribute to the field with this aspect.

Keywords: Family, Adult Education, Family Education Program, Lifelong Learning

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	II
BEYANNAME	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar LİSTESİ	XIII
EKLER LİSTESİ	XV
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sayıtlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar.....	6
1.7. Kısaltmalar.....	7
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Aile.....	8
2.2. Aile Eğitimi ve Tarihçesi.....	9
2.3. Aile Eğitim Program Çeşitleri.....	16
2.3.1.1. Grup Eğitimi Yoluyla Düzenlenen Aile Eğitim Programları.....	16
2.3.1.2. Bire-bir Eğitim Yoluyla Düzenlenen Aile Eğitim Programları.....	17
2.3.2.1. Eve Dayalı Aile Eğitim Programları.....	17
2.3.2.2. Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programı.....	18

2.3.2.3. Ev ve Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programları	19
2.4. Yetişkin Eğitimi	19
2.4.1. Yetişkin nedir?	20
2.4.2. Neden Yetişkin Eğitimi?	21
2.5. Yetişkin Eğitiminde Öğrenme - Öğretme Süreçleri	22
2.5.1. Androgoji:	25
2.5.2. Öz-Yönelimli Öğrenme.....	26
2.5.3. Dönüştürücü Öğrenme Kuramı	27
2.5.4. Yetişkin Eğitimine Göre Yetişkin Eğitimci	29
2.5.5. Yetişkin Eğitimine Göre Öğrenme Ortamı	30
2.6. Anne Baba Tutumları.....	32
2.6.1. Olumsuz Anne Baba Tutumları	33
2.6.1.1. Baskıcı-Otoriter Tutum:	33
2.6.1.2. Gevşek Tutum (Çocuk Merkezli Tutum) :	35
2.6.1.3. Dengesiz Kararsız Tutum:.....	36
2.6.1.4. Aşırı Koruyucu Tutum:	36
2.6.1.5. İlgisiz Kayıtsız Tutum:.....	38
2.6.1.6. İtici tutum	39
2.6.1.7. Yetkinci Tutum	40
2.6.2. Olumlu Anne-Baba Tutumu.....	41
2.6.2.1. Demokratik Tutum (Güven verici, hoşgörülü tutum):	42
2.7. Gelişim ve Öğrenme Özellikleri	43
2.8. İletişim	44
2.8.1. Etkili İletişim Becerileri	46
2.8.2. İletişimde Yapılan Hatalar	47
2.8.3. Empati:	48

3. BÖLÜM: YÖNTEM	50
3.1. Araştırma Modeli	50
3.2. Çalışma Grubu	51
3.3. Verilerin Toplanması	54
3.4. Verilerin Analizi	56
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	57
4.1. Eğiticilere İlişkin Bulgu ve Yorumlar	57
4.1.1. Aile Eğitiminin ve Kursların Gerekliliğine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	57
4.1.2. Aile Eğitimi Kurslarına Katılım Oranlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	60
4.1.3. Kurslara Katılım Oranlarında Anne ve Babalar Arasındaki Farka İlişkin Bulgu ve Yorumlar	62
4.1.4. Kurslara Devam Etme Konusundaki Bulgu ve Yorumlar.....	64
4.1.5. Kurslarda Kullanılan Öğretme Yöntemlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	66
4.1.6. Anne Baba Tutumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	67
4.1.7. Kursiyerlerin Gelişim ve Öğrenme Özelliklerini Kazanma Durumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	70
4.1.8. Eğiticilerin, İletişim Becerilerinin Kullanımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar	72
4.1.9. Eğiticilerin Kurs Sonu Anne Babalık Beceri Kazanımlarına, Çocuklarına Olan Etkilerine ve Kurs Değerlendirmelerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	74
4.1.10. Eğiticilerin Önerileri	79
4.2. Kursiyerlere İlişkin Bulgu ve Yorumlar	80
4.2.1. Aile Eğitimi Kavramının ve Kursların Gerekliliğine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	80

4.2.2. Kursiyerlerin Teknoloji Kullanma Durumlarına ve Eğitim Etkinlik ve Materyal Değerlendirmelerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	82
4.2.3. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuklarının Okul Hayatlarına Bakış Açılarındaki Değişikliklere İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	85
4.2.4. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Gelişim Dönemi Özelliklerini Öğrenme ve Uygulama Durumlarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	88
4.2.5. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Etkili İletişim Becerisi Geliştirebilme Durumlarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar	89
4.2.6. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuklarının Başarı Değerlendirmesine ve Meslek Seçimine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	92
4.2.7. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Ebeveynlerin Çocukların Hayatlarına Olan Etkilerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	94
4.2.8. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Bir Yetişkin Olarak Kurs Kazanımlarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar	97
4.2.9. Kursiyerlerin Kursların Aksayan Yönlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	100
5. BÖLÜM: SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	103
5.1. Sonuç ve Tartışma	103
5.2. Öneriler	107
5.2.1. Eğiticilere Öneriler:.....	107
5.2.2. Halk Eğitim Merkezlerine Öneriler:	108
5.2.3. Milli Eğitim Bakanlığına Öneriler:	108
KAYNAKÇA.....	110
EKLER	118
ÖZ GEÇMİŞ	127

TABLolar LİSTESİ

Tablo	Sayfa
No	No
1. 1993-2010 Yılları Arası Uygulanan Aile Eğitimi Programları	12
2. Çalışma Grubunda Yer Alan Eğiticilere İlişkin Demografik Bilgiler	52
3. Çalışma Grubunda Yer Alan Kursiyerlere İlişkin Demografik Bilgiler.....	53
4. Eğiticilere Göre Aile Eğitiminin Algılanmasına İlişkin Bulgular	57
5. Eğiticilere Göre Aile Eğitiminin Gerekliliğinin Sebeplerine İlişkin Bulgular	58
6. Eğiticilere Göre Kurs Süresinin Yeterliliğine İlişkin Bulgular	59
7. Eğiticilere Göre Kurslara Katılım Oranlarına İlişkin Bulgular	60
8. Eğiticilere Göre Aile Eğitimlerine Katılım Oranlarının Düşük olmasının Nedenlerine İlişkin Bulgular	61
9. Eğiticilere Göre Babaların Kurslara Katılım Oranının Düşük Olmasının Nedenlerine İlişkin Bulgular	63
10. Eğiticilere Göre Kurslara Devam Etme Durumuna İlişkin Bulgular	64
11. Eğiticilere Göre Kurslara Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Bulgular.....	65
12. Eğiticilere Göre Kurslarda Kullanılan Öğretim Yöntemlerine İlişkin Bulgular	66
13. Eğiticilere Göre Kurs Başlangıcında Anne Baba Tutumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgular	68
14. Kurs Süresince ve Bitiminde Anne Baba Tutumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgular	69
15. Eğiticilere Göre Kursiyerlerin Gelişim ve Öğrenme Özelliklerini Kazanma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	70
16. Eğiticilere Göre İletişim Durumu ve Ev Ziyaretlerine İlişkin Bulgular	72
17. Eğiticilere Göre Kursların Ana babalara ve Çocuklarına Olan Katkılarına İlişkin Bulgular	74

18. Eğiticilere Göre Aile Eğitimi Kurslarının Aksayan Yönleri	76
19. Eğiticilerin Önerilerine İlişkin Bulgular	79
20. Kursiyerlere Göre Aile Eğitiminin Gerekliliğinin Önemine İlişkin Bulgular	80
21. Kursiyerlere Göre Aile Eğitimi Kurslarının Yeterliliğine İlişkin Bulgular.....	82
22. Kursiyerlerin Teknolojik Araç Gereç Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	83
23. Kursiyerlere Göre Kurs Materyallerinin Yeterlilik Durumuna İlişkin Bulgular	83
24. Kursiyerlere Göre Kurs Etkinliklerinin Yeterlilik Durumuna İlişkin Bulgular	84
25. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuklarının Okul Hayatlarına Bakış Açılarındaki Değişikliklere İlişkin Bulgular	85
26. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Gelişim Dönemi Özelliklerini Öğrenme ve Uygulama Durumlarına İlişkin Bulgular	88
27. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Etkili İletişim Becerisi Geliştirebilme Durumlarına İlişkin Bulgular.....	90
28. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Hangi İletişim Becerilerini Geliştirdiklerine İlişkin Bulgular	90
29. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuğunun Başarı Durumu Değerlendirmesine İlişkin Bulgular	92
30. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Ebeveynlerinde Bir İnsan Olduğu Gerçeğine Dönük Bakış Açılarında İlişkin Bulgular	95
31. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocukların Hayatlarındaki Başarıları Etkileyecek Etmenlere İlişkin Bulgular	96
32. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Bir Yetişkin Olarak Kurs Kazanımlarına İlişkin Bulgular	98
33. Kursiyerlerin Kursların Aksayan Yönlerine İlişkin Bulgular.....	101

EKLER LİSTESİ

Ek	Sayfa
No	No
1. Eğitici Görüşme Formu	118
2. Kursiyer Görüşme Formu.....	120
3. Aile Eğitimi Programı Kurslarına Ait Fotoğraflar	122

1. BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Problem

Bugünün dünyası bilgi çağını yaşamaktadır. Bu çağın en büyük özelliklerinden birisi bilginin ve teknolojinin hızlı ilerlemesidir. Bilgi ve teknolojiye hızlı ilerleme şüphesiz toplumları ekonomik, sosyal, kültürel ve yaşamsal anlamda oldukça fazla etkilemektedir. Bu hızlı değişim ana babalar ile çocukları arasında kuşak çatışmalarına yol açmakta, iletişim sorunları ve beraberinde aileden kopuk bireyler yetişmesini getirmektedir. Okullar çocukların değişen dünya şartlarına ayak uyduran, bilgi ve teknolojiye hızlı değişime uyum sağlamış bireyler haline gelmeleri yönünde eğitim öğretim vermektedir. Şüphesiz okullarda verilen eğitim öğretim faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında en önemli katkı çocuğun anne babasının yapacağı katkıdır. Bu katkı sosyal öğrenme anlamında örnek olma yoluyla olabileceği gibi, çocuğun hayatı anlama ve anlamlandırma, kendi potansiyelinin farkında olma ve bu potansiyeli ortaya çıkartmada ona yol göstermek şeklinde de olabilir. Ancak bugün, bu özelliklere sahip olabilecek bir anne babanın kendi çocukluk ve gençlik döneminde aldığı eğitim öğretim ile bunu başarabilmesinin zor olacağı düşünülmektedir. Ana babaların çocuklarının eğitimlerine katkı sağlayabilmeleri için öncelikle kendi eğitimlerini dinamik bir hale getirmeleri, kendilerini sürekli yenileyen ve geliştiren bireyler olmaları gerekmektedir. Tam da burada karşımıza yaşam boyu öğrenme kavramı çıkmaktadır. Yaşam boyu öğrenme; “bireyin yaşamı boyunca bilgisini, becerilerini, yeterliklerini bireysel, sosyal ya da mesleki olarak geliştirmeyi amaçlayan tüm etkinlikler olarak tanımlanmaktadır” (Avrupa Komisyonu, 2002). Yaşam boyu öğrenme kapsamında örgün öğrenme, yaygın öğrenme, mesleki eğitim, teknik eğitim, hizmet içi ve hizmet dışı tüm eğitim ve öğretimler yer almaktadır.

Son zamanlarda Türkiye de yaşam boyu öğrenme bağlamında gerçekleştirilen en önemli yetişkin eğitimi çalışmalarından birisi olarak karşımıza Aile Eğitimi Kursları çıkmaktadır. Aile Eğitimi kursları, ebeveynlerin, eğitime bakış açıları ve çocuklarına

yaklaşım tarzları, çocukların yetiştirilmesi ve toplumun gelişmesi için son derece önemlidir.

Tomar (2007, 1), eğitimin; toplum yapısını, ekonomik hayatı, kültürü ve pek çok değişkeni etkileme özelliğine sahip bir sistem olduğunu vurgularken, Ünlü (1986, 12), “sadece çocuğu dikkate alan, tüm çabayı çocuk üzerinde toplayarak, aileyi göz ardı eden eğitimin, yetersiz, etkisiz ve güç olduğunu belirtmektedir.” Çomaklı (2006, 42) da “evlenme ve aile yaşamı ile ilgili eğitimin evde başlaması gerekliliğini ortaya koymakla birlikte ailelerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını vurgulamakta ve aile eğitiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır.” Bu bağlamda Aile Eğitimi Kurslarında ana babaların çocuklarını yetiştirirken daha bilinçli hareket edebilmeleri ve onların hayatta mutlu olacakları tercihleri yapmalarında iyi birer rehber olmalarını sağlamak hedeflenmektedir. Cavkaytar (2000, 174), “Aile eğitiminin temel amacının; ana babaları, anne babalığın değişik yönleriyle ilgili bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve beceri sahibi yapmak olduğunu belirtmektedir.” Üstünoğlu (1991, 125) da, “anne-baba eğitiminin amacını; ailelerin çocuk gelişim ve eğitimi konusunda bilgilendirilmelerini sağlamak, her yaşın gelişim özelliğine göre çocuklarını tanımalarına yardımcı olmak, anne-babaları çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmanın önemi konusunda bilgilendirmek, çocukların davranış ve alışkanlıklarını değiştirme yollarını öğretmek olduğunu dile getirmektedir. Bireyin kendi ailesini seçme hakkına sahip olmamasına karşılık, çocukların toplumsal ve ruhsal açıdan sağlıklı bireyler olarak yetişebilmeleri için uygun ortamların kurulması ve sürdürülmesi, ailenin bilgili olması ve bilinçli davranmasına bağlı olmaktadır” (Yavuzer, 1993, 126).

Okullarda verilen eğitim öğretim faaliyetlerinin başarıya ulaşabilmesi için en önemli etkenlerden biri de ailenin bilinçlenmesinin sağlanmasıdır. 20-30 yıl öncesinin bilgi ve teknolojisiyle büyümüş ve eğitim öğretim almış bir anne babanın bugünün dünyası şartlarında yaşayan çocuklarını anlayabilmesi ve kendini geliştirmeden çocuklarına yaklaşımlarını bugünün dünyasına uyarlayabilmesi için aile eğitimi kurslarının önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmada, Türkiye de verilen aile eğitimi programları türlerine yer verilerek, aile eğitiminin gerekliliği ve önemi irdelenecektir. Türkiye de yapılan aile eğitimi kurslarında kullanılan öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleri ele alınarak, kursların yetişkin eğitimi ilkelerine uygunluğu değerlendirilecektir. Yaşam Boyu Öğrenmenin en önemli

unsurlarından biri olan Aile Eğitimi programlarının, programa katılan ailelere, iletişim becerileri, gelişim psikolojisi, olumlu tutum ve davranış kazandırma açılarından nasıl bir değişim ve gelişim sağladığının tespitinin yapılması, eğitici ve kursiyerler açısından kursların değerlendirilmesi, bu kurslar sonunda ana babaların çocuklarına yaklaşımlarında değişiklik olup olmadığının ortaya konulması araştırmanın problemi teşkil etmektedir. Kısacası, yaşam boyu öğrenme sürecinde önemli yer tutan yetişkin eğitiminde bugünün en önemli uygulamalarından olan aile eğitimi programlarının, eğitsel ve toplumsal gelişme açısından etkililiği değerlendirilecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, Aile Eğitimi kapsamında verilen kursların, katılımcı ebeveynlerin ana babalık davranışlarını ve becerilerini geliştirmesindeki katkılarının tespit edilmesi ve bu kursların yetişkin eğitimi açısından etkililiğinin değerlendirilmesidir.

Genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Aile Eğitimi Programı kurslarına katılan eğitimci ve katılımcılar “Aile Eğitimi” ni ne düzeyde gerekli bulmaktadır?
2. Eğiticilere göre, açılan kurslara katılım oranı yeterli midir?
3. Anne ve babaların Aile Eğitimi Programı kurslarına katılımı arasında fark var mıdır?
4. Aile Eğitimi Programı kurslarında kullanılan öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleri nelerdir?
5. Aile Eğitimi Programı kurslarına katılanların anne ve babaların
  - a)Kurs öncesi anne baba tutumları hakkındaki bilgi düzeyleri nedir?
  - b)Kurs bittikten sonra Anne-Baba Tutumları hakkındaki bilgi düzeyleri nedir?
6. Aile Eğitimi Programı kurslarına katılan ebeveynlerin, kurs bitiminde;
  - a) “Gelişim ve Öğrenme Özellikleri” hakkındaki bilgi düzeyleri nedir?
  - b) “Etkili İletişim Becerilerini” hakkındaki bilgi düzeyleri nedir?

7. Aile Eğitimi Programı kurslarını tamamlayan ebeveynlere göre çocuklarının okul hayatlarına etkilerinde ne gibi değişiklikler olmaktadır?

8. Eğitici ve kursiyerlere göre Aile Eğitimi Programı kurslarının, ebeveynlerin olumlu ana babalık becerilerini geliştirilmelerine katkısı var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Son zamanlara kadar yapılan çalışmalar genellikle eğitimin, insanın doğumuyla başladığını belirten sonuçlar ortaya koyarlardı. Ancak son yapılan araştırmalar eğitimin başlama sürecinin, bebek daha dünyaya gözlerini açmadan, anne karnında iken başladığını göstermektedir. Çocuğun anne karnında başlayan eğitim süreci yaşam boyu devam etmektedir. Bu durum ailenin çocuğun eğitim sürecindeki etkisini ortaya koymaktadır. Burada karşımıza çok önemli bir olgu çıkmaktadır, birey kendisinin seçmediği bir aile içerisinde dünyaya gelir. Anne babasını seçme hakkı bulunmayan çocuğun, dünyaya gözlerini açtıktan sonra nasıl bir eğitim-öğretim alacağı, kişilik ve karakter olgunlaşmasında nasıl bir aile eğitimi alacağı tamamen ana babaların kontrolü ve etkisi altında şekillenecektir. Yeni doğan bir çocuğun büyüüp okul çağına geldiğinde nasıl bir öğrenci olacağını, hangi davranışları sergileyeceğini büyük ölçüde onun ebeveynleri tayin edecektir. Bu konuda; John Watson “Bana bir düzine sağlıklı bebek verin ve onları büyüteceğim kendime ait bir dünya oluşturun ve bunlardan herhangi birini istediğiniz konuda uzmanlaştırabilirim. Yeteneklerinden, eğilimlerinden, yetilerinden, becerilerinden, kabiliyetlerinden ve ırkından bağımsız olarak onları doktor, avukat, sanatçı, tüccar ve hatta dilenci ya da hırsız olmalarını sağlayabilirim” demiştir (www.acikders.org.tr). Aile çocuğun, kişilik ve karakterinin şekillendiği, dünyaya bakışının oluştuğu ilk okuludur denilebilir. “Toplumun oluşturan en küçük sosyal kurum olma niteliğini taşıyan aile, çocukların eğitiminden, yetiştirilmesinden ve sosyal özelliklerinin kazandırılmasından sorumludur. Çocuk ilk duyum ve algılarını nasıl ki aile ortamında kazanıyorsa; ilk alışkanlıklarını ve duygusal hayatının temellerini de burada atar” (Kıncal, 1993, 63). “Ana babaların çocuklarının eğitimlerine katılarak çocuklarının gelişimlerine katkıda bulunmaları her yaştaki çocuk için büyük önem taşımaktadır. Ailelerin bu gereksinimleri sistematik olarak sunulan aile eğitim programları aracılığı ile karşılanabilmektedir. Ailelere, çeşitli nedenlerle ihtiyaç duydukları desteği sağlamayı hedefleyen aile eğitim programları, çocuk yetiştirmeye ve eğitmeye yönelik yol gösterici nitelik taşımaktadırlar” (Ersoy ve Tezel-Şahin, 1999, 58-62). 48 aylık olan bir çocuğun anaokuluna başlamasından

ya da 36 aylık bir çocuğun kreşe başlamasından önce, yani henüz çocuk ilkokula başlamadan, onun öğrenmeye ve kendini gerçekleştirmeye ilişkin bakış açısı ailede şekillenmektedir.

Birçok gelişmiş ülkede, önemi anlaşılan ve üzerinde çalışmalar yapılan aile eğitimi programları, ülkemizde de 1993 yılından itibaren uygulamada yerini almış ve çeşitli aile eğitimi programları uygulanmıştır. Ancak 1993 yılından 2010 yılına kadar uygulanan aile eğitimi programları daha çok okul öncesi eğitimi alan çocukların ve bedensel-zihinsel engeli olan çocukların ailelerine dönük programlar olmuştur (MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü). 2010 yılından itibaren aile eğitimi programlarının kapsamı genişletilmiş ve 0-18 yaş arası tüm çocukların ana babalarına dönük programlar oluşturulmuştur. Yine aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı ile protokol ve işbirliği halinde diğer bakanlıklar, resmi kurum/kuruluşlar, belediyeler ve çeşitli STK' lar tarafından aile eğitimi programları düzenlenmiştir, düzenlenmektedir (MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü).

Literatür taramasında ulaşılan bilgiler ışığında, alanda yapılan araştırmaların Türkiye genelinde yapılan aile eğitimi programlarının, okul öncesi eğitim düzeyinde ve bedensel veya zihinsel yetersizliği olan çocuklar üzerine yapıldığı görülmektedir. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimi gören normal çocukların ailelerine yönelik yapılan aile eğitimi programları üzerine yapılan bu araştırmanın, yetişkin olarak anne babanın bireysel gelişimi bakımından konuyu ele alacağı için alana katkısı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada, MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Aile Eğitimi Programları kapsamında, halk eğitim merkezleri bünyesinde açılan Aile Eğitimi kurslarının, eğiticiler ve ana babaların bakış açıları ile irdelenmesi, bu programların etkililiği, aksayan yönlerinin tespiti, öğrenci başarısının yanı sıra öğrencinin anne baba tarafından tanınması ve anne babanın doğru iletişim kurarak çocuğuna yaklaşımının tespiti ve önemi üzerinde duracaktır. Bu haliyle çalışmanın gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutacağı, eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez unsurları olan yönetici, öğretmen ve velilere yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

1- Eğiticiler ve ana babalar görüşmelere gönüllü olarak katılmışlardır.

2- Görüşme esnasında eğitimcilerin ve ana babaların yapacağı değerlendirmeler gerçeği yansıtmaktadır.

3-Geliştirilen veri toplama araçları, araştırmanın amaçladığı verilere ulaşmayı mümkün kılacak yeterliliktedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma araştırmacı tarafından belirlenen aşağıdaki sınırlılıklara sahiptir:

1- Farklı kurum ve kuruluşlarca oldukça fazla sayıda açılan aile eğitimi programları bulunmaktadır. Bu çalışma Halk Eğitim Merkezlerince açılan Aile Eğitimi Programı kursları ile sınırlandırılmıştır.

2- Araştırma 2014 yılında Bartın ili Kurucuşile ilçesinde açılan Aile Eğitimi Kurslarına katılan 25 kursiyer ve yine 2014 yılında Bartın ili Kurucuşile ve Ulus ilçelerinde bu kursları açan 8 eğitici ile sınırlı tutulmuştur.

3- Araştırma, “Eğitici ve Kursiyer görüşme formları”nın ölçtüğü bilgiler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Aile: “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir”(TDK). Elmacioğlu (1998)’ e göre “aile, nüfusun yenilenmesi, milli kültürün ve değerlerin aktarılması, çocukların sosyalleşmesi, ekonomik, biyolojik ve psikolojik yönden doyum sağlanması işlevlerini yerine getiren toplumsal bir kurumdur” (akt. Yıldırım, 2012).

Aile Eğitimi Programı: Ülke genelinde 0-18 yaş arasında çocuğu olan anne-babaların “anne-babalık becerileri”nin geliştirilmesi ve böylece aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi yoluyla çocuğun ve ergenin var olan potansiyelini kullanmasını sağlamak amacıyla MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünce hazırlanan eğitim programlarıdır (MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü).

Yaşam Boyu Öğrenme: Kişisel, toplumsal, sosyal ve istihdam ile ilişkili bir yaklaşımla bireyin; bilgi, beceri ve yeterliliklerini geliştirmek amacıyla hayatı boyunca

katıldığı her türlü öğrenme etkinlikleri olarak tanımlanmaktadır (HBÖ Strateji Belgesi, 2009, 7)

Yetişkin Eğitimi: Yetişkin sayılan kişilerin bilgilerini arttırmak, mesleki ve teknik açıdan ilerlemelerini sağlamak, becerilerini genişletmek ve kişisel gelişimlerine yardımcı olmak, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak adına içerik, düzey ve yöntemi ne olursa olsun yaygın eğitim ya da zorunlu eğitimlerinin devamında yararlandıkları düzenli eğitim süreçlerinin tümü anlamına gelmektedir. (tdk.org.tr)

1.7. Kısaltmalar

HEM: Halk Eğitim Merkezi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

AEP: Aile Eğitim Programı

YBÖ: Yaşam Boyu Öğrenme

HBOGM: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın amaç ve alt amaçlarıyla ilişkili olan konular ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

2.1. Aile

Literatür tarandığında aile kavramına farklı tanımlamalar getirildiği görülmektedir. Bu tanımlardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

“Aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan neslinin devamlılığını sağlayan ve toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, biyolojik, ekonomik, kültürel, toplumsal ve hukuksal yönleri sahip toplumsal bir kurumdur” (Doğan, 2004 akt. Yıldırım, 2012). “Denge sistemine sahip bir aile, gerçek bir toplum hayatını yansıtmaktadır. Aile olmadan insanın ve toplumun varlığından söz etmek mümkün değildir. Bu özellikleriyle aile toplumun çekirdeği olarak görülmektedir” (Akyüz, 1991 akt. Yıldırım, 2012).

Sayın (1966, 2)’a göre aile, “biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk olarak ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş özdeksel, tinsel zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal bir birikimdir” (akt. Demir, 2011).

Türk Dil Kurumu (TDK) aileyi; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir” (tdkterim.gov.tr).

“Aile, nüfusun yenilenmesi, milli kültürün ve değerlerin aktarılması, çocukların sosyalleşmesi, ekonomik, biyolojik ve psikolojik yönden doyum sağlanması işlevlerini yerine getiren toplumsal bir kurumdur” (Elmacıoğlu, 1998 akt. Yıldırım, 2012). “Bu yönüyle aile samimi ve karşılıklı yakın ilişkilerin devam ettiği en küçük, fakat en önemli sosyal kurum niteliği taşımaktadır” (Yıldırım, 2012).

“Aile, toplumun bir parçası olarak, içinde bulunduğu koşullardan, toplumun kültüründen etkilenen ama yine de kendi içerisindeki ilişkileri, etkileşimi oluşturan bir sistemdir” (Kağıtçıbaşı, 1998, 27).

“Aile, bir anlamda düzen demektir. Sosyal düzenin sağlanmasında aile, birey ve toplum arasında köprü görevi görmektedir” (Varol, 2005, 33).

“Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimini edindiği ve kişiliğinin temellerini atıldığı bir kurumdur. Bu kurumda şüphesiz en etkin rolü olan anne ve babalara, çocuklarının gelecekteki kişiliğini belirlemede büyük görevler düşmektedir. Çünkü çocukların büyüüp geliştiği ortamın merkezinde anne-baba bulunmaktadır” (Sayar ve Bağlan, 2010, 23).

2.2. Aile Eğitimi ve Tarihçesi

Yetişkin eğitimi kapsamında yer alan aile eğitimi kavramına çeşitli tanımlamalar getirilmektedir. Üstünoğlu'na (1991) göre; “Aile eğitimi “anne-babaların çocuklarını sağlıklı bir şekilde yetiştirmelerini sağlamak amacıyla geliştirilmiş etkinliklerin tümü” olarak görülmekte, ayrıca “Aile eğitime dair bütün tanımlarda ortak nokta, aile eğitiminin katılımcılara anne babalık hakkında farklı konularda bilgi ve farkındalık kazandırmak amacı taşımaları yönündedir” (Yıldırım, 2012).

Varol (2005) ise aile eğitiminin önemine dikkat çekerek “Çocuğun eğitiminde bu denli önemi olan anne-babaların, çocuklarına daha yararlı olmalarını ve daha sistemli olarak amaç gerçekleştirmelerini sağlayabilmeleri aile eğitimiyle mümkün olmaktadır” (Yıldırım, 2012) demektedir.

Can-Toprakçı (2006) “Ana babalar, çocuğu dünyaya getirip büyütmenin yanı sıra; çocuklarının yeterli ve yetersiz oldukları durumları da en iyi bilen kişilerdir. Bu nedenle anne ve babalar, iyi bir eğitim almaları halinde, çocuklarının eğitimlerine daha aktif ve bilinçli bir biçimde katılabilirler” (Yıldırım, 2012) diyerek eğitim alan anne babaların çocuklarının eğitime daha aktif katılacaklarını belirtmektedirler.

Etkili ana baba tutumlarının açıklandığı bir çalışmada “Psikologlar, yapmış oldukları araştırmaların sonucunda, çocukların ve gençlerin, toplumda meydana getirdikleri davranışsal problemlerden dolayı en büyük suçlunun aileleri oldukları sonuçlarına ulaşmışlardır. Çocukların okulda yaşadıkları başarısızlıklardan, şiddet eğilimli olmalarına kadar tek sorumlu olarak aileleri görülmektedir. Ancak, bu konuda aileleri

suçlu görmeden önce, ailelerin çocuk eğitimi hakkında ne kadar eğitilmiş olduklarının incelenmesi gerektiği” (Gordon, 2014, 20) ortaya konulmaktadır.

Eğitim almamış ana babalar konusunda Okçabol (1996) “Örgün eğitimden yeterince faydalanamamış olan bireylerin, aile kurduklarında hem çocuklarının aile ortamındaki eğitimlerde hem de okul eğitimlerinde etkin bir rol oynayamadığını belirtirken aile eğitimlerinin ana babaların bu eksiklerini gidermek için iyi bir araç olduğunu” (Şeker, 2013) dile getirmektedir.

1982 Anayasası'nın 41. Maddesine göre ; “Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.” denilmektedir. Bu madde ile devlet, aileyi güçlendirme, koruma ve iyileştirme sorumluluğunu yüklenmektedir. Aile eğitiminin temel amacı, aileleri, ebeveyn olmanın farklı yönleri konusunda bilgilendirmek, bilinçli aile olma ve bunu sürdürme becerisi kazandırmaktır. Bu amaçla, ailelerin ve çocukların bilgi gereksinimlerine uygun olarak aile eğitimleri düzenlenmektedir. Genellikle, anne babayı anne-baba olarak eğitmeyi, anne-babayı çocuğuna öğretici olarak yetiştirmeyi amaçlayan aile eğitimi etkinliklerinden bahsedilmektedir (Cavkaytar, 1999 akt. Şeker, 2013).

Aile eğitiminin tarihçesine baktığımızda, dünyada aile eğitimine ilişkin çalışmaların 18. yüzyıldan itibaren “Aileye ilişkin işlevler üzerinde tarihi, kültürel, dini, coğrafi ve ekonomik faktörler önemli ölçüde belirleyici özellik taşırlar. Ancak dünyanın her yerinde yaşayan insan toplulukları için anne babanın çocuk sahibi olması, onu koruması, yetiştirmesi gibi ortak ve değişmez işlevler yer almaktadır. Çocuk yetiştirme, onu koruma ve sevme gibi değişmez aile işlevleri, en başından beri korunurken; ailenin rol ve sorumlulukları, aile içi ilişkiler gibi kavramlar 18. yy'dan bu yana farklılaşmaya başladığı” (Ural, 2010 akt. Yıldırım, 2012) görülmektedir. “Sanayi devrimi ve büyük göçler başta olmak üzere kentleşme, modernleşme, teknolojik gelişim süreçleri gibi dönüşüm ve değişim noktaları insan ve aile ilişkilerinin geleneksel yapısını yeni şekillere yönlendirmiştir. Modern eğitimin doğuşuyla bireyler, aileler ve toplum, eğitimle iç içe geçmiş bir değişim halkasında yer almaya başlamıştır. Aileler ve eğitim bireyleri değiştirip dönüştürürken, toplumun dinamik ve en temel birimi olarak ailenin kimi zaman yapısal kimi zamanda işlevsel olarak dönüşümü gerçekleşmektedir. Bu dönüşümü dünyanın teknolojik, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değişimi şekillendirmektedir” (Şentürk,

2008 akt. Yıldırım, 2012). “Sanayileşme ile birlikte yaşanan sosyal değişiklikler, anne-babalık becerileri, çocuk sağlığı ve çocuk eğitimi gibi konularda, eğitim kavramına oldukça önem kazandırmıştır” (Powell, 2000 akt. Yıldırım, 2012).

Günümüze gelindiğinde; “ Toplumların değişen doğasında aileler çeşitli nedenlerle desteğe ve yardıma gereksinim duymaktadırlar. Bu durum, aileleri destekleyen, kapsamlı, esnek, yüksek standartlara sahip aile oluşumuna katkı sağlayan eğitim programlarına olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Bu durum batı ülkelerinde başta ailelerin eğitime ihtiyaç duydukları konuların belirlenerek, koruyucu, önleyici ve geliştirici hizmetlerin sağlanması için aile eğitim programlarının geliştirilmesine ve uygulanmasına zemin hazırladığı” (Güran, 1991 akt. Yıldırım, 2012) anlaşılmaktadır.

Türkiye’de ailelerin aile yaşamıyla ilgili olarak yeterliliklerini geliştirmeye yarayacak ilk eğitimlerin 1928-1935 yılları arasında yürütülen Millet Mektepleri uygulamalarında yer aldığı görülmektedir. “Temelde bir okuryazarlık ve yurttaşlık eğitimi uygulaması olan Millet Mekteplerinde okuryazarlık ve yurttaşlık eğitiminin yanı sıra hesap bilgileri ve sağlık bilgileri dersleri de verilmekte idi. Hesap bilgisi dersi kapsamında basit hesap işlemleri, dört işlem, uzunluk ölçüleri, para birimleri ve arazi ölçüleri öğretilmekte idi. Sağlık bilgileri dersi kapsamında ise insan vücudu, bulaşıcı hastalıklarla mücadele, içkinin zararları, hava, su, gıda maddelerinin temel özellikleri, çocuk bakımı, açık hava ve güneşin yararları, gündelik hayatta karşılaşılması olası kazalarda yapılacaklar, çevre temizliğinin sağlanması gibi konular ele alınmakta idi” (Albayrak, 1994 akt. Yıldırım, 2012).

Türkiye’ de 1962-1963 yıllarında doğrudan aile odaklı olarak aileleri desteklemeye yönelik çabaların ise, “Akıl Hıfzısıhhası Cemiyeti Başkanı Ord. Prof.Dr. İhsan Şükrü Aksel tarafından Medikososyal Merkezi ve Askeri Tıbbiye’de başlatılan “Anne-Babalara Haftalık Sohbet Toplantıları” adıyla başlatıldığı” (Aydoğmuş vd., 2006 akt. Yıldırım, 2012) görülmektedir. 1982-1991 yıllarında ise Erken Destek Projesi, Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı, Prof. Dr. Sevda Bekman ve Prof. Dr. Diane Sunar tarafından tasarlanmış ve İstanbul’da düşük gelirli çocukların annelerinin eğitimi yoluyla çocuklarının çok yönlü gelişimi hedeflenmiştir. Programın içeriği, çocuğun bilişsel gelişimine yardımcı olmak ve anneyi çocuğun gelişimine duyarlı kılarak çocuğun tüm gelişimini desteklemesini sağlamaktır. Daha sonra AÇEV uzmanları tarafından geliştirilen program “Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP)” kimliğine kavuşmuş, 1993 yılında AÇEV bünyesinde

uygulanmaya başlamıştır. “Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP)”, Anne Destek Programı, Kadın Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması, Zihinsel Eğitim Programı başlıklarından oluşmaktadır. 1993 yılından itibaren 70 ilde sürdürülen eğitimler ayrıca T.C. Başbakanlık SHÇEK işbirliği ile Toplum Merkezleri’nde de uygulanmıştır. 1993-2005 yılları arasında toplam 171.130 anne ve çocuk bu programlardan yararlanmıştır. “Ayrıca AÇEV “aile eğitimleri” başlığı altında Anne Destek Programı, Baba Destek Programı, Anne Baba Olmak Seminerleri, Aile Mektupları başlıklarında aile eğitimlerini sürdürmektedir” (Hamamcı ve Sevim, 2004, 77-85). Aile eğitimi konusunda önemli çabalardan bir diğeri de 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde başlatılan Ana Baba Okulu uygulamasıdır (Aydoğmuş vd., 2006 akt. Yıldırım, 2012). 1998 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde başlatılan Evlilik Okulu uygulaması ise, evliliğe aday gençlerle evli bireylerin evlilik ilişkileri ve yaşamıyla ilgili farkındalık ve bilinç düzeylerini arttırmak hedeflenmiştir. Evlilik okulu uygulaması 1998’de 150 kişiye, 2001’de 95 ve 2004’de 128 kişiye olmak üzere üç kez düzenlenmiştir (Ateş vd., 2004 akt. Yıldırım, 2012).

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla, içinde yaşadıkları sosyo ekonomik koşullar nedeniyle risk içinde bulunan anne-babalar ve çocuklarının gelişimini desteklemek amacıyla 1993 yılından itibaren çeşitli Ebeveyn Eğitimi Programları uygulanmaktadır. 1993’ten 2010 yılına kadar uygulanan programlar, okul öncesi eğitimi hizmetlerinden yararlanamayan çocukların ve annelerinin gelişimini desteklemektedir. Olumsuz çevre koşullarına rağmen ev merkezli olarak yürütülen bu programlar ile çocukların aldıkları okulöncesi eğitimle bilişsel, sosyal, duygusal gelişmelerinin sağlandığı, okul başarılarının arttığı görülmüştür (aileegitimi.meb.gov.tr).

Tablo 1. 1993-2010 Yılları Arası Uygulanan Aile Eğitimi Programları

1	0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı (MEB - UNICEF - Gazi Üniv. İşbirliği)	1993-2004
2	0-6 Yaş Aile ve Çocuk Eğitim Programı (MEB - UNICEF İşbirliği)	2003-2005
3	0-6 Yaş Benim Ailem (MEB - UNICEF İşbirliği)	2005-2010
4	5-6 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) (MEB - AÇEV İşbirliği)	1993-2010
5	Aile İçin Temel Eğitim Programı (AİTEP) (MEB - UNICEF İşbirliği)	2007-2010
6	Baba Destek Eğitim Programı (BADEP) (MEB - AÇEV İşbirliği)	2003-2010

Kaynak: (aileegitimi.meb.gov.tr)

2008 Yılı'ndan 2010 Yılı'na kadar HBOGM koordinatörlüğünde, aile ve çocuğa hizmet götüren 12 paydaş kurum ile 6 farklı üniversiteden 8 bilim adamının akademik desteğiyle, hizmet tekrarı ve bütçe israfına neden olan, 2010 yılına kadar uygulanan bu ebeveyn eğitimi programları, toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden yapılandırılmış ve “Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş)” hazırlanmıştır (aileegitimi.meb.gov.tr).

➤ Programın Hazırlanması Sırasında Katkı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar:

- Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (Aynı zamanda koordinatör)
- Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
- Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
- Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEĞİTEK)
- Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED-Mülga)
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (Mülga)
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (Mülga)
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK-Mülga)
- Sağlık Bakanlığı
- Diyanet İşleri Başkanlığı
- Tarım Bakanlığı, GAP İdaresi Başkanlığı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

- UNICEF (Erken Çocuk Gelişimi Bölümü)
- Anne Çocuk Eğitimi Vakfı (AÇEV)

“Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş)” ile anne-babaların “iyi anne-baba olmalarının sağlanması ve böylece aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi yoluyla çocuğun ve ergenin var olan potansiyelini kullanmasını sağlamak” amaçlanmaktadır. Yine bu programla anne-babalara, çocuk gelişimi ve eğitimi, olumlu anne babalık becerileri, sağlık, beslenme, olumlu davranış kazandırma, temel alışkanlıklar kazandırma, toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi iletişim, aile içi şiddet, aile içi çatışma ve çatışma çözme teknikleri, temel insan hakları ve çocuk hakları, ergenlik dönemi gelişim özellikleri, ergenlik döneminde riskler ve sorunlar, okula hazır başlama, okul aile işbirliği gibi konularda eğitim verilerek daha sağlıklı ve başarılı nesiller yetiştirilmesi hedeflenmektedir (*aileegitimi.meb.gov.tr*).

HBOGM tarafından yaptırılan "Aile Eğitimi Programlarının (0-18 Yaş) Değerlendirilmesi Araştırması" konulu etki araştırmasının tamamlanmasını takiben başlatılan "(0- 18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı" nın alt grubu programlarından 7-11 ve 12-18 Yaş Aile Eğitimi Programlarının revizyonu çalışmaları 2013 Yılı içerisinde tamamlanarak Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın onayına sunulmuştur. Revizyonu (güncellemesi) yapılan bu program, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 12 Haziran 2014 tarih ve 57 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın bu kararı ile daha önce 02.03.2010 tarihinde 16 sayılı kurul kararı kabul edilen ve 2010 yılından beri uygulanmakta olan "Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş Çocuğu Olan Ailelere)" uygulamadan kaldırılmıştır.

Programın revizyonu sırasında; Milli Eğitim Bakanlığının diğer Genel Müdürlükleri tarafından uygulanan;

❖ “3-6 Yaş Anne Destek Eğitimi Kurs Programı” ile

❖ “7-19 Yaş Aile Rehberliği Kurs Programı” nın içeriği yeniden ele alınarak "(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı" nın ilgili yaş aralıklarına ilişkin programlar içerisine dâhil edilmiş ve bu iki program uygulamadan kaldırılmıştır. Ayrıca revizyon sırasında; 3-6 yaş aralığı çocuğu olan ebeveynler ile bu yaş grubundaki çocuğun bakımıyla ilgilenen yetişkinler için uygulanan "(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı" nın alt yaş grubu programlarından biri olan “3-6 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı” nın Çocuk Eğitimi

Materyali (ÇEM) kullanılmadan uygulanabilecek 14 haftalık, haftada 5 ders saati olmak üzere toplam 70 ders saatlik “3-6 Yaş Aile Gelişim Kurs Programı” "(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı” nın alt yaş grubu programlarına eklenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının 652 Sayılı KHK ile yeniden yapılandırılması ve protokol süresinin tamamlanması sebebiyle Bakanlığımız ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında 24.05.2013 tarihinde "Aile Eğitimi Uygulamalarına İlişkin İş birliği Protokolü" imzalanmıştır. Bu doğrultuda ülke genelinde başta Aile Eğitimleri olmak üzere tüm yaygın eğitim kapsamında uygulanan programları izleyebilmek için e-yaygın otomasyon sistemi içerisinde ortak veri tabanı oluşturulmuştur. Söz konusu kurs programının öğretmen ihtiyacı, bu alanda yükseköğretim programı bulunmaması nedeniyle hizmetiçi eğitim yoluyla yetiştirilmek suretiyle giderilmeye çalışılmaktadır. Bu eğitimlerde; okul öncesi, çocuk gelişimi ve eğitimi, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlere 80 saat, Yaygın Eğitim Kurumlarında görevli, alanında kurs açamayan meslek dersleri öğretmenlerine 160 saat eğitim verilerek, katılımcılara “Aile Eğitimi Uygulayıcısı Belgesi” verilmektedir (aileegitimi.meb.gov.tr).

Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş) kapsamında:

- ✓ 2010 yılında 14 Eğitici Eğitimi ile 997 (AEP + BADEP),
- ✓ 2011 yılında 10’u yerel eğitim olmak üzere 13 Eğitici Eğitimi ile 517 (AEP + BADEP),
- ✓ 2012 yılında 9’u yerel olmak üzere 16 Eğitici Eğitimi ile 628 (AEP + BADEP),
- ✓ 2013 yılında; 21’i yerel olmak üzere 27 Eğitici Eğitimi ile 831 (AEP + BADEP) öğretmenimize eğitici eğitimi verilmiştir.
- ✓ 2014 yılında; 9’u yerel olmak üzere 13 Eğitici Eğitimi ve (Uygulamadan kaldırılan “7-19 Yaş Aile Rehberliği Kurs Programı” Eğiticileri için yapılan) Oryantasyon Eğitimi ile 519 öğretmene eğitici eğitimi (AEP + BADEP) verilmiştir.
- ✓ Toplamda 2010-2014 yılları arasında 83 Eğitici Eğitimi ile 3.492 (3.113 AEP + 379 BADEP) öğretmen, diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte 4.364 (3.985 AEP + 379 BADEP) öğretmen, sosyal çalışmacı, psikolog Eğitici Eğitimine alınmıştır.

- ✓ Ayrıca 2010 yılında 54, 2012 yılında 41, 2013 yılında 42, 2014 yılında 37 öğretmen Formatör Eğitimi Kursuna katılarak toplamda 174 öğretmen Formatör Eğitimi almıştır.
- ✓ Diğer taraftan 2010-2014 yılları arasında 7 adet yönetici bilgilendirme semineri ile 687 yönetici, aile eğitim programları hakkında bilgilendirilmiştir. 0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programları olarak; 2014 Yılında 81 ilde açılan 5.545 kurs ile 106.943 kursiyere, 213.886 ebeveyn ile çocuğa ulaşılmıştır.
- ✓ Milli Eğitim Bakanlığınca Aile Eğitimi Kurslarının verilmeye başlandığı 1993 Yılı'ndan 31 Aralık 2014 tarihine kadar ise; açılan 38.368 kurs ile 848.970 kursiyere ve dolayısıyla 1.807.670 ebeveyn ile çocuğa ulaşılmıştır. Programla ilgili bu güne kadar 1.393.300 adet eğitim materyali, 525.859 adet tanıtım materyali (afiş, broşür, flyer) olmak üzere toplam 1.919.159 adet materyal basılmış ve İl'lere dağıtımı yapılmıştır. Eğitim materyalleri işbirliği içerisindeki diğer uygulayıcı kurumlara da gönderilmektedir (aileegitimi.meb.gov.tr).

2.3. Aile Eğitim Program Çeşitleri

2.3.1. Programa Katılan Kişi Sayısına Göre Düzenlenen Aile Eğitim Programları

Aile eğitim programları, programa katılan kişi sayısına bağlı olarak grup ve bire bir eğitim olarak düzenlenebildiği görülmektedir (Yıldırım, 2012).

2.3.1.1. Grup Eğitimi Yoluyla Düzenlenen Aile Eğitim Programları

Grup eğitimi yoluyla düzenlenen aile eğitim programları, çocukları bir eğitim kurumuna devam eden ailelerle yapılan ve ana babaların uygulamalı davranış analizi ilke ve işlem süreçlerini öğrenmeleri ve çocuklarına uygulamaları yanında, çocuklarına beceri ve kavram öğretmeyi kazanmalarına da yönelik olarak planlanan programlardır. Bu tür programlarda genellikle 10-12 kişilik aile grupları oluşturulmakta ve program 8-10 hafta olacak şekilde planlanmaktadır (Tavil, 2004). Bu yaklaşıma göre çoğunlukla uzman, anne-babaları özbakım becerileri, tuvalet eğitimi, konuşma, oyun becerileri, davranış sorunları ve yönetimi, ipuçları ve kullanımı ile pekiştirme uygulamaları gibi konularda bilgilendirildiği anlaşılmaktadır (Cavkaytar, 1999, 40-50). Grup öğretiminde her hafta bir beceri üzerinde durulmaktadır. Ailelere ele alınan becerilerle ilgili el kitapları verildiği bu

kitapların genellikle beceri ve analizi, çocuğun düzeyini saptama, öğretim yöntemleri, kullanılacak araç-gereçler, ödül kullanma ve kayıt süreçlerini içerdiği, toplantıların modeller gösterme, sunu, rol yapma ve ev ödevleri gibi öğrenme öğretme süreçlerini kapsadığı görülmektedir (Cavkaytar, 1999, 40-50). Grup eğitimi şeklinde düzenlenen bu eğitim programlarının avantajlarından birisinin de ana babaların birbirlerinden öğrenmeleri ve başarılarını paylaşmaları olduğu belirtilmektedir (Tavil, 2004). Snell'e (1983) göre bu şekilde birçok ana baba bu gibi grup katılımından faydalanabildiği anlaşılmaktadır (Yakın, 2009).

2.3.1.2. Bire-bir Eğitim Yoluyla Düzenlenen Aile Eğitim Programları

Bire bir eğitim yoluyla düzenlenen aile eğitim programlarında anne-babalar ile uzmanlar birebir çalışmaktadır. Bu tür programlar vasıtasıyla, çocukların gereksinimleri doğrultusunda, ana babaların uygulamalı davranış analizi ilke ve işlem süreçlerini öğrenmeleri ve çocuklarına uygulamaları yanında, çocuklarına beceri ve kavram öğretmeyi kazanmaları amaçlanmaktadır (Cavkaytar, 1999, 40-50). Bu şekilde düzenlenen aile eğitim programları, grup eğitiminin grup içindeki tüm bireylerin gereksinimlerinin karşılanması açısından getirdiği sınırlılığı ortadan kaldırmakta, zaman ve ekonomik yönden pahalı bir uygulama olma özelliğini taşıdığı anlaşılmaktadır (Gültekin, 1995).

2.3.2. Programın Uygulandığı Ortama Göre Düzenlenen Aile Eğitim Programları

Aile eğitim programları, düzenledikleri ortama göre gruplandığında, eve dayalı, kuruma dayalı, hem ev hem de kuruma dayalı olduğu görülmektedir (Akçamete, 1989, 68).

2.3.2.1. Eve Dayalı Aile Eğitim Programları

Anne-babalara sağlanan aile eğitim hizmetleri, erken çocukluk dönemindeki çocukların çocuk bakımı, çocuğun özellikleri ve bu gereksinimlerini nasıl karşılayacakları gibi konularda bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlamaktadır (Yakın, 2009). Varol'a (2005) göre bu amaçla geliştirilen "eve dayalı aile eğitimi programları, erken çocukluk dönemi özel eğitim hizmeti kapsamına alınmış olan ya da okul öncesi eğitim kurumuna gitme yaşına gelmiş ancak kuruma devam etmeyen ya da yetersizlikten ağır derecede etkilendiği için bir eğitim kurumuna devam edemeyen çocukların ebeveynlerine yönelik olarak evde

uygulanen programlardır” eve dayalı erken özel eğitim uygulamalarında en önemli amaç, çocukların eğitiminde aile katılımını arttırmaktır” (Yakın, 2009). Eve dayalı uygulamalar, ailenin gereksinimlerini kendi ortamında belirlemek, aileyle birlikte planlama yapmak, çocuğun gereksinimlerini kendi ortamında karşılamak ve aileye bilgi ve eğitim sağlamak için en uygun ortam olduğu belirtilmektedir. Eve dayalı aile eğitim programlarında aile eğitimcisi tarafından verilecek eğitimin içeriği, anne-babalara kazandırılacak bilgi ve becerilerin ne olduğuna (ana babaların ve çocuğun öncelikli gereksinimlerine) ve ebeveynlerin çocuğa neyi öğretmek istediğine göre şekillenmektedir. Bazı programlar, ana babalara çocuğunun davranışlarını kontrol etme becerisi kazandırmak üzere geliştirilmekte iken, bazıları ev ortamında kazanılması işlevsel olan tuvalet kontrolü, giyinme, yemek yeme gibi öz-bakım becerilerini öğretme becerisini kazandırmak üzere geliştirilebilmektedir (Yakın, 2009).

Ev Öğretimi programlarının uygulanmasında karşılaşılan güçlükler olabilmektedir.

“Ev öğretimi programlarının uygulanmasında birtakım güçlüklerle karşılaşılabilir. Örneğin; aileler çocuklarının birebir eğitim gereksinimi olduğu görüşüne katılmayabilirler. Evde çocuğun dikkatinin dağılmasını sağlayacak uygun ortamlar olmayabilir. Anne-babalar diğer aile üyelerinin gereksinimlerini ihmal edebilir. Anne-babalar çocuklarıyla bire-bir yapacakları öğretim etkinliklerini yapmayabilirler. Öğretim oturumlarını aksatıyor ya da kısa kesiyor olabilirler. Birebir öğretim oturumları çocuğun diğer çocuklarla arkadaşlık yapma fırsatından ya da gelişim için gerekli sosyal becerilerden mahrum kalmasına neden olabilir” (Cavkaytar, 1999, 40-50)

2.3.2.2. Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programı

“Kuruma dayalı aile eğitim programlarında, ailenin eğitimi, çocuğunun devam ettiği kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kurumlar, resmi eğitim kurumları, özel özel eğitim kurumları ve üniversitelere bağlı özel eğitim merkezleri olabilmektedir” (Akçamete 1989, 68). “Kuruma dayalı programlarda, ana babalara çocuklarına beceri ve kavramları nasıl kazandıracaklarına ya da davranış yönetimine yönelik beceriler, çocuğun devam ettiği eğitim kurumunda düzenlenen aile eğitim oturumları yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır” (Yakın, 2009).

Kuruma dayalı model, çocuğa, çocuklar arası etkileşim ve sosyal oyun fırsatlarını da sağlayabilmektedir. Ayrıca, uygulamacının, aile ziyareti yapmak amacıyla sürekli yolculuk yapması gerekmediği için tercih edilmektedir. Aynı zamanda, kuruma dayalı modelde uygulamacının çocuğu, yoğun gözleme fırsatı da olacaktır. Kuruma dayalı

modelde, eve dayalı modele oranla daha çok çocuk ve ailesine eğitim hizmeti götürülebilmektedir (Yakın, 2009).

2.3.2.3. Ev ve Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programları

Ev ve kuruma dayalı aile eğitim programları, eve dayalı ve kuruma dayalı aile eğitim programlarının bir bileşimidir. Bu tür programlarda bir eğitim kurumuna devam eden çocukların okulda kazandıkları becerilerin, ev ortamı ve yakın çevrede de sürdürülmesi ve genellenmesini ya da kurumda üzerinde durulmayan becerilerin kazandırılmasını amaçlayan programlardır (Varol, 2005). Eve ve kuruma dayalı aile eğitim programları, farklı amaçlara yönelik olarak planlanabilmektedir. Birincisi; çocuğa okulda uygulanan programın, okulda ve evde aynı anda yürütülmesine yönelik genişletilmiş uygulama programlarıdır. İkincisi; okulda gerçekleştirilen bir amacın, ortam ve materyal değişikliği ile eve transfer edildiği genelleştirme programlarıdır. Üçüncü program çeşidi ise, özelleştirilmiş programlardır. Bu programlar, genellikle öz bakım ve ev içi becerilerinin öğretimine yönelik olarak evde başlatılır ve sürdürülür. Diğer bir program çeşidi ise; davranış değiştirme programıdır. Anne-babaların çocuğun ev ortamındaki uygun olmayan davranışlarını azaltmaları ve uygun davranışlarını arttırmalarına yönelik olarak düzenlenmektedir (Varol, 2005 akt. Yıldırım, 2012).

“Programlar, çocuğun bulunduğu okuldaki ev öğretmeni tarafından yürütülmektedir. Ev öğretmeni gerektiğinde evde anne baba ve çocukla çalışarak programı yürütmektedir. Evde çalışmasını gerektirmeyen durumlarda ise, oluşturduğu iletişim dosyası ve telefon görüşmeleri ile anne-babayla iletişim kurmaktadır” (McCarthy vd; 1985 akt. Yıldırım, 2012).

2.4. Yetişkin Eğitimi

UNESCO (1985)'ya göre yetişkin eğitimi; “yetişkin sayılan kişilerin bilgilerini arttırmak, mesleki ve teknik açıdan ilerlemelerini sağlamak, becerilerini genişletmek ve kişisel gelişimlerine yardımcı olmak, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak adına içerik, düzey ve yöntemi ne olursa olsun yaygın eğitim ya da zorunlu eğitimlerinin devamında yararlandıkları düzenli eğitim süreçlerinin tümü anlamına gelmektedir” (Penirci, 2014).

Başka bir ifadeyle yetişkin eğitimi, “hem yetişkinin hem eğiticinin belirli amaçları yerine getirmek için öğretim hedefleri ve içeriğinin önceden belirlendiği kasıtlı ve planlı eğitim faaliyetleridir” (Uysal, 2004).

En geniş ve kabul gören tanımlardan birini yapan UNESCO’ya göre; Yetişkin Eğitimi, içeriği, türü, düzeyi ve yöntemi ne şekilde olursa olsun, örgün eğitim kurumlarında, üniversitelerde veya ilköğretim sonrası meslek eğitimi veren kurumlarda olması fark etmeksizin, eğitimin yerini tutması düşünülebildiği gibi, yetişkin olarak düşünülen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgi düzeylerini yükseltmelerine, teknik veya mesleki yeterliliklerini güçlendirmelerine veya bu bilgi, yetenek ve yeterliliklerine yeni bir boyut kazandırmalarına, tutum ve davranışlarını toplumsal, ekonomik, kültürel ve kişisel gelişme bakımından değiştirmelerine, kaliteli vakit geçirmelerine olanak sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümüdür (Duman, 2007 akt. Şeker, 2013).

“Her ülkenin kendi devlet yapısına uygun şekilde düzenlemeye çalıştığı eğitim sisteminde, toplumun tüm katmanlarında yaygınlaşabilecek, her bireyin katılımının sağlandığı çok yönlü ve uyumlu gelişimi sağlayabilecek bir eğitimin düzenlenmesi amaçlanmaktadır” (Ayhan, 1988).

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği’nin yetişkin eğitime yönelik program amaçları şöyle ifade edilmiştir: “Merkezlerce; yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyet farkı gözetmeksizin kursiyerlerin ilgi, istek, yetenek ve beklentileri doğrultusunda bilgi, beceri ve davranışlarını geliştirmek amacıyla, yaygın eğitim programları ile kısa süreli ve kademeli mesleki ve teknik eğitim programları hazırlanarak uygulanır” (M.E.B, 2010).

2.4.1. Yetişkin nedir?

“Yetişkin kişi, ilk akla gelen tanımıyla büyümüş kişidir” (Onur, 2000 akt. Şeker, 2013). “Yetişkin kişi; fiziksel ve psikolojik açıdan olgunlaşmış, eş olma, anne, baba olma gibi rolleri yerine getiren, bir işte çalışan ve meslek sahibi kişidir... Birçok ülkedeki resmi belgeler, yetişkini, yaşı 17 ile 21’in üzerinde olan, mecburi bir eğitim kurumuna devam etmek zorunda olmayan kimseler olarak tanımlar. Bugünün şartlarına bakıldığında yetişkin olmak yaşa ve eğitim düzeyine bağlı olmaksızın değişmektedir. Fiziksel yaş belli ise de psikolojik olgunlaşma yaşı kişiden kişiye değişmektedir. Ayrıca kişilerin evlenme yaşları da birbirinden farklı olabilmektedir” (Geray, 2002 akt. Şeker, 2013).

Celep'e (2004) göre yetişkin, "zihinsel, bedensel gelişimini tamamlamış ve psikolojik olgunluğa erişmiş, ekonomik bağımsızlığını kazanmış ve toplumda bir sorumluluk almış kişidir" (Penirci, 2014).

Jarvis'e göre yetişkin; "kendini tanıyan ve başkalarının kendisini yetişkin olarak algıladığı kişidir. Yetişkinliği belirleyen üç temel özellik yaş, ruhsal olgunluk ve toplumdaki işlevlerdir" (Penirci, 2014).

2.4.2. Neden Yetişkin Eğitimi?

Yetişkin eğitimi, yaşam boyu gelişimleri çerçevesinde eğitim hizmetleri vererek yetişkinlerin, öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması anlayışından hareketle gelişmiştir. Yetişkin bir birey de, bir çocuk ve genç gibi yaşam içerisinde eğitim hizmeti alma ihtiyacındadır. Çünkü yetişkin de gerçekleştirmek ve başarmak durumunda olduğu gelişim ödevlerine, sorumluluklara, beklentilere ve rollere sahiptir. Dolayısıyla, yetişkinlerin öğrenmeleri sadece zorunlu eğitimin kapsadığı bilgilerle sınırlı değildir. Yetişkin, yaşamı boyunca her zaman yeni bilgi ve becerileri öğrenmek, kendini geliştirmek isteyebilir (<http://notoku.com>).

"Yetişkin Eğitimi ile toplumdaki bilgi eksikliklerinin giderilmesi, örgün eğitim dışında kalmış bireylerin desteklenmesi, sorunların çözümünde hızlı yol alması hedeflenmektedir. Bu durumda Yetişkin Eğitimi ulusların geleceğine şekil veren en önemli hizmetlerden biri olagelmektedir" (Özdikmenli, 2009).

"Bilim ve teknoloji değiştikçe toplum da değişmelidir. Gelişme ve değişmeye, yenilenmeye toplumun ayak uydurması, yeni tavırlar sergilemesi için, olumlu tutum sergilemesi, yeni bilgi ve yeterliliğe ulaşması, gerekir" (Celep, 2003 akt. Şeker, 2013). Birey toplumla işbirliği kurdukça, iş sahibi olur, bir aile kurar. Yetişkin Eğitimi daha bu noktada ihtiyaç halini almaya başlar. Buna bağlı olarak Celep (2003), "Yetişkin Eğitime ihtiyaç duyulma nedenini toplumsal ve ekonomik nedenlerle açıklar". Ural ise (2007), Yetişkin Eğitime ihtiyaç duyulma nedenlerini; "teknolojinin hızla gelişmesi, yeniliğe ayak uydurma ihtiyacı, insan ömrünün uzaması, örgün eğitim döneminin uzaması, iş/meslek yaşamındaki değişiklikler, okul sonrası uzmanlık ihtiyacının artması, kadının statüsünün değişmesi, boş vakti değerlendirme ihtiyacı, yaşam boyu eğitimin önemine vurgu yapılması, insan hakları ile ilgili bilincin yaygınlaşması şeklinde açıklar (Şeker, 2013).

“Bilişim, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, ekonomik ve toplumsal yaşamda hızlı ve derin değişmelere yol açarak, herkes için yaşam boyu eğitimi zorunlu kılmaktadır. Yaşam boyu eğitim, insanların okul eğitimi sonrasında eğitim olanaklarından yararlanabilmesi ile olanaklıdır. İnsanlara okul eğitimi sonrasında eğitim olanakları sunmak, yetişkin eğitimi sisteminin görevidir. Yaşam boyu eğitim bağlamında yetişkin eğitimi olanaklarından, eğitim ve gelir düzeyi ne olursa olsun herkesin yararlanabilmesi, herkesin nitelikli bir yaşama erişebilme olanağını elde edebilmesi için gereklidir” (Miser, 2002, 56).

Yetişkin eğitiminin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (*mebk12.meb.gov.tr*):

- Doğan ihtiyaca göre düzenlenir
- Zaman ve yaşla sınırlı değildir
- Programlar süre ve içerik olarak değişkendir
- Eğitim görevlileri mesleki niteliklidir
- Metotları değişkendir
- Eğitimde klasik öğretmen-öğrenci ilişkisi yoktur
- Toplumun bütün üyelerini içine alır
- İlke öğrenmektir
- Gönüllülük esasına dayanır.

2.5. Yetişkin Eğitiminde Öğrenme - Öğretme Süreçleri

Yetişkinin kendisine ait imkânlar oluşturabilmesi ve kendini geliştirme becerilerini kazanarak teknolojik ve toplumsal değişime uyum sağlaması beklenmektedir. Bunu yapabilmesi de, bilinçli ve süreklilik gösteren bir yetişkin eğitim sürecine katılması ile mümkün olmaktadır (Bülbül, 1987). Johnston ve Rivera, yetişkinleri öğrenmeye doğru yönelten etmenleri şu şekilde sıralamaktadır: 1. Kişiliğini geliştirmek ve toplumdaki insanlarla iyi ilişkiler kurmak, 2. Bilgisini arttırmak, 3. Gelirini arttırmak, 4. Boş vakitlerini yararlı olarak geçirmek, 5. İş başında yetişmek, 6. Yeni kimselerle tanışmak, 7. Üzerindeki işleri yerine getirmede ustalık kazanmak (Penirci, 2014). Yetişkin eğitiminde “öğrenme güdüsü” önemli bir etkidir. Yetişkindeki öğrenme güdüsünün niteliğini, özelliğini, yoğunluğunu, ihtiyaç duyulan bilginin amaçla bağlantısı, öğrenme isteğinin fazla oluşu, önceki deneyimler ve toplumsal roller belirler. Yetişkinin ilgi alanı ise alışkanlıkları,

öğrenim düzeyi ve çevresiyle farklılaşabilmektedir. Ayrıca yaşa ve cinsiyete göre yetişkinde ilgiler değişebilmektedir (Geray, 2002, 29).

“Yetişkinlerin yaş ilerledikçe fizyolojik olarak yaşlandığı gibi aynı zamanda öğrenme yeteneklerinin zayıfladığı düşünülebilmektedir. Hatta yaşlanan insanların zekalarında azalmalarının olacağı fikri toplumlarda genel yargı olarak kabul edilebilmektedir. Genelde zihinsel gelişim basamaklarının ergenlikte tamamlandığı bilinir. Ancak, bir yetişkinin düşüncesinin bir ergenin düşüncesinden daha az kendine dönük, daha akılcı, daha pratik olduğu kabul edilmektedir” (Onur, 1995, 54).

Cattel’in “akıcı zekâ” ve “billurlaşmış zekâ” kuramına bakıldığında; Akıcı zekâ, kalıtımla ilgilidir ve karmaşık ilişkileri algılama, kavram geliştirme, hızlı bellek gibi özellikleri kapsamaktadır. Kişinin yaşantı ve eğitiminden bağımsızdır. Billurlaşmış zekâ ise bireyin bilgisine, deneyimlerine, eğitimine, çevre ilişkilerine ve yaşına bağlı olarak gelişmektedir (Güneş, 1996, 42).

Akıcı ve billurlaşmış zekâ, çocukluk ve gençlikte birlikte gelişmektedir. Akıcı zeka, en üst seviyesine gençlik yıllarında çıkarken yetişkinlerde yaşla birlikte azalmalar başlar. Billurlaşmış zekâ ise yetişkinlik dönemlerinde de gelişmeye devam etmektedir” (Okçabol, 2006, 57).

Yetişkinlerin öğrenmesine yönelik ortaya çıkan birçok kuram yetişkin öğrenme ilkelerinin de temelini atmıştır. Yetişkin öğrenme kuramlarının ilk olarak davranışçı, bilişsel, insancıl, toplumsal görüşler olarak ele alınıp incelendiği görülmektedir. Yetişkin öğrenmesi ve yetişkin gereksinimlerine en çok dikkati çeken kuramların ise bilişsel ve insancıl kuramlar olduğu fark edilmektedir. Bilişsel kurama göre, yetişkinde öğrenme ihtiyacı yetişkinin beklentileri ile toplumsal beklentiler çatıştığında dengeyi kurmak için ortaya çıkar. Bu güdülenmeyle öğrenme süreci başlamış olur. İnsancıl kuramlar ise yetişkini bir birey olarak incelemeye ve yetişkin öğrenmesini açıklamaya yönelik görüşleri daha fazla kapsamaktadır (Okçabol, 2006, 57).

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), öğrenme ortamında yetişkinin en iyi ne zaman öğrenebileceği ile ilgili olarak aşağıdaki maddeleri belirlemiştir. Yetişkinler;

– Belirli bir amaç doğrultusunda öğrenmeye istekli olduklarında,

- Amaçlarına ilgi duyulduğunu bildiklerinde,
- Yetişkin olarak kendilerine eşit davranıldığını gördüklerinde,
- İşlenen konular kendi hayatlarıyla ilgili olduğunda,
- Öğrenirken kendi bilgi ve deneyimlerini uygulayabildiklerinde,
- Verilen bilgilerin ve kavramların mantıklı ve sıralı verildiğini fark ettiklerinde,
- Soru sormaya ve tartışmaya yöneltildiklerinde,
- Yetişkin aktif olarak katılım gösterdiğinde,
- Öğrenirken uygulayabiliyor ve çıkarımlar yapabiliyorsa,
- Öğrenmeyle kendilerinde gelişme ve başarı hissi oluşuyorsa daha iyi öğrenirler (Kurt, 2008, 182).

Yetişkinlerin eğitimden beklentileri göz önüne alındığında nasıl bir eğitim istediklerinin aktif katılımları için önemli olduğu görülmektedir. Geray'a (2002, 33) göre yetişkinin nasıl bir eğitim istediği aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1- Yetişkin ulaşmak istediği eğitimin amaçlarını sahip olduğu bilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda kendisi belirtmelidir.

2- Yetişkin hayatında başarılı olmaya yarayacak bir eğitim ister. Gerçek yaşam problemlerini çözecek, yeni amaçları için işe yarayacak ve onlara yönelmesine yardımcı olacak bir eğitim alma ihtiyacındadır.

3- Yetişkin kısa sürede veya yakın zamanda uygulayabileceği bilgi ve becerilere sahip olmak ister.

4- Kendi tecrübelerini yansıtabileceği, tartışabileceği bir öğrenme sürecine aktif olarak katılmak ister.

5- Bilgi, deneyim, beceri ve alışkanlıklarını geliştirecek, sorunlarını kendi başına çözebilecek duruma getirecek yöntemleri elde etmek ister.

6- Çevresini tanıma, denetimi altına alma ve çevresinden zevk alma arzusuna ağırlık verir.

Yetişkin eğitimcilerin özellikle 1950’li yıllara kadar yetişkin öğrenmesini anlamaya yönelik genel psikoloji ağırlıklı araştırmalara yöneldikleri dikkati çekmektedir. Fakat yetişkin öğrenmesinin çocuk öğrenmesinden ve okul temelli öğrenmeden ayrı olduğunu göstermek için daha sonraki yıllarda yetişkinlere yönelik modern yetişkin öğrenme ilke ve kuramları geliştirildiği göze çarpmaktadır. Günümüzde üç yetişkin öğrenme kuramı, yetişkin öğrenmesi kuramının temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bunlar (Penirci, 2014);

1. Androgoji,
2. Öz-yönelimli öğrenme,
3. Dönüştürücü öğrenme kuramıdır

2.5.1. Androgoji:

Eski Yunanca’da “adam” kavramına karşılık gelen “andras” kökünden gelmektedir.(Yetişkin eğitimini inceler) Pedagojik ve androgojik yaklaşımların bileşkesi ise; bireyi yaşam boyu öğrenmeye hazırlamak bilimidir.

Knowles (1996), “yetişkinlerin öğrenmesinde androgojik modeli ortaya koymuş, pedagojik modelin yetişkinlerin öğrenmesinde uygun olmadığını savunmuştur”. Knowles’a (1996) göre pedagojik model; neyin öğrenileceğinin kararlarını, nasıl öğrenileceğinin, ne zaman öğrenileceğinin ve öğrenilmiş olup olmadığının tam sorumluluğunu eğiticie vermektedir. Ve dolayısıyla konular, yetişkinlere sanki çocukmuşlar gibi öğretiliyordu (Penirci, 2014). Knowles’ın (1996) geliştirdiği androgojik model ise yetişkin öğrenmesinde çeşitli varsayımlara dayanır:

1. *Bilme gereksinimi:* Yetişkinler bir şeyi öğrenmeye başlamadan önce onu niçin öğrenmeleri gerektiğini bilmeye gereksinim duyarlar.

2. *Öğrenenlerin benlik algısı:* Yetişkinler kendi kararları için, kendi yaşamları için sorumluluk alma biçiminde benlik algısına sahiptirler.

3. *Öğrenenlerin yaşantılarının rolü:* Yetişkinler bir eğitsel etkinliğe geçmiş yaşantılarıyla gelirler. Bu yaşantılardan yararlanmak önemlidir.

4. *Öğrenmeye hazır olma*: Yetişkinler, kendi yaşam problemleriyle başa çıkabilmek için bilmeye ve yapabilmeye ihtiyaç duydukları şeyleri öğrenmeye hazır olurlar. 5. *Öğrenmeye yönelim*: Çocuklar ve gençler, konu-merkezli öğrenmeye eğilimli iken yetişkinler ise yaşam-merkezli öğrenmeye eğilimlidir.

6. *Güdülenme*: Yetişkinler daha iyi iş, terfi, yüksek ücret gibi bazı dışsal faktörler ile özsaygı, yaşam kalitesi gibi içsel faktörlerle öğrenmeye yanıt verirler.

Knowles, geliştirdiği androgoji kuramına yetişkin eğitiminde dikkat edilmesi gereken 5 aşamayı daha eklemiştir. Bunlar:

1. Öğrenme için sosyal açıdan uygun bir sınıf ortamı oluşturmanın yanında fiziksel açıdan da uygun bir sınıf ortamı hazırlama,

2. Öğrenme için gerekli ihtiyaçların tespit edilmesi,

3. Öğrenme deneyimlerinin oluşturulması,

4. Planlama ve uygulama süreci,

5. Öğrenenin kendi kendini değerlendirmesinin sağlanmasıdır (Güneş, 1996).

2.5.2. Öz-Yönelimli Öğrenme

Yetişkinlerin, öz-yönelimli öğrenme yaşantılarıyla nasıl öğrendiği ile ilgili ilk modeller Though ve Knowles tarafından ortaya konulmuştur. Bu modellere göre öğrenenler kendi öğrenme ihtiyaçlarını ortaya çıkarırlar, öğrenme kaynaklarını ve öğrenme biçimlerini belirlerler, kendi planlarını uygulayıp sonra da kendilerini değerlendirmeye alırlar. Mezirow ise “kendini tanımanın” bu öğrenmede ön şart olduğu görüşünü savunmaktadır (Merriam, 2004, akt. Penirci, 2014). Yetişkin eğitimi alanı, öz-yönelimli öğrenme konusuna yakın ilgi duyan disiplinlerin başında gelmektedir. Titmus’a göre yetişkin eğitimi veren eğitimcilerin çoğu, yetişkin öğrencileri otonom (özerk) ve kendi kendini yönetebilen olarak tanımlamaktadır. İstenilen bu özelliklerden dolayı, yetişkin öğrenenlerin bağımsız öğrenciler olması beklenir ve bu özelliklere sahip öğrencilerin yaşam boyunca çabalarını sürdürecekleri varsayılır (Penirci, 2014). Öz-yönelimli öğrenme, birçok yetişkin eğitimi araştırmacısı tarafından ilgi görmüş ve yine birçok tanımı yapılmıştır. Boekaerts’e göre, bireylerin kendi öğrenme süreçlerini anlamaları, bir amaca

ulaşmak için kendilerini motive etmeleri ve kendilerinin bilişsel süreçlerinin farkında olmaları öz-yönelimli öğrenme olarak tanımlanır, Turner (2007) de, öz-yönelimli öğrenmeyi öğrenenlerin kendi öğrenmelerinin kontrolünü kendilerinin yaptığı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu öğrenme modeli, öğrenme eğilimindeki insanların öğrenme hedeflerine nasıl ulaştıklarına, hangi tür öğrenme yolundan gideceklerine nasıl karar verdiklerine ve bunun sonucunda ilerlemelerini nasıl değerlendirdiklerine odaklandıklarını söylemektedir (Penirci, 2014).

Hiemstra (1996, 428)'ya göre öz-yönelimli öğrenme modelinin bazı ilkeleri şunlardır:

“1. Yetişkinler, kendi öğrenmeleriyle ilgili kararları için daha fazla sorumluluk almaya yönlendirilebilirler. 2. Öz-yönelimli öğrenme, her kişi ve her öğrenme durumunda var olabilecek özelliklere sahip bir öğrenme süreci olarak görülebilir. 3. Öz-yönelimli öğrenme süreci bütünüyle diğer öğrenme süreçlerinden farklı olacağı anlamını taşımaz. 4. Öz-yönelimli öğrenmede kuramında öğrenenler, bilgiyi ve çalışma yeteneğini bir durumdan başka bir duruma aktarabilen olarak görünürler. 5. Öz-yönelimli çalışma; çalışmaya katılım, kendinden eğilimli okuma, eğitici programlar, stajlar, elektronik karşılıklı konuşma ve yansıtıcı yazma gibi çalışmaları ve farklı etkinlikleri, kaynakları bulundurabilir. 6. Öz-yönelimli öğrenme içerisinde eğiticiler; öğrenenlerle karşılıklı konuşma, kaynakları bulma, sonuçları gözden geçirme ve eleştirel düşünmeye yönlendirme gibi roller de bulunabilirler”. Tobin'e göre bu öğrenme modelinde, “yetişkin öğrenenin kendi sorumluluğunu alarak neyi ne zaman ve nasıl öğreneceğine karar vermesi en önemli noktayı oluşturmaktadır” (Seyfi, 2009, 16). Öz-yönelimli öğrenme; öğrenenin öğrenmeye hazır olması, öğrenmek için merak ve ilgi duyması ve öğrenme için yapılması gereken çalışmaları baskı hissetmeden yürütmeye çalışması olarak özetlenebilir. Dolayısıyla yetişkin eğitiminde yetişkinlerin özerkliğine ve öz-yönelimine saygı duyulmalı ve öğrenme sürecinde bir kaynak olarak görülebilmelidir (Penirci, 2014).

2.5.3. Dönüştürücü Öğrenme Kuramı

“Androgoji ve öz-yönelimli öğrenme kuramları, yetişkinlerin çocuklardan farklı öğrendiklerine ağırlık verip yetişkin öğrenenlerin bireysel özellikleri üzerinden ilkeler geliştirdikleri söylenebilir. Dönüştürücü öğrenme kuramı ise yetişkin öğrenmesinin bilişsel açıdan değerlendirilmesini inceleme alanı olarak görmektedir” (Güvercin ve Seçkin, 2009, 112). “Dönüştürücü öğrenme kuramı ilk kez 1978'de Jack Mezirow tarafından ortaya atılmıştır. Öğrenme kuramı açısından “dönüşüm”, deneyimler vasıtasıyla bilinç yapısının yeniden şekillendirilmesi veya kişinin sahip olduğu bakış açısını farklılaştırması olarak tanımlanabilir” (Akpınar, 2010, 188). “Dönüşümsel öğrenmede benimsenen düşünce, öğrenenin kendi yaşantılarını yani deneyimlerini anlamlandırması ve onları yeniden yapılandırılmasıdır” (Sayılan, 2009 akt. Penirci, 2014). Kolb'a göre “öğrenme,

deneyimlerin dönüşümü yoluyla ortaya çıkarılan bilgiler aracılığıyla yaratılan bir süreçtir” (akt. Tusting ve Barton, 2011, 63). Mezirow, yetişkinlerin öğrenme yaşantılarında karşılaşılabilecekleri dönüşüm aşamalarını şu şekilde açıklamaktadır:

1. İkileme düşme: Yetişkinlerin içsel bir karmaşaya girdikleri aşamadır. Bireyler hayatlarının bir bölümünde hastalık, aile üyelerinden birini kaybetme, işsizlik gibi ciddi bir karmaşa içerisine girebilmektedir. Aynı zamanda mesleki gelişim eğitimlerine katılma, okul kazanma veya kariyerde ilerleme gibi daha ılımlı karmaşa durumları içine girebilmektedir. Buna benzer deneyimler bireylerin yaşayacakları dönüşümü değerlendirmeleri için uyaran niteliğindedir.

2. Öz inceleme: Bireyin ikileme düşmesiyle yeni bakış açısı kazanması, bundan önceki duygu, düşünce ve inançlarının netleşmesi ya da kendini güvende hissetmeyerek yeni ve eski bakış açılarını incelemeye alma durumudur. Yetişkin ikileme düşünce eleştirel bir yansıtmaya geçebilir.

3. Eleştirel değerlendirme: Yetişkin duygu ve düşünceleri üzerine eleştirel yansıtmayla beraber kendi içinde bir değerlendirme yapar.

4. Farkına varma: Yetişkinin bu dönüşüm sürecinde ve yaşadığı içsel huzursuzluğun farkına varıp çevresiyle paylaşır. Böylece diğer bireylerde de aynı düşüncelerin olduğunu fark eder.

5. Keşfetme: Yetişkinin yeni öğrenmeler için gerekli olabilecek seçenekleri keşfettiği bir aşamadır. Paylaşımları sayesinde kendine yeni yollar bulabilir.

6. Eylem planı hazırlama: Yeni kazandığı bakış açısıyla yetişkin, alternatif yollarına uyumlu planlar yapar.

7. Bilgi ve beceri edinimi: Hazırladığı eylem planına uygun ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriye mesleki gelişim programlarıyla ulaşmaya çalışır.

8. Yeni rollerin denenmesi: Kazandığı bilgi ve yeteneklerle yeni rollerini denediği aşamadır.

9. Yeterlilik ve özgüveni oluşturma: Yetişkin yeni rollerle elde ettiği özgüveni ve yeterliliği yaşamında uygulayarak geliştirmeye çalışır.

10. Bütünleştirme: Yetişkin yeni bakış açısıyla kazandığı beceri ve yetenekleri hayatında tam anlamıyla kullanır ve benimser (İzmirli, 2012, 26-27). “Dönüştürücü öğrenme kuramının öncülerinden olan Freire; öğrenenleri keşfetmeye hazır, merak eden, aktif, yaratıcı kimseler olarak görmektedir. Bu yüzden yetişkinlere verilen eğitimin amacı, topluma eleştirel bir bakış açısı kazandırmakla beraber toplumu dönüştürme adına yetişkinleri bilinçlendirmek olmalı yani bireylerin yeteneklerinin, kapasitelerinin gelişmesine yardımcı olmalıdır” demektedir (Ayhan, 2009, 152).

2.5.4. Yetişkin Eğitime Göre Yetişkin Eğitimi

Yetişkinlerin özellikleri incelendiğinde çocuklardan ve gençlerden farklı özellikte oldukları görülmektedir. Bu sebeple çocuk ve gençlere verilen eğitimle yetişkinlere verilen eğitimin birbirinden farklı olması önemli bir konudur. Yetişkin öğrenme ilke ve kuramları dikkate alındığında yetişkin eğitimi kime, ne tür bir eğitim verilmesinin gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Yetişkin eğitimi hangi öğrenme sürecinde hangi kuramdan faydalanacağını bilen ve sınıfta uygulamaya koyan konumundadır (Penirci, 2014). Yetişkinler kendi sorumluluklarının bilincinde olan öz-yönelimli ve öz-yönetimli bireylerdir. Bu yüzden yetişkin eğitiminin amacı yetişkinlere bilgisini olduğu gibi aktarmak değil öğrenme için araştırma sürecine birlikte girmek ve yetişkinlere her anlamda yardımcı olabilmektir (Bilir,2004 akt. Penirci, 2014). Genel anlamda yetişkin eğitiminde öğretici rolünü üstlenen kişi, yetişkin öğrenenlerin;

- Kendi yönelimlerini ortaya koymasına yardımcı olabilmeli,
- Kendi bünyesindeki eksikliklere bağlı olan hayatsal sorunlarının tanımlanmasına yardım edebilmeli,
- Yeni durumlarla karşılaşmasını sağlayabilmeli,
- Rahat ve etkileşimi arttırıcı fiziksel koşullardan faydalanmasını sağlamalı,
- Duygularına ve düşüncelerine saygı gösterebilmeli,
- Ortaklaşa katılımı cesaretlendirerek, yarışmacılığa, yargılayıcı düşünceye yol açmaktan sakınarak, aralarında karşılıklı güven ve yardım ilişkileri oluşmasına yön vermelidir (Ayhan, 1988).

Okçabol (2006)'a göre, yetişkin eğitimci, uzmanı olduğu konu dışında kendisinden çok daha bilgili, tecrübeli ve kültürlü olabilen, eğitime gönüllü olarak katılmış yetişkinlerle çalışmaktadır. Bu nedenle yetişkin eğitimcilerin meslek bilgisine sahip olmasının yanı sıra; insancıl, sevecen ve hoşgörülü, başkalarını anlayabilen, insana ve onun yeteneklerine inanan, toplumsal bilinci, önderlik yeteneği, yaşam ve kültür birikimi olan, eleştirel bir düşünce yapısına ve geniş bir dünya görüşüne sahip kimseler olması gerektiğini belirtmektedir (Penirci, 2014).

2.5.5. Yetişkin Eğitime Göre Öğrenme Ortamı

“Öğrenmenin istenilen seviyeye uygun olarak gerçekleşebilmesi için yetişkin öğrenenlerin kendilerini iyi hissedebilecekleri, eğitici ve öğrenen anlaşmazlığının bulunmadığı, öğrenme için takım çalışması ruhuna sahip ve yetişkin öğrenenlerin ihtiyaçlarının karşılandığı bir ortamın oluşturulması gerekmektedir” (Uslu, 2002). “Öğrenme ortamı; sınıfı meydana getiren fiziksel koşullar, sınıf geneli psikolojik durumlar ve öğrenenlerin duyuş ve değerlendirmelerini etkileyen sosyal ve kültürel tüm öğelerin kapsamı ve etkileşiminin bir ürünü olarak ifade edilebilmektedir” (Özden, 2005 akt. Penirci, 2014). “Öğrenme ortamının fiziksel özellikleri öğrenmeye yönelik iletişimi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Sınıfın ya da atölyenin büyüklüğü-küçüklüğü, aydınlık veya karanlık olması, kalabalık oluşu ve duvarlarının rengi gibi birçok özellik öğrenmeye yönelik iletişimin etkinliğini belirlemektedir” (Cüceloğlu, 2003 akt. Penirci, 2014). “Öğrenme ortamında öğrenmeye aracılık edecek her nesne bir eğitsel araç-gereçtir. Araç- gereçler hem eğiticiye hem de öğrenene yararlı ve yardımcı olur. Öğrenme ortamında kimi noktaları açıklamak, bir olguyu vurgulamak için kullanılır” (Okçabol, 2006, 83). Geray (2002, 86) duyulara göre araçları görsel araçlar, işitsel araçlar, görsel- işitsel araçlar olmak üzere üç sınıfa ayırmaktadır. Görsel araçlar: Eğitim sırasında en çok başvurulan araçlar görsel araçlardır. Resim, şema, grafik gibi en bilindik görsel araçların yanında tahta, ders kartonu, slayt, sessiz film, tepegöz, eğitsel afiş, levha, çizelge, maket, yayım vitrini, el ilanı (duyurusu) gibi araçlarda öğrenme ortamında kullanılmaktadır. Ayrıca sınıf ortamında yetişkinlerin kullanımına sunmak için hazır bulundurulmuş eğitimle ilgili yazılı kaynaklar (açıklamalı kaynakça) yetişkin öğrenmesinde önemli bir yer tutar. Görme yoluyla bilgi veren eğitsel araçların bir arada kullanılması adına sergiler düzenlenip, yetişkine bilgi aktarımı yapılabilir ve belli bir görüş ya da uygulama yansıtılabilir (Bilir, 2009, 250). “İşitsel araçlar: Öğrenmenin %20’si işitme yoluyla

gerçekleşmektedir ve telefon, teyp, plak ve radyo yayınları en sık kullanılan işitsel araçlardır” (Okçabol, 2006, 83). “İşitsel araçlar herhangi bir görüntü içermediğinden kursiyerlerin ilgisi dağılabilir ve dikkatlerini toplamak güçleşebilir” (Geray, 2002, 92). Görsel-işitsel araçlar: Hem görmeye hem de işitmeye dayalı bazı araçlar ayrı bir alet olarak kullanılmak zorunda değildir. Örneğin eğitsel geziler, oyun (drama) bu araçlardan sayılabilir. Görüntü ve ses vermesi açısından sinema (hareketli film), televizyon, video, bilgisayar gibi araçlar öğrenme ortamlarında kullanılabilir. Özellikle filmler dikkati daha çok çeken, duyu organlarını doğrudan etkileyen araçlardır (Bilir, 2009, 251). Eğitime katılan yetişkinler için açık ve eşit bir öğrenme ortamında bulunmaları önemlidir. Bunun için öğrenme ortamının belirli bir düzene sahip olması gerekmektedir. Oturma düzenini “U” şeklinde ya da “O” şeklinde düzenlemek kursiyerlerin birbirini görmesini sağlayacaktır. Bu şekilde bir düzen açık iletişime ve düşüncelerin paylaşılmasına olanak sağlamaktadır (Güven, Gökmen ve Hancı, 2008, 121). Öğrenme ortamının kontrol ve baskıdan uzak olması çok önemlidir. Ayrıca ödüllendirmeye sık başvurulmuş, öğrenme için hatalardan faydalanılan, empatik düşünme ve duyarlılığın öne çıkartıldığı, yetişkinin kendini değerlendirdiği, rekabet yerine işbirliğin teşvik edildiği, öğrenilen konuların tekrarlarla pekiştirildiği, ilk görünümün olumlu olduğu bir ortam olmasına dikkat edilmelidir (Miser, 1999 akt. Penirci, 2014). Güçlü (2000)’ye göre bir öğrenme ortamında olmaması gereken öğrenmeyi engelleyici faktörler şunlardır:

- Eğitici veya öğrenenin iletişime girme amacını tam olarak kavrayamaması,
- Eğitici veya öğrenende bedensel ve psikolojik bir rahatsızlığın olması,
- Barınma, beslenme ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması,
- Eğitici veya öğrenenin birbirini sevmemesi, saymaması,
- Sınıfın oturma yerlerinin ve oturma düzeninin rahatsız olması,
- Sınıfın havasız, pis, rutubetli, ışıksız, soğuk ya da aşırı sıcak olması,
- Ders araç-gereçlerinin öğrenenin seviyesine uygun olmaması,
- Özellikle teknolojik araç-gereçlerin sesi veya görüntüyü iyi vermemesi ya da kullanılmayacak şekilde bozuk olması,

– Araç-gereçlerin sınıf ortamındaki yetersizliği ya da hiç olmamasıdır (akt. Penirci, 2014).

2.6. Anne Baba Tutumları

“Çoğu çocuk bir ailede doğar ve büyür, aile içindeki tutumlar gelişimi olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Sevgi, uygun uyarı, tutarlı tutumlar ile disiplin verilmesi gelişimi olumlu etkilerken, istismar ve her türlü ihmal çocuğun gelişim potansiyeline ulaşmasına engel oluşturabilmektedir” (Özmert, 2006, 257).

Anne baba tutumlarının en belirgin iki özelliği “duygusal ilişki boyutu ile “denetim boyutu” dur. Duygusal ilişki boyutu incelendiğinde, çocuğu merkeze alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde farklılaştığı görülür. Aynı şekilde denetim boyutu da kısıtlayıcı tutumdan hoşgörülü tutuma kadar geniş bir alanı kapsar. Çocuk, sıcak bir etkileşim ortamında ana babanın onayını alma konusunda isteklidir. Onun sevgisini kaybetmekten korkar. Bu nedenle de onu, sağlıklı bir etkileşim ortamında uygun olan davranış kalıpları doğrultusunda yönlendirilirken sert disiplin kurallarına başvurmaya gerek yoktur. Sevgi ile beslenme, çocuğun gereksinimlerine karşı duyarlı olmayla eş anlamda kullanılır. Ana baba sevgisi çocukta, güvenlik, düşük kaygı düzeyi ve yüksek benlik algısı yaratır. Sevgisiz ya da bedensel cezanın uygulandığı aile ortamındaysa yüksek kaygı düzeyi ve gerilim ön plandadır. Cezalandırıcı ailenin yarattığı yüksek gerginlik durumu, çocuğun toplumsallaşma oyununun kurallarını öğrenmesini zorlaştırabilir ya da engelleyebilir. Sıcak, sevgi dolu aile ortamlarındaki ana babalar, ilgisiz ve sevgisiz ana babalara oranla çocuklarının davranışlarını, özellikle saldırgan davranışlarını denetlemelerine yardımcı olurlar. Saldırganlığı denetlemek için dayak gibi şiddet uygulama yöntemlerine başvuran ana babalarsa çocuğu hem kırıklığa uğratarak daha büyük öfke nöbetlerine yol açarlar hem de ona bir saldırganlık modeli göstermiş olurlar (Günalp, 2007).

Çocuğun benlik kavramı yetişkinlerin ona yönelttikleri tutumların bir yansımasıdır. Bu nedenle ana babadan gelen itici tutumlar, çocuğun kendini değersiz bulmasıyla sonuçlanır. İstenen davranışları gösterdiğinde desteklenmeyen çocuk, onaylanan ve onaylanmayan davranışlarının ayrımını yapmakta zorluk çeker. Sonunda umudu keserek, ana-babasının onayını sağlama çabalarından vazgeçer. Buna karşılık, istenen davranışları gösterdiğinde desteklenen çocuk, onaylanan davranışların hangileri olduğunu öğrenir (Günalp, 2007). Bu ortam, özgüvenli ve otonom (kendi kendini yöneten) bir çocuk

yetiştirmenin ön koşuludur. Çocuk yetiştirmede karşılaşılan anne baba tutumları şu şekilde gruplanabilir:

2.6.1. Olumsuz Anne Baba Tutumları

“Olumsuz anne-baba tutumları çocuğun psiko-sosyal ve fizyolojik gelişimini engelleyen her türlü anne baba tutumu olarak tanımlanabilir” (Sargin, 2003 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011).

“Ana babalar, bazen çocuğa çok şey vererek onun kendi gelişimine yön vermesini engellerler. Bazen de çok az şey vererek ona gerekli desteği sağlayamazlar. Böylece çocukta uygunsuz tepki örüntülerinin gelişmesine neden olurlar” (Genętan, 1989 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011).

“Yeni doğmuş bebek çocukluk dönemine doğru geliştikçe yeni bilgiler, beceriler ve deneyimler kazanır. Büyüyüp geliştikçe davranışlarını kendi denetimi altına almayı başarır. Çocuğun bunları başarabilmesi ise ancak iyi bir aile rehberliği ile geręekleřir. Bu nedenle olumsuz anne baba tutumlarının sağlıksız gelişim ve uyumsuzlukların en önemli nedeni olduğu söylenebilir” (Çağdaş ve Seçer, 2011, 141).

Olumsuz anne baba tutumları şunlardır;

2.6.1.1. Baskıcı-Otoriter Tutum:

“Otoriter anne baba tutumu, çocukla tartışmadan, anlaşmadan, pazarlık yapmadan, onun isteklerini dikkate almadan, anne-baba tarafından belirlenen kural ve emirlerin çok katı bir şekilde uygulanmasıdır” (Ekşi,1990 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011).

“Otoriter tutum, denetimin yüksek, tepkiselliğin ya da duyarlılığın düşük olduğu bir tutumdur. Otoriter ana babalar, çocuklarının kişilik özelliklerini, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almazlar. Çocuktan beklentileri oldukça yüksektir. Çocuğun istekleri dikkate alınmadığı gibi bastırılmaya çalışılır. Katı bir disiplin anlayışı hakimdir. Çocuğa nedenleri açıklanmayan kurallar konur ve bu kurallara uyması istenir. İtaat etmeye, otoriteye saygı göstermeye, geleneksel değerlerin korunmasına önem verilir. Çocuğun özerk bir kişilik geliştirmesi, bireyselleşmesi desteklenmez. Çocuğun görüş ve düşüncelerini açıklamasına, benliğini ortaya koymasına imkan vermezler” (Dönmezer,1999 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011).

“Anne baba tutumu konusu ele alındığında, anne babanın çocuğa gösterdiği sevgi kadar, çocuğun davranışlarına uyguladıkları denetim ve disiplinin niteliğini de göz önüne almak önem kazanmaktadır. Otoriter ana babalık etme, çocuklarla tartışmadan, anlaşmadan, bir anlamda pazarlık etmeden, onların istediklerini hiçbir şekilde kabul etmeksizin ana babalar tarafından kararlaştırılan kural ve emirlerin çok sıkı uygulanmasıdır” (Ekşi,1990 akt. Günalp, 2007).

“Otoriter” aileler, genel nitelikleri yönünden;

- a) Çocukların mutlak itaat etmesini, istek ve emirlerini tartışmasız yerine getirmesini beklerler
- b) Çocukları ile olan ilişkilerinde candan, samimi davranmak istemezler, sorunları çocukların gözü ile değil, kendi değer yargıları açısından değerlendirme eğilimi gösterirler, çocukları ile ilişkilerinde mesafe olsun isterler.
- c) Çocukları hakkında alınacak kararları çocuğa çok fazla söz hakkı tanımadan kendileri alırlar. Çocukların ihtiyaçlarını, beğenilerini dikkate almazlar, çocuklarına serbestçe tercih hakkı tanımazlar, kararları kendileri verirler (Güngör, 2002 akt. Günalp, 2007).

Bu tutumda anne baba katı bir disiplin uyguladığı için çocuk her kurala uymak zorunda bırakılır. Anne ve babadan birisi, ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk, sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, küskün, silik, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilir. “Zor yoluyla denetleme” ve “sevgi esirgeyerek denetleme” boyutlarının egemen olduğu aşırı baskılı ve otoriter aile ortamında, denetlenen çocuk hangi davranışının hangi tepkiyi alacağı hakkında bir fikre sahip değildir. Dolayısıyla, çocuğun kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankâr ve aşırı boyun eğici olması mümkündür. Suçlayan, cezalandıran ve sürekli karışan ana babaların çocuklarının kolayca ağlayan çocuklar olduğu görülür. Baskı altında büyüyen çocuklarda, genellikle isyankar vaziyet alışlarla birlikte, aşağılık duygusu gelişebilir. Böyle bir ortamda yetişen çocuk dıştan denetimli bir kişilik oluşturur (Yavuzer, 1995 akt. Günalp, 2007).

“Bu tutumla yetiştirilen çocuk anne-babasının eleştirisini almaktan korkmakta, hareketlerine hep dikkat etmekte, yanlış yapma korkusu fazla olmaktadır. Kendi ihtiyaç ve isteklerine değer verilmediğini hissetmekte ve bunu ifade etme şansı olmamaktadır.

Otoriter bir aile ortamında yetiştirilen çocuklarda, anne-babaya sevgisizlik, insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmama, kavgacı ve geçimsiz olma, duygularına hakim olamama, alınganlık, birden parlayıverme, güvensizlik, yersiz korku ve kaygılar gibi özelliklere rastlanabilmektedir” (Tuzgöl, 1998 akt. Günalp, 2007).

2.6.1.2. Gevşek Tutum (Çocuk Merkezli Tutum) :

İhmalkâr ve aşırı hoşgörölü olmak üzere iki farklı boyutu içerir:

İhmalkâr Tutum: İhmalkâr ebeveyn çocuğun yaşamıyla ilgili değildir. Bu ana babalar için kendi sosyal yaşamları, çocuklarından daha önemlidir. Böyle bir ortamda sosyal yönü zayıf, özellikle benlik kontrolü düşük, bağımsızlığı kolayca elde edemeyen çocuklar yetişir. Bu çocuklar, ana babalarının kendileriyle ilgilenmesine büyük gereksinim duyarlar. İlgisiz kayıtsız aile, saldırganlığı körükler, çocuğun çevresindeki kişi ve eşyaya zarar vermesine neden olabilir (Günalp, 2007).

Aşırı Hoşgörölü Tutum: Bu yaklaşım içerisinde olanlar, çocuklarının karşısında tersi olan, onların ısrarlı isteklerini yerine getiren, onları şımartan, onlara fazlasıyla özgürlük tanıyan, kolaylıkla boyun eğen, yumuşak başlı ve tutarsız davranan, çok aşırı boyutlarda çocuklarını ihmal eden ve terk edebilen ana-babalardır. Görünürde çocuğuyla çok ilgili olan bu ana-babalar, çocukları üzerinde çok başarısız bir kontrol sergilemekte ve az sayıda talepte bulunmaktadır. Böyle bir ortamda sosyal gelişim yetersizdir. Benlik kontrolü düşüktür. Aşırı hoşgörölü ana babalar, çocukları ne isterlerse yapılmasına izin verir. Tabii bunun sonucu olarak, böylesi ailelerin çocukları, hiçbir zaman kendi davranışlarını kontrol etmeyi öğrenemezler. Her zaman kendi yollarının izlenmesini, isteklerinin gerçekleştirilmesini beklerler (Yavuzer, 2003 akt. Günalp, 2007).

“Aşırı koruyucu anne-babaların çocuklarına karşı genellikle aşırı hoşgörölü ve şımartıcı bir tutum içinde oldukları söylenebilir. Aşırı hoşgörölü ana babalar; çocuğun hiçbir davranışına sınırlama getirmeyen, hatalı davranışlarını bile büyük bir hoşgörölü ile karşılayan, çocuğa sınırsız haklar ve özgürlükler tanıyan anne-babalardır. Aşırı hoşgörölü anne-babalar çocukları çevreye kasıtlı olarak zarar verse bile büyük bir hoşgörölü ile karşılarlar. Çocuğa davranışını kabul etmediklerini belirtmekten kaçınırlar. Çocuğun her istediğini yerine getirmek için çaba harcarlar. Eğitim anlayışlarında cezanın yeri yoktur. Çocuğun olumsuz davranışlarına hiçbir sınırlandırma getirmezler. Anne-babanın çocuğu

yöneltmesi gerekirken çocuk anne-babayı yönetmeye çalışır. Ailede uygulanan eğitim çocuk merkezlidir” (Çağdaş ve Seçer, 2011, 148).

2.6.1.3. Dengesiz Kararsız Tutum:

Bu tutum anne baba arasındaki görüş ayrılığı şeklinde ortaya çıkabileceği gibi anne veya babanın şahsında yaşanan değişken davranış biçimi olarak da görünebilir. Bu tutum aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma arasında gidip gelme biçiminde görülür. Disiplin vardır ama ne zaman nerede uygulanacağı belli değildir. Bu nedenle çocuk davranışlarının sonunda neler olacağını bilemez. Bu tutum içinde olan ana babalar çocuğun bir gün önce görmezden geldikleri bir davranışını ertesi gün azarlar ya da cezalandırırlar, bunun nedeni de büyük olasılıkla o zamanki ruhsal durumlarıdır. Dolayısıyla çocuk davranışının doğru ya da yanlış oluşuna değil, “ne zaman yaparsam ceza alırım” diye düşünür. Anne babasının değişik davranış kalıplarına sahip olması, çocukların da bilerek ya da bilmeyerek bu kalıpları benimsemelerine yol açmaktadır. Bu tarz içinde yetişen çocukların kendilerine güvenleri yoktur. Kararsız çekingen olabilecekleri gibi başkaldıran, asi davranışlar da sergileyebilirler (Öğretir, 1999 akt. Günalp, 2007).

“Hiçbir eğitim yönteminde salt tutarlılığın sağlanması mümkün değildir. Ancak bir ailede, bir gün görmemezlikten gelinen yaramazlığa ertesi gün ağır bir ceza veriliyorsa, annenin yaptığını baba bozuyorsa ya da babanın vermiş olduğu cezayı anne kaldırmaya çalışıyorsa, tutarsızlık var demektir” (Yörükoğlu, 1996; akt. Çağdaş ve Seçer, 2011).

Tutarsız anne baba tutumlarında ailede disiplin yok değildir. Ancak ne zaman nerede uygulanacağı belli değildir. Anne-babanın tutumu aşırı hoşgörü ile aşırı otoriter tutum arasında gidip gelmektedir. Çocuk hangi davranışının nerede ve ne zaman kabul edileceğini önceden bilmez. Davranışlarını anne-babasının öfkeli ya da keyifli oluşlarına göre ayarlamaya çalışır. Böylece çocuk hangi davranışlarının doğru ya da yanlış olduğunu değil “ne zaman yaparsam ceza almaktan kurtulurum?” sorusuna cevap arar (Yörükoğlu, 1996 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011).

2.6.1.4. Aşırı Koruyucu Tutum:

“Anne-babaların en önemli görevlerinden biri, çocuklarına dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumak ve kontrol etmektir. Ancak koruma, çocuğun sağlıklı büyüüp gelişmesine engel olacak düzeyde olmamalıdır” (Çağdaş ve Seçer, 2011, 145).

“Anne-babaların aşırı derecede koruyucu tutumu, çocuğun gereğinden fazla kontrol etmesi ve özen göstermesi anlamına gelir” (Yavuzer,1995 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011).

Whiter ve Acar’a (1984) göre “Aşırı koruyucu tutum içindeki anne-babalar, düşmanca çevreye karşı çocuklarını koruyan anne-babalar olarak tanımlanırlar” (Çağdaş ve Seçer, 2011).

“Araştırma bulguları, annelerin koruyuculuklarının babalara göre daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum Türk kültüründe, annelerden beklenen annelik rolünün çocuklarına karşı koruyucu davranmaları gerektiği beklentisinden kaynaklanabilir” (Çağdaş ve Seçer, 2011, 145).

Genellikle anne-babaların yaşlılık döneminde dünyaya gelen çocuklar, en küçük çocuklar, bir evin tek kızı ya da oğlu olan çocuklar, fizik olarak kardeşlerinden daha güzel ve daha başarılı olan çocuklar daha çok korunurlar.

Aşırı koruyuculuğun görüldüğü aktiviteler şöyle sıralanabilir (Navaro, 1989, akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 146):

- 1- Çocuğu giydirirken: çocuğu fazla giydirmek, üşümemesi için hareketleri kısıtlayıcı giysilere bürümek, çocuğun kendi kendine giyinip soyunmasına imkan vermemek, çocuğa giysilerini seçme hakkı vermemek.
- 2- Çocuğu yedirirken: Çocuğu ihtiyacından fazla yemesi için zorlamak, istemediği yemekleri zorla yedirmeye çalışmak. Kendi kendisine yemesine izin vermemek. Kendi eliyle beslemek. Her istediğini anında vermek.
- 3- Çocuğun davranışlarında: “koşma, düşersin, yavaş yürü, elleme” vb. sözcüklerle çocuğun doğal merakına engel olmak. Üzüldüğü, ağladığı zaman üzülmesine izin vermemek. Çocuğun hata yapmasına müsaade etmemek. Çocuğun kendi sorunlarını kendisinin çözüm üretmesine engel olmak.
- 4- Çocuğun derslerinde: Çocuk ödevlerini yaparken sürekli yanında oturmak. Ödevlerini yapmak ve çalışma programını düzenlemek. Çocuğun okul çantasını hazırlayıp eline vermek.
- 5- Aşırı kontrol: Çocuğun ne yaptığını, ne konuştuğunu ne yediğini, ne kadar yediğini, ödevlerini notlarını, çantasını ve odasını sürekli olarak kontrol etmek.
- 6- Risk almamak: Çocuğun yaşı uygun olduğu halde bahçede oynamasına, koşmasına, ağaca tırmanmasına, ufak alışverişler yapmasına, evde yalnız kalmasına izin vermemek.

7- Para: Çocuğa ihtiyacından fazla para vermek (akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 146-147).

Aşırı koruyucu anne, çocuğun ağlamasına dayanamaz. Sık sık doktora götürerek sağlık kontrolünden geçirir. Çocuğu kucağından indirmez ve yanından uzaklaşmasına tahammül edemez. Kendi ihtiyaçlarının kendinin karşılamasına imkan vermez. Kendi kendisine yemek yemesine fırsat vermek yerine, elinde tabak arkasında dolanır. Çocuğu bebek gibi kendi elleriyle besler. Çiğneyebilecek duruma geldiği halde pürtüklüm ve katı yiyecekleri vermekten kaçınır. Çocuğu odasında yalnız bıraktığı zaman hiçbir neden yokken başına bir şey geleceği kaygısına kapılır. Çocuğun mikrop kapıp hastalanacağı ya da kazaya uğrayacağından korkar. Arkadaşları ile oynamasını ve bağımsız hareketlerini engeller. Aşırı koruyucu anne, çocuğun kendisinden farklı bir birey olduğunu ve bağımsızlığını kazanması gerektiğini algılayamaz. Bu nedenle çocuğun bağımlılığını destekler ve uzatır. Çocuğun her davranışını kontrol etmeye ve ona yardım etmeye çalışır. (Gürün,1984; Yörükoğlu,1996 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 147).

“Anne babanın çocuğu aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunun sonucu çocuk diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Çocuğun yaşamı boyunca sürebilen bu bağımlılık, psiko-sosyal olgunluğu olumsuz açıdan etkiler ve çocuğun kendi kendine yetmesine olanak vermez. Ana babanın aşırı koruyuculuğu çocuğun okul başarısını ve okula uyumunu da etkiler” (Günalp, 2007).

2.6.1.5. İlgisiz Kayıtsız Tutum:

“İlgisiz ve kayıtsız tutum, ana babanın, çocuğu yalnız bırakma, görmezlikten gelme şeklinde dışlaması anlamına gelir. Duygusal istismara yol açan böyle bir ortamda ana-baba-çocuk üçgeni arasında iletişim kopukluğu gözlenir. Ana-babanın ilgisizliği ile çocuğun öğretmenine, arkadaşlarına ve yakın çevresindeki eşyalara verdiği zarar ve suçluluk davranışı arasında yakın bir ilişki bulunmuştur. Bu konuda yapılan araştırma bulgularına göre, ilgisiz ve kayıtsız ana baba tutumu çocuğun saldırganlık eğilimini güçlendirmektedir” (Yavuzer, 1995 akt. Günalp, 2007).

Bu aile tutumunda anne baba çocuğuna karşı ilgisizdir. Çocuğun temel ihtiyaçlarını aksatarak, ona düşmanca duygular besler. İlgisiz ana babalar çocuklarına hiçbir kural koymazlar, çocukların başarılarını dikkate almazlar, hatalarını ise durmadan yüzüne

vururlar. Bu ebeveynler çoğunlukla çocuklarıyla ilgilenmiyorlardır. Ya da kendi yaşantıları öyle stres doludur ki çocuklarına yardımcı olmak için gereken enerji ve güce sahip değildirler. Bu tutum içinde yetişen çocuk her zaman başkalarının gözünde başarısız olduğunu düşünür. Sevgi nedir bilmeyen çocuk başkalarını da sevmekte güçlük çeker, bu tutum çocuklarda yardım duygusundan uzak sinirli, duygusal kırıklıkları olan, başkalarına karşı devamlı koruma zorunluluğu olan, özellikle kendinden küçük ve zayıf olanlara karşı olumsuz duygulara sahip ve öz saygısı azlığı gibi durumlara yol açabilir. Ebeveyn hem ilgisiz hem ihmalcidir ise, çocukta çok fazla saldırgan tutumlar oluşabilir (Öğretir, 1999 akt. Günalp, 2007).

2.6.1.6. İtici tutum

“İtme, anne-babaların çeşitli nedenlerden dolayı istememesi, çocuğun sağlık hizmetlerini aksatarak, ona düşmanca duygular beslenmesi olarak tanımlanabilir” (Yavuzer, 2001 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 142).

Anne-babaların, çocuklarına karşı itici bir tutum içinden olmalarının çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenlerin bazıları şöyle sıralanabilir (Gençtan, 1989 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 142-143):

- 1- Çocuğun evlilik dışı bir ilişkinin sonucunda dünyaya gelmesi ve anneye sürekli olarak geçmişte attığı yanlış adımı hatırlatması.
- 2- İstenmeyen evliliği zorunlu hale getirmesi.
- 3- Çocuğun sonlandırılmak üzere olan bir evliliği kurtarmada bir araç olabileceği umudu ile dünyaya getirilmesi. Ancak istenen sonucun elde edilememesi.
- 4- Eşlerin birbirlerine olan olumsuz duyguları ve evliliğin sona ermesinin düşünülüyor olması.
- 5- Çocuğun ekonomik nedenlerle önceden tasarlanmadan ya da istenmeyen bir zamanda dünyaya gelmesi.
- 6- Anne-baba tarafından çocuğun aile çevresinde sevilmeyen, istenmeyen bir kişiye benzetilmesi
- 7- Anne-babanın, çocukluk dönemlerinde kendi anne-babanın beklentisine uygun olmaması.
- 8- Çocuğun özürlü olması.

Ancak şunu da belirtmek gerekir, doğumu önceden tasarlanmamış ya da hamileliğin ilk günlerinde istenmemiş her çocuk, anne-babalar olayın ilk şokunu atlattıktan sonra durumu kabullenirler.

İtici tutum genellikle annenin iticiliği olarak algılanır. Bunun nedeni kliniklere başvuranlar daha çok anneler olduğu için babaların tutumlarını anneleri ki kadar inceleme imkanı bulunamamış olmasından kaynaklanmış olabilir.

İtilen çocuk haklı haksız kardeşlerinin ve anne babasının üstüne çullandığı çoktur. Bu çocukların olumlu yönleri görmemezlikten gelinirken, olumsuz davranışları üzerinde odaklanılır. Ne yaparsa yapsın kimseye yaranamaz. İki kardeş kavga etse hep suçlu olan o olur. İşlemediği suçların hesabı ondan sorulur. Ona karşı ön yargılı davranılır. “Kavgayı sen başlatmışsındır.”, “Ben seni bilmez miyim?”, “Sen adam olamazsın”, “Senin yüzünden hasta oldum” vb. suçlayıcı yargılayıcı mesajlar gönderen anne baba cezalarının en ağırını da ona verir. Anne-babanın üzerine yüklediği bu çocuk en yaramaz, en sevimsiz, en başarısız çocukta değildir. Anne-baba bilinç dışı bir nedenle bu çocuğu itmektedir” (Yörükoğlu, 1996 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 143). Jersid’a göre (1974), çocuğun korkusuna ya da okulda gördüğü kötü muameleye aldırılmamak, ona ancak uslu durduğu, üstünü başını temiz tuttuğu, başarılı olduğu, kardeşiyle iyi geçindiği zaman sevileceğini söylemek, başından uzaklaştırmak için her istediğini yerine getirmek, her istediğim şeyi vermek de bir çeşit itmedir (akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 143).

Olumlu davranışları onaylanmayan çocuk, onaylanan ve onaylanmayan davranışlarının ayrımını yapamaz. Olumsuz davranışlarını değiştirmek için çaba göstermemeye başlar. Anne-babalarının sevgi, ilgi ve şefkatinden yoksun olan bu çocuklarda olumlu bir benlik saygısı ve özgün gelişmez. Çevrelerindeki kişilere güvenleri kalmaz, başkalarını sevmekte güçlük çekerler. Kendilerine yardım etmek isteyenlere karşı kuşku ile yaklaşır. İtilen çocukların bazıları kendilerini savunacak gücü bulamazlar ve sıklıkla ağlarlar. Bazıları ise kendilerinden güçsüz ve küçüklere karşı düşmanca davranışlar gösterirler (Çağdaş, 2003 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 145)

2.6.1.7. Yetkinci Tutum

“Yetkinci ana babalar, çocuktan başarılı olması için aşırı bir beklenti içindedirler. Çocukların diğer çocuklardan daha başarılı olmasını isterler ve sık sık başka çocuklarla kıyaslarlar. Çocuğun göstermiş olduğu başarılarla yetinmezler. Çocuğa sürekli olarak nasıl

daha başarılı ya da daha yeterli duruma geleceğini anlatırlar. Çocuktan beklentileri genellikle onun yaşına, gelişim düzeyine, yeteneklerine uygun ve gerçekçi değildir” (Çağdaş ve Seçer, 2011, 150).

“Yetkinci anne-babalar, çocuklarına gelişim düzeyinin üstünde öyküler okurlar, çocukları ilgi göstermeyince, canları sıkılır. Onların ilgi ve yeteneklerini dikkate almazlar. Çocuk beklentilerine cevap vermediği zaman beklentilerinin uygun olup olmadığını araştırmak yerine, çocuklarının değerlerini ya da kendilerini sorgularlar. Çocuklarını başarıları oranında severler. Çocuklarının herkesten başarılı olması için çaba sarf ederler. Çocuklarının yaptığı şeylerde kusur bulurlar. Başka çocuklarla sürekli kıyaslarlar. Çocuğun okul başarısını hep az görürler. Orta notunu iyiye yükselttiğinde bile niçin pekiyi almadığını sorarlar. Pekiyiden aşağı notu kabul etmezler” (Geçtan, 1989; Gander ve Gardiner, 1993 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 150)

2.6.2. Olumlu Anne-Baba Tutumu

“Ana babaların birçoğu çocuğumuza karşı nasıl bir tutum ve davranış içinde olmalıyız, ona nasıl bir disiplin uygulamalıyız sorusuna cevap ararlar. Bazı ana babalar, çocuklarına karşı asli görevlerinin onları korumak olduğunu düşünerek aşırı koruyucu bir tutum geliştirebilirler. Bazı ana babalar, çocuklarının başarılı olmasını isterler, mükemmel çocuk yetiştirmek amacıyla çocuklarına yetkinci tutumla yaklaşırlar. Bazı ana babalar çocuklarına hoşgörülü bir tutumla yaklaşırlarsa, sevgilerini ifade ederlerse çocuğun şımaracağı kaygısına kapılarak çocuklarına sevgilerini ifade etmekten ve hoşgörülü davranmaktan kaçınarak otoriter bir tutum geliştirirler. Bazı anne-babalar ise çocuklarını, kendilerinin belirlediği kurallara uymaya zorladıkları zaman çocuklarının içe kapanmalarına ya da direnmelerine neden olabilecekleri kaygısına kapılırlar. Anne-babalara çocuklarına karşı nasıl bir tutum geliştirebilecekleri ve çocuğun gelişim özellikleri ve eğitimi konusunda gerekli eğitimin verilmemesi onların çocuklarına karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olabilir” (akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 155).

“İdeal anne babayı belirlemek zor olmakla birlikte, başarılı anne-babalar, çocuğa karşı esnek, sevecen, ilgi ve hoşgörülü bir yaklaşım içinde olan anne-babalardır. Olumlu tutuma sahip olan anne-babalar, çocuğun ihtiyaçlarını sezinleyen, onunla sağlıklı iletişim kuran, karşı koymadan önce çocuğun ihtiyaçlarını dinleyen, sorularına uygun cevaplar veren, çocukta iç denetimin gelişmesi için uygun ortam hazırlayan, sorumluluk duygusunu geliştiren, hak ve özgürlüklerinin sınırlarını öğreten, çocukları korkutmadan kendi

kendilerini disipline eden ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen bir kişi olarak yetişmelerine imkan sağlayan ana babalardır” (Yavuzer, 2001 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 155).

2.6.2.1. Demokratik Tutum (Güven verici, hoşgörülü tutum):

Kağıtçıbaşı (2000), bu tür ebeveyn yaklaşımında, ana-baba çocuklarını destekler ama bunun yanında sınırlarını koymasını da ihmal etmez ve onların hareketlerini kontrol eder. Ebeveyn ile çocuk arasında sözel iletişim kanalları açıktır. İstek ve görüşlerini açık ve anlaşılır bir şekilde dile getiren ebeveyn, çocukla sıcak bir iletişim içindedir. Çocuğuyla birebir ilişki içindeyken ona karşı ilgilidir ve ona aktif dinleme uygular. Böyle bir ana baba yaklaşımı, çocuğa başarılı bir sosyal gelişim için gerekli olan ortamı hazırlamış olur. Yetkili ana baba tavrı, düzen sağlayıcı denetimi ve sevgiyle birlikte özerkliği de içermesiyle, iki tezat yaklaşım olan denetim ve sevgiyi bir arada barındırmaktadır (Yavuzer, 2003 akt. Günalp, 2007).

Demokratik aile tutumunda, çocukların uyulması gereken kurallar ve standartlara uymalarına yardım edilir. Ana babalar çocukların, çocuklar ana babaların görüşlerine değer verirler. Haklar karşılıklı olma temeline dayandırılır. Sorumluluk bilinci yanında çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi desteklenir. Demokratik aileler, hoş görülü, güven verici ve destekleyici bir tutum içinde, çocuğun da kabul edeceği mantıklı bir denetime başvururlar. Kesin sınırlamalar yerine, çocuğa söz ve tercih hakkı veren seçenekler sunar ve bu anlayış doğrultusunda isteklerde bulunurlar (Özgüven, 2001 akt. Günalp, 2007). Ana babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, onları desteklemeleri, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri gibi gerçekleştirmeleri anlamına gelir. Çocuk kabul edilmek ve onaylanmak ister. Eğer aile ortamı ona benliğini tanımlama özgürlüğü veriyorsa, sağlıklı biçimde olgunlaşma yolunda gelişir. Ana-babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder. Böyle bir tutumda evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir (Yavuzer, 1999 akt. Günalp, 2007).

“Anne-baba tutumu olarak en sağlıklı ve en başarılı olan tutum demokratik tutumdur. Demokratik tutum anne-babanın, çocuğa karşı hoşgörülü, güven verici ve destekleyici bir yaklaşım içerisinde olmalarını gerektirir” (Çağdaş ve Seçer, 2011, 155).

“Demokratik tutum, çocukların hem denetlenmesini hem de ihtiyaçlarına karşı duyarlı davranmasını sağlayan bir tutumdur. Demokratik anne-baba tutarlı,

kararlı ve güven vericidir. Aile içinde uyulması gereken sınırlılıklar ve standartlar önceden belirlenir ve çocuğa anlayabileceği bir biçimde açıklanır. Çocuğa sınırlılıklara uyması için rehberlik edilir. Ancak uymadığı zaman bazı yaptırımlar uygulanır. Çocuğun görüş ve düşüncelerine değer verilir. Çocuğun uygun isteklerini belli bir düzeyde özgürce yapmasına izin verilir. Çocuk sorumluluk duygusu ve bağımsız bir kişilik yapısı geliştirebilmesi için desteklenir” (Senemoğlu,1997; Dönmezler,1999 akt. Çağdaş ve Seçer, 2011, 155).

2.7. Gelişim ve Öğrenme Özellikleri

“Bireyin yapısal ve nitelik bakımından değişikliklerinin tümüne birden gelişme denir. Gelişmenin içerisinde büyüme de yer almaktadır. Gelişme ile ilişkili diğer kavram ise öğrenmedir. Bireyin gelişimi içerisinde olgunlaşma aşamalarının her safhasında öğrenme de değişik biçimleriyle kendini hissettirmektedir” (Başaran, 1988, 25).

İnsan gelişimi, çevre ve kalıtım arasındaki sürekli ve karşılıklı etkileşimin ürünüdür. Kalıtsal özellikler, kısaca biyolojik ön yatkınlıklar olarak tanımlanabilir. Döllenen yumurta aşamasından başlayarak, genler taşıdıkları yapısal özellikler doğrultusunda hücreleri programlar ve böylece cinsiyet, saç rengi, fiziksel büyüklük ve hatta bir ölçüde zihinsel yetenekler, çevresel değişkenler ile etkileşerek şekillenir. Buna göre insan gelişimine yön veren iki temel süreç söz konusudur. Bunlardan birincisi, Genotip (*Genotype*) ikincisi, Fenotip (*Fenotype*)’tir. Genotip, ana-babadan kalıtım yoluyla gelen tüm özellikler, fenotip ise aile, çevre, okul ve toplum gibi farklı sosyal bağlamlarda toplumsal ilişkiler yoluyla edinilen gözlenebilir tüm kişisel özelliklerdir (Aydın, 2014, 3). Gelişimi etkileyen etmenler; kalıtım, çevre, ailenin çocuk yetiştirme tarzları, ailenin parçalanması, çocukların doğuş sırası, zaman olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bireyin gelişiminin meydana gelmesi için öğrenmeye önemli derecede ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanlar başkalarının yardımıyla birtakım bilgi ve beceri kazanır. Kazanılan bilgi ve beceriler bireyin çevresiyle kurduğu etkileşimin sonucudur. Bu etkileşim sonucunda bireyde meydana gelen kalıcı izlerin her biri bireyin yaşantılarını oluşturur. Bir başka ifadeyle kalıcı izlerin her biri bireyin yaşantılarını oluşturur. Öğrenme; tekrar veya yaşantı sonucu davranışta gözlenen, kalıcı değişiklikleri kapsar” (<http://bilgiyelpazesi.com>).

Bebek dünyaya gelmeden başlayan gelişim süreci, onun dünyaya gelmesi ile devam ederek çeşitli gelişim dönemi özellikleri ile beraber yaşamı boyunca devam eder. Çocuk

farklı yaş gruplarında, farklı gelişim özellikleri ve bu gelişim özelliklerine göre farklı öğrenme özellikleri gösterir. Ana babaların bu gelişim dönemlerini ve öğrenme özelliklerini bilmesi ve bu dönemlerin özelliklerine göre çocuklarına davranması, çocuğun kendini gerçekleştirme açısından son derece önemlidir.

2.8. İletişim

“İletişim kavramı köken olarak incelendiğinde, dilimize Fransızca’dan geçmiş olduğu görülür. Fransızca communication sözcüğü Latince’deki communicatio sözcüğünün karşılığıdır. “Bunun kökenindeki ‘communis’ kavramı bir çok kişiye ya da nesneye ait olan ve ortaklaşa yapılan anlamlarını taşımaktadır” (Vural, 2004, 269).

Dökmen (1994)’e göre iletişim; “bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci” olarak da tanımlanmaktadır (akt. Bayındır, 2007).

Çevrelerindeki kişilerle başarılı ilişkiler ve iletişim kurabilen yetişkinlerin kişilik özelliklerini incelerken gördük ki, bu kişiler kendilerine güven duyan, duygusal ve düşünsel yönden olgunlaşmış kişilerdir. Böyle bir olgunluk gösterebilen insan, bebekliğinden itibaren kendisine güven veren sevgi dolu bir ortam içinde yaşamış olan kişidir. Sıcak ve destekleyici bir ortam sağlayarak, çocuklarına olumlu ve doyurucu etkileşimlerde bulunma fırsatını vermek isteyen ana babaların belirli bazı iletişim kurallarını göz önünde bulundurmaları gerekir (Kasatura, 1991, 184). Duygudaşlık (empati) başkalarının duygularını anlama yeteneğidir. Anne baba çocuğun sorunlarıyla ilgilenirken, kendilerini onun yerine koyabilmeye çalışmalıdırlar. Onun yaşı ve durumunda neler hissedebileceğini anlamaya çaba göstermelidir. Anne baba çocuklarının özel dünyasını kendi dünyalarıymış gibi algılayabildiğinde, iki taraf arasında iletişim daha rahat kurulabilir (Kasatura, 1991, 184)

Her türlü iletişim insanın gereksinmelerinin sonucudur ve insan yaşamının vazgeçilmez unsurudur. İnsanların birlikte yaşayabilmeleri için iletişim zorunludur. Başka bir ifade ile iletişimi doğuran sebep insan ihtiyaçlarıdır. İnsanlar kadar örgütler için de iletişim çok önemlidir. Örgütlerde iletişim eksikliği ya da iletişim sürecindeki sorunlar en büyük çatışma kaynaklarıdır (Özkalp ve Kırel, 2001, 392). Herhangi bir toplumsal örgütlenmenin ilk şartı iletişimdir (Doğan, 1998, 45).

İletişim araçlarının çocuğun zihninde kazandığı anlamda ailenin etkisi büyüktür. Şöyle ki, bu iletişim araçları zihinsel güçlerin gelişiminde bir katkı sağlayıcı görevi görmekten yanında; zihinsel gelişimi engelleyici, bireyi düşünme eyleminden mahrum bırakıp hazır ve kolay bilgi edinmesini sağlayıcı, daha da kötüsü bu eylemleri bireye unutturup oyun ve eğlenceye daldırıcı yönlerde etkileyebilmektedir. Ailenin önemi burada ortaya çıkmaktadır: Aile bilinçli bir eğitimle iletişim araçlarının olumsuzluklarını önleyebilir.

Aile içi iletişim veya çocukların ana-babayla, birbirleriyle, eşlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan iletişimi, çocukları anlamada, duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmada özel bir önem taşır. İletişim, insanların sizi tanımaya ve karşılıklı anlayış oluşturmaya izin vermektir. Özellikle iletişim süreci aile içerisinde çocuklara karşı takınılacak tutum açısından daha da büyük öneme sahiptir.

“Anne ve babaların, çocukların ihtiyaçlarını dikkate alabilmeleri için, doğumdan başlayarak onlarla iletişim kurmaları gerekir. Bu iletişim, doğumdan sonraki ilk saatlerde başlayan fiziki beraberlik ve ona bağlı olan duygusal doyumla kurulur” (Aydoğmuş vd., 1998, 115).

“İletişim kavramı üç temel ögeye dayanmaktadır. Bu ögeler: “İletiyi yollayan (gönderen ya da kaynak), iletiyi alıp açımlayan (alıcı ya da hedef) ve bu ikisi arasında iletinin gönderilmesinde kullanılacak bir iletişim kodlaması (ileti ya da mesaj)” (Bıçakçı, 1999, 25).

İletişim sürecine dair çeşitli varsayımlar geliştirilmiştir. Bu varsayımlar şu şekilde sıralanabilir:

- “İnsanların iletişim kurmadan yaşaması mümkün değildir.
- İletişimin ilişki düzeyleri vardır.
- İletişimin içeriği farklılaşır.
- Mesaj içeriğindeki dizisel yapının tek başına da bir anlamı vardır.
- İletişim kuran kişiler ya eşittirler ya da eşit olmayan ilişkiler içindedirler.
- İletişim sadece bir bilgi alışverişi değildir” (Altınbaş ve Çamur, 2001, 6).

Hayatı sürdürmek için iletişim kurma zorunluluğu vardır. Ancak doğru iletişim kurulduğunda iletilmek istenen mesaj karşı tarafa aktarabilir ve ulaşmak istenilen sonuca ulaşılabilir. Söylemek zorunda olunan mesajı en iyi ifade edecek yöntemi bulmak, doğru ifadeleri kullanmak, karşımızdakinin onu mutlaka anlamasını sağlamak, verilen cevabı anlamak iletişim sürecinin en önemli öğeleridir. Gerçek yaşamda, mükemmel olarak gerçekleşen iletişim çok azdır. Çoğu zaman iletiyi aktarmak isteyen kişi, iletisi konusunda tam bir görüş sahibi olmamakta ve bu nedenle iletiyi eksik ifade etmektedir. Bazen seçilen göstergeler duygu ve düşünceleri tam olarak yansıtamamaktadır. Çoğu kez alıcı iletiyi alırken başka iletiler de araya girmektedir. Bu, küçük bir odada herkesin aynı anda konuşması ve bu nedenle dinleyicinin, dinlemekte olduğu kişinin konuşmasını tam anlayamamasını anımsatmaktadır. Bilindiği gibi, istenilen mesajın alınması sırasında istenmeyen mesajların araya girmesi, istenen iletinin algılanmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle iletişim öğelerinden biri eksik olduğunda anlamamak ya da anlaşılammak kaçınılmaz olmaktadır. Bu sebeple “ben onu kastetmemiştim” ya da “öyle anlamamıştım” gibi cümleleri günlük yaşantımızda sık duyarız veya söylemek zorunda kalırız (Bayındır, 2007).

Ailede anne-çocuk ve baba-çocuk arasındaki ilişki büyük bir öneme sahiptir. Çocuk dünyaya geldikten sonra aile içinde kurulacak sağlıklı bir iletişim ve ilişki ile çocuklar daha mutlu olurlar. Aynı zamanda, anne-baba arasındaki ilişkinin, anne-baba-çocuk arasındaki ilişkiyi etkilediği de unutulmamalıdır. Anne-baba arasındaki ilişki sağlıklı ise doğal olarak bu ilişki çocuğu olumlu yönde etkileyecektir.

2.8.1. Etkili İletişim Becerileri

İletişimin amacı, kısaca sorunları çözmek, gereksinimleri karşılamaktır. Etkili iletişim nasıl kurulur ve hangi davranışlar etkili iletişim olarak tanımlanabilir? Genelde insanlar kendilerini ifade ederken, ya saldırgan davranır ya savunma yapar, ya pasif ve de etkisizdir, ya da girişken, etkili ve de sorun çözmeye yönelik davranır... İlk üç davranış biçimi iletişimde kaos yaratacaktır.

Bu tarz iletişimle insanlar anlaşılmadığını ve anlamadığını hisseder. Atılgan davranış biçimi olarak da nitelenebilecek son şıkta ise etkili bir iletişim başlatılmış demektir. Unutmayalım ki etkili iletişim öğrenilebilir.

Ceyhan (2006), etkili iletişim için gereken özellikleri ayrıntılı bir şekilde ele alarak özetlemiştir. Bunlar; bireylerin yapmış olduğu karşılıklı iletişimde yanıt verme ve bu yanıtta karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini yansıtması, duygu ve düşüncelerin etkilemeyecek ve yönlendirmeyecek sorular sorma, sözel olmayan mesajları çözme, mesajları doğru anlayarak doğru cevaplar oluşturma, göz teması kurma. Dinleme isteği ve hevesi, geribildirim verme, “ben” mesajlarıyla yanıt verme, empati geliştirme, kendini açma, eleştirilere olumlu yanıt verme, girişken davranışlar sergileme, çatışmaları yöneterek problemleri uygun şekillerde çözme ve koşulsuz kabuldür.

Etkili bir iletişim değişik etmenlere bağlıdır (Gürgen, 1997). Bunlar:

- İletişim becerisi,
- Bireylerin tutumu,
- İletişim kurulan konuya ilişkin bilgi,
- Deneyim,
- Toplumsal ve kültürel etmenlerdir.

2.8.2. İletişimde Yapılan Hatalar

Gibb'e göre, iletişim bir dil işlemi değil, bir insan sürecidir. İletişimde ilerleme sağlayabilmek için, insanlar arasındaki ilişkilerde bir gelişme, bir ilerleme gerçekleştirmek gerekir. Kişiler arasındaki ilişkiler bozuk bir temele oturtulmuşsa, iletişimde kullanılan dil ne kadar kaliteli olursa olsun, iletişimde bir ilerleme görülmez (Cüceloğlu, 1995).

Hem içerik hem de ilişki bazında söz konusu olan dil engelleri, ya iletişimde bulunanlardan birinin anlaşılmasına ya da yanlış anlaşılmasına neden olmaktadır (Gökçe, 2006). İletişimin bozucu engelleri, bir mesajın verilmesini ve alınmasını olumsuz yönde etkileyen engellerdir (Tutar ve Yılmaz, 2005).

İletişimde bulunmak, karmaşık ve zaman alıcı bir iş olmasına rağmen, iletişim sürecini daha iyi anlamak, böylece onu daha etkili bir şekilde kullanmak mümkündür. Bunun kilit adımlarından biri, iletişimin etkili olmasını engelleyen etkenlerin farkında olmak ve bunların üstesinden gelmenin yollarını bulmaktır. İletişim engelleri adı verilen

faktörler iletişim sürecinin çeşitli unsurlarını etkilemekte ve iletişim noksanlığı ortaya çıkmaktadır (Nazik ve Bayazıt, 2004).

İletişimi engelleyen ya da iletişimin gerçekleşmesini güçlendiren faktörler şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Gökçe, 2006) ,

- İletin ve iletişim taraflarının yapısından kaynaklanan sorunlar,
- Dil engelleri
- Rol ve statü farklılıklarından kaynaklanan sorunlar
- Cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan sorunlar

2.8.3. Empati:

“*empatia*” yunanca bir kelimedir. Almanca “*einfihlung*” kelimesinden İngilizceye “*empati*” olarak çevrilmiştir. Empatinin iki kökeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Almanca “*einfluhlung*” terimidir. Bu terimi literature kazandıran Empati kavramının tarihsel gelişiminde en önemli kişilerden birisi olan Alman psikolog Thedor Lipps’dir (Alcay, 2009). Empati kendini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun gözleriyle, onun dünyasından bakmaya çalışmaktır. Kedisi öldüğü için ağlayan bir çocuğa: “Ne varmış bir kedi için üzülecek” gibi bir iletişim engeli yerine, kendini çocuğun yerine koyarak, kedinin onun yaşamında ne denli önemli olduğunu anlamaya çalışmak, empati kurmaktır. Empatinin en önemli göstergesi, diz çökerek çocukların dünyayı görüş açlarına bakmaktır. Çocuklar küçük yaşlarda bir bacaklar dünyasında yaşarlar. Dolayısıyla, çocuklarla konuşurken diz çökerek onları anlamaya çalışmak veya kaldırıp kucağına almak, çocuğu anlamaya daha açık bir davranış şeklidir (Aydoğmuş vd., 1998, 139)

Hoffman’a (1978) göre insanlar kendilerine benzer insanlarla empati kurmada daha istekli ve başarılı olmaktadır. Özellikle, daha fazla birlikte olan, kültür ve yaşam koşulları benzer kişilerin empati kurabilme isteği ve olasılığı daha fazladır.

Empati kurmanın avantajları: İletişim becerilerinin içinde empati kurabilme önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü insanoğlu duygularının fark edilme ihtiyacını çok derin olarak hissetmektedir. Empatinin yokluğunda insanların sizin ihtiyaç, duygu ve hislerinizi göz önüne alma ihtimali azalmaktadır. Empati kurmanın kişiye kazandırdığı bazı avantajları

şöyle sıralayabiliriz. (Goleman, 2003; Stein & Book, 2003 akt. Tayan ve Beceren 2005).

- Empati, bilişsel, ahlaki gelişim ve psikolojik sağlık için önemli bir beceridir.
- Empati, insanlar arasındaki ilişki ve açıklığı ifade etmektedir.
- Empati, ilişkilerin, iletişimin artmasına ve çatışmaların çözüme kavuşmasına yardımcı olur.
- Empati ile ev ve iş hayatında başarılı olma şansı artmaktadır.
- Empati kişinin farklı olan ya da başka kültürden gelen insanlarla iyi geçinilmesini sağlar.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırmalar; en basit anlamda nitel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalardır. Durumları ve olayları katılımcıların bakış açılarından anlamaya çalışırlar” (Büyüköztürk vd, 2012, 12). “Nitel araştırmalar; görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı olay ve algıların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasını amaçlayan bir sürecin izlendiği araştırmalardır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 39). “Nitel araştırmacılar çoğunlukla, belirli bir durumun ötesinde genelleme yapmaya çalışmazlar; ancak, uygulanabilirliğini ölçmek üzere bunu okuyucuya bırakabilirler. Genelleme oldukça sınırlıdır” (Büyüköztürk vd, 2012, 12).

Nitel araştırmanın bir diğer temel özelliği ise, bilginin inşa edilmesi sürecinde izlediği yoldur. Nitel araştırma, bilgiye tümevarım yöntemini kullanarak ulaşmaya çalışmaktadır. Nitel veri analizinde ise temel amaç, sosyal gerçekliğin içerisinde yer alan bilginin ortaya çıkartılmasıdır. Bu süreçte araştırmacı kendi öznelliğini işe koşarak var olan sosyal gerçekliği tümevarımcı bir yöntemle ortaya koymaktadır (Özdemir, 2011).

Araştırmada, Aile Eğitimi Programları kapsamında verilen kursların, katılımcı ebeveynlerin anne babalık davranışlarını ve becerilerini geliştirmesindeki katkılarının tespit edilmesi ve bu kursların yetişkin eğitimi açısından etkililiğinin değerlendirilmesi bakımından kursları veren eğitici ve kursiyer ana babaların görüşlerinin ortaya konulması amaçlandığından; neden, nasıl gibi kişilerin duygu ve düşüncelere ilişkin görüşlerinin daha ayrıntılı bir şekilde alınmasına en uygun yöntemin nitel araştırma yöntemi olduğuna karar verilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

MEB HBOGM' ne bağlı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okullarında düzenlenen Aile Eğitimi kurslarının, durumuna bakmak üzere HBOGM tarafından verilen eğitimleri alarak bu kurslarda eğitici olma sertifikası alıp, Bartın ilinde Aile Eğitimi kursları açan eğitimcilerden gönüllü olan 8 eğitici, çalışma grubuna dahil edilmiştir. Kursiyer görüşlerine ilişkin çalışma grubu oluşturulurken Maksimum Çeşitlilik Örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Maksimum Çeşitlilik Örnekleminde amaç, çeşitlilik gösteren durumlar arasındaki benzer ve farklı durumları ortaya koymaktır. Bu tür çeşitlilik gösteren küçük bir örneklem oluşturmanın yararı da örneklem dâhilindeki her durumu kendine özgü boyutlarda ayrıntılı olarak tanımlamak, farklı özellik gösteren durumlar arasında ortaya çıkacak ortak temalar ve değerleri belirlemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 109). Evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumların belirlenerek çalışmanın bu durumlar üzerinde yapılması maksimum çeşitlilik örnekleme tanımlar. Dikkat edilmesi gereken nokta, örnekleme yansıtılacak çeşitlilik durumlarının araştırmanın amacını gözeterek karar verilmesidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, 90).

(Patton'a göre (1990) Örneklem seçimindeki hedef; çalışılan konu ile ilgili olarak daha fazla bilgi sunacak kişilerin seçimi olup sayı konusunda esnek olunabileceğini belirtmektedir (Şahan, 2012, 32). Bu amaçla Maksimum Çeşitlilik Örnekleme yoluyla seçilen toplam 8 kişilik eğitimcinin ve 25 kişilik kursiyerin görüşleri görüşme tekniği ile alınarak Aile Eğitimi Programları kapsamında verilen kursların, katılımcı ebeveynlerin anne babalık davranışlarını ve becerilerini geliştirmesindeki katkılarının tespit edilmesi ve bu kursların yetişkin eğitimi açısından etkililiğinin değerlendirilmesine çalışılmıştır.

2014 yılında Bartın ili Kurucaşile ilçesinde Kurucaşile Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu bünyesinde toplam 7 adet Aile Eğitimi Kursu düzenlenmiş, bu kurslara toplam 137 kursiyer katılmış ve bu kursiyerlerden 80' i 14 hafta süren kursları başarı ile tamamlamışlardır. Araştırmada, kursları başarı ile tamamlayan 80 kursiyerden seçilen 25 kursiyer ile görüşme yapılmıştır. Aile Eğitimi Kurslarında eğitimcilik yapabilecek öğretmenler HBOGM tarafından eğitimlere alınmış ve Eğitici Belgesi almışlar ve bu kurslarda sadece eğitici belgesi olanlar görev alabilmiştir. Eğitimcilerin tamamı ile görüşme yapılırken, kursiyerlerden henüz evli olmayan ve çocuk sahibi olmayan 2 kadın kursiyer ile ilçe genelinde kurslara katılan 2 erkek kursiyer maksimum çeşitliliği sağlamak maksadı ile çalışma grubuna dahil edilmiştir. Diğer kadın kursiyerler ilçe merkezi ve farklı köylerden

seçilerek sosyo-ekonomik farklılıklara sahip aile yapılarının çalışmaya yansıtılması hedeflenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan eğitimcilerin ve kursiyerlerin kişisel bilgilerine ait veriler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 2. Çalışma Grubunda Yer Alan Eğitimcilere İlişkin Kişisel Bilgiler

	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	5	62,5
	Erkek	3	37,5
	Toplam	8	100
Yaş	18-24	0	0
	25-34	5	62,5
	35-44	1	12,5
	44 yaş ve üstü	2	25
	Toplam	8	100
Meslek	Öğretmen	7	87,5
	Yönetici	1	12,5
	Toplam	8	100
Çalışma Yılı	1-5	2	25
	6-10	3	37,5
	11-15	1	12,5
	16+	2	25
	Toplam	8	100
Medeni Hali	Bekar	1	12,5
	Evli	7	87,5
	Diğer	0	0
	Toplam	8	100
Çocuk Sahibi Olma	Hayır	2	25
	Evet	6	75
	Toplam	8	100
Eğitim Düzeyi	Önlisans	0	0
	Lisans	6	75
	Yüksek Lisans	2	25
	Doktora	0	0
	Toplam	8	100

Tablo 2 incelendiğinde kurslarda eğitim veren eğitimcilerin 5 i kadın ve 3 ü erkek eğitimciden oluştuğu görülmektedir.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerin yaş aralıklarına bakıldığında; büyük oranda eğitimcilerden 5 kişi 25-34 yaş grubunda olduğu, eğitimcilerden 1 kişi 35-44 yaş grubunda olduğu ve yine eğitimcilerden 2 kişi 44 yaş ve üstü yaş grubunda olduğu görülmüştür.

Eğitimcilerden sadece 1 kişi yönetici olarak çalışmakta iken, büyük oranda eğitimciler 7 kişi öğretmen olarak görev yapmaktadırlar.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerin mesleklerinde kaçınıcı yıllarını icra ettiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde 2 eğitimcinin 1-5 yıl, 3 eğitimcinin 6-10 yıl, 1 eğitimcinin 11-15 yıl ve 2 eğitimcinin 16 yıl ve üstü hizmet yılına sahip olduğu görülmektedir.

Eğitcilerin medeni durumlarına ilişkin bilgiler incelendiğinde, eğitimcilerin büyük bir oranda 7 kişi evli ve sadece 1 kişi eğitimcinin bekar olduğu görülmektedir.

Eğitcilerin çocuk sahibi olma durumları ele alındığında, eğitimcilerden 2 kişi çocuk sahibi değilken, 6 kişi çocuk sahibidir.

Çalışma grubunda yer alan eğitimciler büyük oranda 6kişi lisans mezunu iken, 2 kişi yüksek lisans mezunudur.

Tablo 3. Çalışma Grubunda Yer Alan Kursiyerlere İlişkin Kişisel Bilgiler

	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	23	92
	Erkek	2	8
	Toplam	25	100
Yaş	18-24	2	8
	25-34	12	48
	35-44	8	32
	44 Yaş ve üstü	3	12
	Toplam	25	100
Mesleği	Ev Hanımı	18	72
	Usta Öğretici	2	8
	Emekli	1	4
	Muhasebeci	1	4
	Esnaf	2	8
	Memur	1	4
	Toplam	25	100
Medeni Hali	Bekar	2	8
	Evli	23	92
	Diğer	0	0
	Toplam	25	100
Çocuk Sahibi Olma	Evet	23	92
	Hayır	2	8
	Toplam	25	100
Çocuk Sayısı	0	2	8
	1	3	12
	2	14	56
	3	6	24
	4-+	0	0
	Toplam	23	100
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	13	52
	Ortaöğretim	11	44
	Lisans	1	4
	Diğer	0	0
	Toplam	25	100

Tablo 3 incelendiğinde kadın kursiyerlerin sayısının 23 erkek kursiyerlerin sayısına (2) oranla oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Kurslara katılan kursiyerlerin yaş durumlarına bakıldığında 18-24 yaş grubunda 2 kursiyer olduğu ve bunların bekar ve çocuğu olmayan kursiyerler olduğu görülmüştür. 25-34 yaş grubunda 12 kursiyer, 35-44 yaş grubunda 8 kursiyer, 44 yaş ve üstü grupta ise 3 kursiyer olduğu görülmüştür. Buradan hareketle kurslara genellikle orta yaş grubuna mensup kadınların katıldığı görülmektedir.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlerin meslekleri incelendiğinde kursiyerlerin büyük bir çoğunluğunun (18 kişi) ev hanımı olduğu görülmektedir. 2 kursiyer Halk Eğitim Merkezi kurslarında usta öğretici olarak görev yapmakta iken, 1 kursiyer emekli, 1 kursiyer muhasebeci, 2 kursiyer esnaf ve 1 kursiyer de memur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kursiyerlerin medeni haline bakıldığında büyük bir çoğunluğu (23 kişi) evli iken sadece (2 kişi) bekarıdır. Bekar olan kursiyerlerin kursa katılım nedeni, öğrenci olan kardeşleriyle daha iyi ilgilenmek ve geleceğe dönük kendilerini geliştirmek maksadında oldukları görülmüştür.

Yine kursiyerlerin çocuk sahibi olma durumları incelendiğinde bekar olan 2 kursiyerin çocuklarının olmadığı, diğer 23 kursiyerin de çocuk sahibi oldukları görülmüştür.

Çocuk sahibi olan kursiyerlerden 3 kişi 1 çocuk sahibi, 14 kişi 2 çocuk sahibi ve 6 kişi ise 3 çocuk sahibidir. 4 ve üstü sayıda çocuk sahibi olan kursiyer bulunmamaktadır.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlerin büyük bir çoğunluğu (13 kişi) ilköğretim düzeyinden, 11 kişi ortaöğretim düzeyinden, sadece (1 kişi) lisans düzeyinden mezun olmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler görüşme yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmelerin yapılabilmesi için, HBOGM Aile Eğitimi Programlarında yer alan ve Aile Eğitimi Kurslarında kursiyerlere verilen kazanımların araştırma amaç ve alt amaçlarıyla ilişkili ve ortak olanları dikkate alınarak, eğiticiler için Eğitici Görüşme Formu, kursiyerler için Kursiyer Görüşme Formu oluşturulmuştur. Oluşturulan formlar kapsam geçerliliği bir uzman tarafından değerlendirildikten sonra, formların ölçüt geçerliliği için başka bir uzmanın görüşleri alınmıştır. Daha sonra formlar

çalışma grubunda yer almayan ve Aile Eğitimi Kurslarına katılmış olan kursiyerlerden 3 kişiye uygulanarak, formların uygulanabilirliği test edilmiştir. Görüşme en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, 150) Görüşme yöntemi kullanmanın temel amacı genellikle bir hipotezi test etmek değil; bunun aksine diğer insanların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır (Türnüklü, 2000, 544).

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan eğiticiler ile görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Görüşme esnasında eğiticiler tarafından ifade edilenler anında not edilerek veriler elde edilmiştir.

Kurucaşile ilçesinde Aile Eğitimi veren eğitici öğretmenlerin bir kişi hariç diğerleri ilçeden il merkezine atama ve yer değiştirme ile gittikleri için söz konusu kişilerden bir hafta önce telefonla randevu alınarak kararlaştırılan yer ve zamanda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlçe merkezinde çalışmaya devam eden eğitici öğretmen ile kendisi doğum izninde olduğu için evinde ziyaret edilerek, görüşme burada gerçekleştirilmiştir. Ulus ilçesinde aile eğitimi veren eğiticilerle yine belli bir süre öncesinden randevu alınarak, görev yaptıkları okullarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Eğiticilerle yapılan görüşmeler ortalama 30-40 dakika arası sürmüştür.

Çalışma grubunda yer alan 25 kursiyer ile yarı yapılandırılmış form ile görüşme yapılarak araştırma için veri elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış form ile yapılan görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir... Analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkanı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları ve kontrolün kaybedilmesi, önemsiz konularda fazla zaman harcanması, görüşme yapılanlara belli standartlarda yaklaşılmadığından güvenilirliğin azalması gibi dezavantajları bulunur (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, 152) Soruların hazırlanması sırasında, Yıldırım ve Şimşek' in (2006) Bogdan ve Biklen ile Patton'a dayanarak belirttikleri kolay anlaşılabilir sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma ve soruları mantıklı bir biçimde düzenleme ilkelerden (akt. Şahan, 2012) araştırma amaç ve alt amaçlarına uygun olanlar göz önünde bulundurulmuştur.

Kurucaşile ilçesinde 2 köy merkezi ve ilçe merkezinde açılmış olan toplam 7 adet kurs bulunmaktadır. Çalışma grubunda yer alacak olan kursa katılıp başarı ile tamamlayanlara ait kursiyerlerin listesi Kurucaşile Halk eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğünden alınarak, tüm kurslardan örnek teşkil edecek 25 kişi seçilerek, daha önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmeler yapılmıştır. Söz konusu kursiyerler E-Yaygın Otomasyon sistemine kayıtlı telefon numaralarından aranarak belli tarih ve saatlerde randevulaşarak buldukları köyde bulunan okullara çağırılmış ve okul yönetiminin gösterdiği salonlarda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde anında not alma yöntemi kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Eğitici ve kursiyerlerin cevapları nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz ve içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın alt amaçlarına hizmet edecek şekilde oluşturulan görüşme sorularına alınan cevaplara göre betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Bazı verilere ilişkin verilen cevaplardan ortak kategoriler oluşturularak içerik analizi yapılırken, bazı veriler olduğu gibi yansıtılmıştır. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtılabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). İçerik Analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, 240) İçerik analizi, metinlere ve kullandıkları yerlere yönelik olarak anlamlı ve geçerli sonuçlara ulaşabilmek amacıyla kullanılan bilimsel bir araştırma yöntemidir (Krippendorff 2004, akt. Şahan, 2012). Görüşmeler esnasında kurs veren eğiticiler E (Eğitici), kursiyerler ise K (kursiyer) olarak kodlanmıştır. Yazılı yapılan görüşmeler satır satır okunarak veriler çözümlenmiş, bu veriler arasında benzer kavramlardan temalar oluşturulmuş, sonra bu temalar araştırmanın alt amaçlarına dönük olarak düzenlenerek analizi yapılmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda tablolar düzenlenerek bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Görüşmeleri olduğu gibi yansıtılabilmek amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yönelik eğitici ve kursiyerlerin görüşlerine ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Görüşmeler yoluyla toplanan nitel veriler, eğitici ve kursiyer görüşleri olarak iki kategoride ele alınmıştır.

4.1. Eğiticilere İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde Aile Eğitimi Programları kapsamında açılan kursların yetişkinlerin eğitimi açısından etkililiğine ve kursiyer ana babaların davranış ve becerilerini geliştirilmesindeki etkisine ilişkin eğitici bakış açısını içeren bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

4.1.1. Aile Eğitiminin ve Kursların Gerekliliğine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarını veren eğiticilerin aile eğitimine ve gerekliliğine bakış açılarını belirlemek amacıyla ilk olarak, Aile Eğitimi kursu vermiş olan eğitimcilere “Ailelerin Eğitimi kurslarının gerekliliği konusunda ve kurs süresi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6’ te sunulmuştur.

Tablo 4. Eğiticilere Göre Aile Eğitimi Kurslarının Algılanmasına İlişkin Bulgular

Aile Eğitimi Kurslarının Gerekliliği	Eğiticiler	f
Gereklidir	E1-E2-E3-E4-E5-E6-E7-E8	8

Tablo 4’ de görüldüğü gibi çalışma grubunda yer alan tüm eğiticiler bu soruya yanıt vermişler ve tamamı aile eğitiminin gerekli ve olması gereken bir durum olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 5. Eğiticilere Göre Aile Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Bulgular

Aile Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Çocuğun Kişisel Gelişimi	E3-E5-E8	3
Bireysel Gelişim	E6	1
Zorunluluk	E2	1

Tablo 5 incelendiğinde, çalışma grubunda yer alan eğiticilerden üç kişi aile eğitiminin gerekli olmasının nedenini çocukların kişisel gelişimlerinin sağlanmasına, bir eğitici yetişkinler için bireysel gelişim sağlanmasına ve yine bir eğitici aile eğitimi kurslarının zorunlu olması gerekliliğine bağlamıştır. Aile eğitimi çocukların kişisel gelişimi için gereklidir diyen bir eğitici;

“Çocuğun sosyal, bilişsel, akademik ve bedensel gelişimindeki becerilerin en üst düzeye çıkarılabilesi için ailenin destek eğitimine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç aile eğitim programındaki oturumlar sayesinde giderilebilir (E3)” demiştir. Bu eğitici aile eğitiminin çocuğun çeşitli becerilerinin geliştirilmesi için gerekli olduğu yönünde bir açıklama getirmektedir. Diğer bir eğitici;

“. . . Çünkü ana babalar bu kurslar sayesinde çocuklarını daha iyi yetiştirebiliyor ve onların kişisel gelişimleri olumlu yönde gelişiyor (E5)” diyerek aile eğitiminin, çocukların kişisel gelişimleri için gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Aile Eğitimi, yetişkinlerin bireysel gelişimleri açısından gerekli gören bir eğitici;

“Aile eğitimi yetişkin eğitimleri içerisinde en gerekli eğitimidir. Okuldan yıllar önce çıkmış olan yetişkinlerin tekrar gelişimlerinin sağlanması bu kurslar vasıtasıyla yapılabilmektedir (E6)” diyerek aile eğitimi kurslarının, örgün eğitimden çıkmış olan yetişkinler açısından bireysel gelişim sağlamada önemli bir fırsat olduğunu dile getirmektedir.

Aile eğitiminin bir zorunluluk olması gerektiğini düşünen bir eğitici;

“Ailelerin eğitimi kesinlikle gereklidir. Ehliyetsiz araba kullanamazken, hatta kalorifer bile yakamazken ehliyetsiz çocuk yetiştirilebileceğini düşünmek pek sağlıklı bir bakış açısı olmasa gerek. Eşler evlenmeden önce evlilik ve aile kurumu ile ilgili bebek sahibi olmayı düşündükleri zamanda sırasıyla 0-3 yaş, 3-6 yaş, 7-11 yaş ve 12-18 yaş aile eğitimlerini almalılar (E2)” demiştir. Bu eğitici çocuk yetiştirmek için evlenmeden önce

daha çocuk sahibi olmadan aile eğitimi kurslarını ana babaların alması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun bir zorunluluk olması gerektiğini belirtmektedir. Eğiticilerin düşüncelerinin ortak yönü ana babaların bu kursları çocukları için almaları gerektiği yönündedir. Eğiticilerin verdikleri cevaplar dikkate alındığında, yetişkin eğitimi bağlamında verilen bu kursların kazanımlarının, ana babaların çocuklarına faydalı bireyler olma konusuna odaklandığı görülmektedir.

Kurs eğiticilerine ikinci sırada sorulan kurs süresinin yeterli olup olmadığına ilişkin bulgular Tablo 6’ de verilmiştir.

Tablo 6. Eğiticilere Göre Kurs Süresine İlişkin Bulgular

Kurs Süresinin Yeterliliği	Eğiticiler	f
Yeterli	E1-E2-E3-E4-E5-E6-E7	7
Çok Fazla	E8	1

Tablo 6’ de görüldüğü gibi eğiticilerin tamamı bu soruya cevap vermiş ve yedi kişi kurs süresinin yeterli bir süre olduğunu dile getirmiş, bir eğitici kursların süresinin çok fazla olduğunu söylemiştir. Kurs sürelerinin çok fazla olduğunu belirten eğitici bu konuda;

“Kurs süresi 14 hafta çok fazladır. İdeal 8 hafta yeterlidir. Süre uzadıkça ana babalar gelmemeye başlıyor, iş ve çeşitli mazeretlerle kursu bırakıyorlar (E8)” demiştir. Eğitici kurs süresinin uzunluğunun avantaj yerine dezavantaj oluşturduğu yönünde bir açıklama getirmektedir. Bu konuda kurs süresinin yeterli olduğunu dile getiren bir eğitici;

“Eğitimlerin süresi her bölüm için 14 hafta 70 saat olarak düzenlenmiştir, yeterlidir. 4 bölüm olduğu düşünülürse toplamda 56 hafta 280 saattir, yeterlidir. Saat hesabından daha çok eğitimi veren kişinin yeterliliği ve işini gereğince yapması önemlidir (E2)” demiştir. Diğer bir eğitici;

“Kurs süresi 14 haftadır ve programın içeriğine göre yeterli bir süredir. Her hafta 135 dakikadan oluşan bir oturum gerçekleştirmekteyiz (E6)” demiştir. Bu iki eğitimimizde Aile Eğitimi Programı kapsamında düzenlenen kursların 14 hafta olarak planlandığını ve bu sürenin yetişkin eğitimi bağlamında değerlendirildiğinde yeterli ve ideal süre olduğunu ifade etmektedirler. Kurs sürelerinin daha fazla uzatılması bu eğiticilerin belirttiği gibi kursiyerler açısından caydırıcı bir unsur haline gelebileceği gibi; azaltılması da program

içeriğinde bulunan kazanımlar için yeterli zamanın bulunamamasına ve dolayısıyla kazanımların kursiyerler tarafından özümsememesine neden olabilecek bir durumdur.

Eğiticilere yönelik sorulan aile eğitimi kavramını ve kursları gerekli görüp görmediklerine ve kurs sürelerinin yeterli olup olmadığına ilişkin değerlendirmeye bakıldığında, eğiticilerin aile eğitimini gerekli buldukları ve çoğunlukla kurs sürelerini yeterli buldukları görülmektedir.

4.1.2. Aile Eğitimi Kurslarına Katılım Oranlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarını veren eğitimcilerin, düzenlenen Aile Eğitimi kurslarına ana babaların katılım durumlarını ve bu durumların ortaya çıkış sebeplerine bakış açılarının belirlenmesine yönelik olarak eğiticilere, “Hedeflenen katılımcı sayısına ulaşılma durumu hakkında ne düşünüyorsunuz? Ulaşılamamışsa sizce sebebi ne olabilir?” soruları yöneltilmiş ve alınan cevaplar Tablo 7 ve Tablo 8’ te sunulmuştur.

Tablo 7. Eğiticilere Göre Kurslara Katılım Oranları

Kurslara Katılım Oranına Ulaşma	Eğiticiler	f
Ulaşılmıştır	E1-E2-E4-E5-E8	5
Ulaşılamamıştır	E3-E6-E7	3

Tablo 7’ te görüldüğü gibi eğiticilerin tamamı soruya cevap vermiştir. Kurslarda görev alan eğiticilerden beş kişi başlangıçta hedeflenen kursiyer sayısına ulaşabildiğini belirtirken üç kişi başlangıçta hedeflenen kursiyer sayısına ulaşamadığını belirtmiştir. Hedeflenen kursiyer sayısına ulaştım diyen eğiticilerin bu kanaate nereden vardıklarına bakıldığında, Halk Eğitim Merkezlerinde kurs açma alt sınırı olan 12 kursiyer sayısını kendilerine hedef koyduklarını ve bu sayılara ulaştıkları için kursiyer sayısını yeterli gördükleri görülmüştür. Kurs başlangıcında hedeflediği kursiyer sayısına ulaştığını belirten bir eğitici;

“Kursun açılabilmesi için gerekli olan 12 kursiyer sayısından daha fazlası bulunmuştur (K4)” diyerek kursiyer sayısı hedefinin on iki kişi olduğu ve bu sayıdan fazla sayıda kursiyerin kursa kayıt olduğunu belirtmiştir.

Tablo 8. Eğiticilere Göre Aile Eğitimlerine Katılım Oranlarının Düşük Olmasının Nedenleri

Aile Eğitimine Katılım Oranlarının Düşük Olma Nedenlerine İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Tanıtım Yetersizliği	E3-E7	2
Bilgisizlik	E6-E7	2
Ulaşım	E3	1
Maddi Destek Olmaması	E3	1
Çocukları Bırakacak Kişi Olmaması	E3	1
Kurs Saatleri	E7	1

Tablo 8 incelendiğinde aile eğitimlerine katılım konusunda yeterli kursiyer sayısına ulaşamadıklarını belirten eğiticiler bu durumun nedeni olarak; iki kişi kursların tanıtımlarının yetersiz olması, iki kişi ana babaların bu konuda bilgisiz olmaları, bir kişi ulaşım sorunu olması, bir kişi kursların kursiyerlere maddi destek sağlamaması, bir kişi ana babaların kurs saatlerinde çocuklarını bırakacakları birilerinin olmaması ve yine bir kişi kurs saatlerinin iş saatlerinde ve çocukların okul çıkış saatlerinde olması olarak belirtmişlerdir.

Kurs başlangıcında hedeflenen kursiyer sayısına ulaşamadıklarını belirten eğiticilerden biri;

“Hedeflenen katılımcı sayısının bir kısmına ulaşamamıştır. Bunun nedeni olarak bölgenin coğrafi konumu(ulaşım), programın tanıtımının yeterli yapılamaması, katılımcılara kurs sonucunda maddi bir destek sağlamayacağı, katılımcıların kurs süresince çocuklarını bırakacakları kişi olmaması gösterilebilir (E3)” diyerek aile eğitimlerine katılımın az olmasını ulaşım, program tanıtımının yeterince yapılamamasına, kursiyerlere maddi destek sağlanamamasına ve kursiyer ana babaların çocuklarını bırakacakları kimselerin olmamasına bağlamaktadır. Bir diğer eğitici;

“0/18 Yaş aile eğitim programı Türkiye’de uygulanan programlar içerisinde en geniş kapsamlı olanıdır. Hayat boyu öğrenme genel müdürlüğü verilerine göre bugüne kadar ülkemizde 35000 üzerinde aile eğitim konulu kurs düzenlenmiş ve 1,5 milyonu aşkın kişi bu kurslara katılmıştır. Bu rakamların yaklaşık yarısına yakın bir kısmı 0/18 yaş aile eğitim programına aittir. Ancak bu rakamlar ülke nüfusuna göre halen yeterli düzeyde değildir. Özelde kendi eğitimlerimde cevap verecek olursam, her kurs döneminde gerekli olan katılımcı sayısına ulaşmış bulunuyorum. Ancak aileler bu eğitimler konusunda

yeterince bilgi sahibi değiller. Okullardaki günü birlik veli toplantıları ile karıştırılmaktadır. Bizim eğitimlerimiz katılımcı, aktif öğrenmeyi hedef alan eğitimlerdir (E6)” diyerek aile eğitimine katılımın düşük olmasının sebebini, ana babaların bu konuda yeterince bilgi sahibi olmamalarına bağlamaktadır. Yine bir diğer eğitici bu konuda;

“Hayır ulaşamadı. Bölge halkının bilgisizliği, kursların öneminin yeterince anlatılamaması ve kurs saatlerinin uygun olmaması (E7)” diyerek kursların tanıtımlarının Halk eğitim Merkezlerince yeterince yapılmadığını, ana babaların aile eğitimi konusunda bilgisiz olmasını ve kurs saatlerinin ana babaların katılımına uygun olmamasını belirtmektedir. Aile eğitimi kurslarına katılımın yetersiz görülmesinin sebepleri incelendiğinde karşımıza ekonomik, kültürel bir takım etkenler çıkmaktadır. Öncelikle Türkiye’ de hayat boyu öğrenmeye katılım oranları ile AB ülkelerindeki hayat boyu öğrenmeye katılım oranları karşılaştırıldığında, Türkiye de henüz istenilen oranlarda katılım olmadığı görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı ilçe nüfusunun köyleriyle birlikte 8000 civarında olduğu ve bu kursa 2014 yılında katılan ve tamamlayan kursiyer sayısının 80 olduğu düşünüldüğünde, gerçekten de kurslara katılımın az düzeyde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bunun sebepleri arasında ulaşım zorluğu ekonomik getirinin olmaması, kursların okul saatinin dışında yapılması, androgojik açıdan öğrenme ilgi ve hedefinin uyanmaması ve yeterince tanıtımın yapılamaması sayılabilir.

4.1.3. Kurslara Katılım Oranlarında Anne ve Babalar Arasındaki Farka İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kursları veren eğitimcilere, kurslara katılım oranlarında anne ve babalar arasındaki farka ilişkin “Kurslara anneler ile babalar eşit oranda katılıyorlar mı? Eşit oranda katılım yoksa sebepleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Eğitimcilerin tamamı sorunun ilk bölümüne annelerin babalara göre daha yoğun katıldığını, babaların katılım oranının son derece düşük olduğunu belirtmişlerdir. Babaların kurslara katılım oranlarının düşük olmasının nedenleri konusunda alınan cevaplar Tablo 9’ da sunulmuştur.

Tablo 9. Eğiticilere Göre Babaların Kurslara Katılım Oranının Düşük Olmasının Nedenleri

Babaların Kurslara Katılım Oranının Düşük Olmasının Nedenlerine İlişkin Temalar	Eğiticiler	f
İş Saatleri	E-2-E3-E4	3
Babalar İsteksizler	E1-E8	2
Kadınların Yoğun Olması	E5	1
Erkeklerin İlgi Alanına Girmiyor	E6	1

Tablo 9 incelendiğinde eğiticilerden üç kişi kurs saatleri erkeklerin iş saatlerine denk geldiği için erkeklerin katılımı az derken, iki kişi babaların isteksiz olduğunu, bir kişi kadınların yoğun olmasının erkek katılımını engellediğini ve bir kişi kursların erkeklerin ilgi alanına girmediğini belirtmiştir.

Babaların kurslara annelere göre daha az katılım göstermesinin nedenini iş saatlerine bağlayan bir eğitici;

“Kesinlikle çok fark var. Çoğunlukla anneler katıldı. Babalarla birlikte verilmesi gereken bir eğitim olmasına rağmen babaları eğitime katamıyoruz. Çünkü erkekler kurs saatlerinde iş yerinde oluyorlar (E4)” diyerek, kurslara anneler kadar babalarında katılması gerektiğini, fakat kurslar iş saatlerinde yapıldığı için, babaların bu kurslara katılım oranlarının az olduğunu belirtmiştir.

Kurslara katılım konusunda babaların isteksiz olduğunu ifade eden bir eğitici;

“Anneler daha çok kursa katılmaktadırlar. Babalar bu konuda isteksizler (E1)” diyerek, kurslara katılım konusunda annelerin daha yoğun ilgi gösterdiğini ancak, babaların kurslara katılım konusunda isteksiz davrandıklarını belirtmektedir.

Babaların kurslara katılımının kadınlara göre düşük olmasının nedenini; kurslarda kadınların yoğun olması olarak dile getiren bir eğitici;

“Anneler daha yoğun, babaların sayısı son derece azdı. Babaların katılmama nedeni, kadınların sayısı çok olduğu için erkekler katılmak istemiyor (E5)” diyerek yine anne katılım oranının yüksek olduğunu, erkeklerin kurslara katılım oranının düşük olmasının nedenini kurslarda kadın sayısı fazla olduğu için erkeklerin bu derslere gelmek istememesi olarak açıklamıştır.

Bir diğ er eđ itici;

“Elbette bizim kurslarımıza en fazla anneler katılmaktadır. Yu vayı diş kuş yap ar sö zü çok benimsenmiş sanırım. Aile Eđ itimi kursları babaların ilgi alanına girmiyor (E6)” diyerek toplumsal yapı gereç i, bu tür kursların erkeklerin ilgi alanına girmediğ ini ifade etmiştir.

Halk Eđ itim Merkezinden alınan bilgiler doç rultusunda kursların baş ında kaydedilen kursiyer sayısına bakıld ığında toplam 7 kursa 137 kursiyer kaydedilmiştir. Bu kursiyerlerden sadece 3 tanesi erkektir. Geri kalan 134 kursiyerin tamamı kadın kursiyerlerden oluş maktadır. Ayrıca yetişkin eđ itimi bağ lamında değerlendirildiğ inde bu tür kurslara sadece ana babaların değ il çocukların eđ itiminde etkili olan tüm yetişkinlerin katılmasının faydalı olacağ ı düşünölmektedir. Kurucaş ile ilçesinde aç ılan Aile Eđ itimi kurslarına kaydolup baş arı ile tamamlayan 80 kursiyerden sadece 2’ si henüz evli olmayan, çocuk sahibi olmayan kursiyerlerdir. Bölgede boş anmaların çok yaygın ve boş anan çiftlerin çocuklarına büyükanne ve büyük babaların veya diğer akrabaların bakması oldukça sık rastlanan bir durum olarak karş ımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tür kurslara sadece ana babaların değ il çocuğ un bakımını üstlenen veya çocuk bakmasa dahi kişisel gelişimini saç lamak isteyen beceri geliş tirmek isteyen bütün yetişkinlerin katılmasının yerinde olacağ ı düşünölmektedir. Aile Eđ itimi kursları, bu açıdan düşünöldüğ unde geniş bir katılımın saç lanamadığ ı kurslardır diyebiliriz.

4.1.4. Kurslara Devam Etme Konusundaki Bulgu ve Yorumlar

Aile Eđ itimi veren eđ iticilere, kursiyerlerin aç ılan kurslara devam edip etmediklerine ilişkin olarak “Kursiyer ana babaların kursa devamları hakkında ne düşünöyorsunuz? Devamsızlık oldu ise sizce sebebi nedir?” soruları yöneltilmiştir. Alınan cevaplara ilişkin bilgiler Tablo 10 ve Tablo 11’ de sunulmuş tur.

Tablo 10. Eđ iticilere Göre Kurslara Devam Etme Durumu

Kursiyerlerin Devam Durumu	Eđ iticiler	f
Devamsızlık Fazlaydı	E1-E4-E5-E6-E7-E8	6
Devamsızlık Olmadı	E2-E3	2

Tablo 10 incelendiğ inde eđ iticilerin tamamı bu soruya cevap vermiş ve altı kiş i kurslarda devamsızlığ ın fazla olduğ unu, iki kiş i ise devamsızlık olmadığ ını belirtmiş lerdir.

Aile eğitimi kurslarında devamsızlığın fazla olduğunu belirten eğitimcilere ilişkin bulgular Tablo 11’ de sunulmuştur.

Tablo 11. Eğitimcilere Göre Kurslara Devamsızlık Nedenleri

Aile Eğitimi Kurslarına Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Çocuk Bakımı	E1-E6	2
Kursa İlginin Kaybedilmesi	E4-E8	2
Ev İşleri	E4-E6	2
Bahçe İşleri	E4	1
Çalışma Hayatı	E7	1
Sağlık Sorunları	E5	1
Kurs Süresi	E1	1

Tablo 11 incelendiğinde; eğitimcilerin kurslara devamsızlık yapmalarının nedenlerine ilişkin olarak, iki kişi çocuk bakımı, iki kişi zamanla kursa ilginin kaybedilmesi, iki kişi ev işleri yapmak zorunda olmaları, bir kişi bahçe işleri, bir kişi çalışma hayatı, bir kişi sağlık sorunları ve yine bir kişi kurs süresinin uzun olması olarak açıklamışlardır.

Aile eğitimine devamsızlık sebebini ve kurs süresinin uzun olması ve çocuk bakımı olarak gören bir eğitici;

“Devamsızlık fazla çünkü;14 Hafta çok uzun bir süre velilerin motivasyonu düşmektedir. İdeal süre 8 haftadır. Ayrıca katılımcılar genelde anneler ve çocuklarına bakmak zorunda oldukları için bazen gelediler (E1)” demiştir.

Kurs olan ilginin kaybedildiğini, kursa katılanların genelde anneler olduğunu ve onların da ev işleri yapmak zorunda kaldıklarını ve mevsime bağlı bahçe işleri olduğunu belirten bir eğitici;

“Başta başvuru sayısı 30 dan fazla olmasına rağmen 1/3 oranında kursu bırakan oldu. Sebeplerini sordüğümüzda, bahar dönemi bahçe işleri, evdeki sorumluluklar kimisi de zamanla kurslardan sıkıldı (E4)” demiştir. Bir başka eğitici;

“Düzenli devam sağlanamadı. Çalışma hayatı bunun en temel sebebidir (E7)” diyerek kurslara yapılan devamsızlığın temel sebebi olarak ana babaların çalışmak zorunda olmalarını belirtmiştir. Bir başka eğitici;

“Bir kişi sağlık sorunları yüzünden uzun süre devamsızlık yaptı (E5)” diyerek aile eğitimine devamsızlık yapılmasının nedenini sağlık sorunları olarak görmektedir.

Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında ve Kurucuşile Halk Eğitim Merkezinden alınan veriler incelendiğinde kurslara katılan kursiyerlerin büyük bir kısmının kurs başında veya kursun ilerleyen zamanlarında kursta ya devamsızlık yaptıkları ya da kursu tamamen bıraktıkları görülmektedir. Kurs başlangıcında kaydedilen 137 kursiyerin 57 tanesinin kursu devamsızlık yaparak bırakması bunun en büyük göstergesidir. Eğiticiler açısından bu durumun farklı sebepleri bulunmaktadır. Kurs süresinin uzun olması, mevsime göre bahçe işleri, ev işlerinin yoğun olması, okul saatleriyle kurs saatlerinin aynı olmaması, küçük çocuk sahibi olmaları ve kurstan sıkılmaları olarak gösterilmektedir.

4.1.5. Kurslarda Kullanılan Öğretme Yöntemlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarında görev yapmış olan eğiticilere, bu kurslarda kullandıkları öğrenme ve öğretme süreçlerine ilişkin olarak “Kursta kullandığınız öğrenme ve öğretme yöntem ve teknikleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 12’ de sunulmuştur.

Tablo 12. Eğiticilere Göre Kurslarda Kullanılan Öğretim Yöntemleri

Kullanılan Öğretim Yöntem Tekniklerine İlişkin Temalar	Eğiticiler	f
Düz Anlatım	E1-E2-E3-E4-E5-E6-E7-E8	8
Soru Cevap	E2-E3-E4-E6-E7	5
Drama	E1-E2-E3-E4-E6	5
Örnek Olay	E3-E4-E6-E8	4
Oyun	E1-E2-E6	3
Tartışma	E5-E6-E8	3
Grup Çalışmaları	E2-E6	2
Beyin Fırtınası	E5	1

Tablo 12 incelendiğinde Aile eğitimi kursu veren eğiticilerin geleneksel ve çağdaş öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerini kullandıkları görülmektedir. Geleneksel öğrenme öğretme yöntemlerinden olan “anlatım” çalışma grubunda yer alan tüm eğiticiler tarafından kurslarda kullanılmışken, “soru-cevap” yöntemi beş eğitici tarafından kullanılmıştır. Geleneksel yöntemlerin yanı sıra “drama, oyun, örnek olay, tartışma, beyin fırtınası ve

grup çalışması” gibi yeni yöntem ve teknikler de kullanılmıştır. Yetişkin eğitiminde androgoji ilkelerine uygun olarak kursiyerlerin aktif bir şekilde öğrenme sürecine dahil edilmesi, öğrenmelerin daha kalıcı olmasını ve yetişkinlerin derslere daha fazla ilgi göstermesini sağlayacaktır. Öğrenenlerin öğrenme sürecine etkin bir biçimde dahil olduğu drama yöntemi beş eğitici tarafından kullanılmışken, yine yetişkin ana babaların kursa etkin katılımını sağlayacak örnek olay yöntemi dört eğitici tarafından kullanılmıştır. Konuşmacıların etkin bir biçimde sürece dahil olduğu bir diğer öğrenme öğretme teknik olan tartışma tekniği üç eğitici, öğrenenlerin öğrenirken eğlenmelerini sağlayan oyun tekniği üç eğitici tarafından kullanılmıştır. Öğrenenlerin karşılaşılan problemlerin farklı çözüm yollarını düşünme ve olaylara farklı bakış açıları geliştirmeyi geliştiren beyin fırtınası tekniği bir eğitici tarafından kullanılmıştır. Bu konuda bir eğitici;

“Kurslarımız deneyim paylaşımı ve etkinlik temelli bir eğitim süreci ile geçti. Soru-cevap, drama, küçük ve büyük grup çalışmaları, anlatım, oyun, hikaye vb. pek çok yöntem ve teknik kullanılmıştır (E2)” demiştir. Yine başka bir eğitici;

“Yüz yüze eğitim olması gerektiği için eğitimcinin aktif olması gerekli. Anlatım yöntemi, örnek olay yöntemi, soru-cevap yöntemi, zaman zaman da drama yapıldı (E4)” demiştir. Bir başka eğitici;

“Bizim kurslarımızın en fazla öne çıkan özelliği farklı yöntem teknikler kullanarak eğitimi çekici hale getirmesidir. Düz anlatım, drama, tartışma, büyük-küçük grup, ısınma oyunları, soru cevap, örnek olay gibi katılımcıları daha aktif hale getiren teknikler yoğunlukla kullanılmaktadır (E6)” demiştir. Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerin, aile eğitimi kurslarında öğrencileri yetişkin ana babalar olacağı için pedagojik yaklaşımın yanı sıra androgojik yaklaşıma da sahip olmaları gerekliliği, eğitici belgelerini aldıkları eğitimlerde kendilerine özümsetilmiş, ancak uygulamada eğitimcilerin tamamının kurslarda öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinden çok fazla yararlanmadıkları, geleneksel yöntem ve tekniklerle daha fazla zaman geçirildiği düşünülmektedir.

4.1.6. Anne Baba Tutumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarında eğitim vermiş olan eğitimcilere, katılımcı kursiyerlerin kurs başlangıcında ve kurs bitiminde anne baba tutumlarının, herhangi bir ölçekle ölçülüp ölçülmediğine ya da gözlem yapıp yapılmadığına ilişkin “Kurs başında kursiyerlerinizin anne baba tutumlarını ölçtünüz mü? Kullandığınız bir ölçme aracı (test, anket, görüşme

formu vb) var ise belirtiniz” ve “Kursiyer ana babaların kurs süresince ve kurs tamamlandıktan sonra çocuklarına olan tutum ve davranışlarında farklılıklar olup-olmadığını ölçtünüz mü? Gözlemlediniz mi? Ya da ölçek test, anket vs. düzenlediniz mi?” soruları yöneltilmiş ve alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 13 ve Tablo 14’ de sunulmuştur.

Tablo 13. Eğiticilere Göre Kurs Başlangıcında Anne Baba Tutumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgular

Anne Baba Tutumlarını Ölçmek İçin Ölçek Kullanılması Ya da Gözlenmesi	Eğiticiler	f
Uygulanmadı	E1-E2-E3-E5-E6-E8	6
Uygulandı	E4-E7	2

Tablo 13 incelendiğinde, eğiticilerden sadece iki kişi kursiyerlerin anne baba tutumlarına ilişkin olarak kurs başında herhangi bir ölçekle veya gözlem yoluyla belirleme çalışması yaptıklarını göstermektedir. Bir eğitici;

“Kurs başında beklenti anketi yaptık. Anne –baba tutumları konularımızda vardı. Konu sırası gelince anket yaptık. Bilgi sahibi olduktan sonra kendilerini fark ettiler (E4)” demiştir.

Eğiticilerden altı kişi kurs programında yer almadığı gerekçesi ile böyle bir çalışma yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda bir eğitici;

“Öyle bir ölçüm yapılmadı. Zaten yapılacaklar hep planlı programlı. Veli kendini zaten hangi gruba girdiğini eğitim süresinde tespitini yapabiliyor (E1)” demiştir. Yine bir diğer eğitici;

“Kurs başında kursiyerlerinizin anne baba tutumlarından hangi tutumu sergilediklerini ölçebileceğimiz bir anket ya da test gelmediği için böyle bir çalışma yapılmamıştır (E8)” demiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda eğiticilerin büyük bir kısmının aile eğitimi programlarında yer almadığı gerekçesiyle, kurs başında kursiyerlerin anne baba tutumlarına ilişkin hazır bulunuşluk durumlarının tespitine yönelik herhangi bir gözlem ya da ölçme işlemi yapmadıkları görülmektedir.

Tablo 14. Kurs Süresince ve Bitiminde Anne Baba Tutumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgular

Anne Baba Tutumlarının Ölçülmesi	Eğiticiler	f
Uygulanmadı	E1-E3-E4-E5-E6-E7-E8	7
Uygulandı	E2	1

Tablo 14 incelendiğinde aile eğitimi veren eğiticilerden tamamı bu soruya yanıt verdiği görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan yedi eğitici Aile eğitimi Programlarında kursiyerlerin kurs sonunda anne babalık tutum ve davranışlarını ölçecek bir ölçek ve buna dair bir uygulama bulunmadığı için kurs sonunda anne baba tutumlarına dönük bir çalışma yapılmadığını dile getirmişlerdir. Bir eğitici;

“Ölçek yok veli kendini tanıyor eğitim sürecinde ve zaten sözel olarak ifade ediyor. Yanlışlarım bunlar. Uyguladım faydalandım diye söylüyor (E1)” demiştir. Bir başka eğitici;

“Kursiyer ana babaların kurs süresince ve kurs tamamlandıktan sonra çocuklarının gelişimsel dönemlerine uygun yaklaşımlarda bulunarak çocuklarını yetiştirmeleri, iletişim sırasında etkin dinleme yöntemini kullanmaları çocuklarına olan tutumun olumlu yönde (demokratik tutum) değiştiği gözlemlenmiştir. Bu konuda test çalışması yapılmamıştır (E3)” demiştir. Yine bir başka eğitici;

“Her hafta yeni oturuma geçmeden önce o hafta içerisinde geçen haftanın konusu ile ilgili olarak yaşadıkları grupla paylaşılmaktadır. Bu paylaşımlar sayesinde katılımcıların farkındalık düzeyleri, davranış değişiklikleri, zayıf ve güçlü yönleri hakkında bilgi sağlamış oluruz. Kurs boyunca bütün katılımcılarımızda farklı düzeylerde değişimler olduğu gözlenmektedir (E8)” demiştir.

Eğiticilerden sadece bir kişi kurs sonunda kursiyerlerin anne babalık tutumlarını ölçen bir ölçek uygulamıştır. Bu konuda bu eğitici;

“Eğitimin formatında bir son test uygulaması yoktur ancak ben daha sonraki uygulamalarıma ışık tutması açısından eğitim sonunda bir değerlendirme anketi uygulamaktayım (E2)” demiştir.

Eğiticilerin verdikleri cevapların ortak özellikleri ele alındığında, kurs başlangıcında ya da kurs sonunda kursiyerlere anne baba tutumlarına ilişkin ciddi bir

çalışma yapılmadığı, eğiticilerin ve kursiyerlerin gözlemleriyle sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu haliyle aile eğitimi kurslarında kursiyerlerin anne baba tutumlarına ilişkin objektif veri elde edilmesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir.

4.1.7. Kursiyerlerin Gelişim ve Öğrenme Özelliklerini Kazanma Durumlarının Ölçülmesine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarında eğiticilerin, kursiyer ana babalara çocuklarının gelişim ve öğrenme özellikleri ve bu dönemlere göre hangi davranış ve tutum içerisinde olmaları gerektiği konusunda veri elde edilip edilmediğinin tespit edilmesi için eğiticilere, “Kursiyer ana babaların kurs başlangıcında ve kurs tamamlandıktan sonra gelişim ve öğrenme özelliklerinden ne düzeyde haberdar olarak davranış geliştirdiklerini gözlemlediniz mi? Ya da ölçecek test, anket vs. düzenlediniz mi?” sorusu yöneltilmiştir. Kursiyer ana babaların 14 haftalık kurs sonunda gelişim ve öğrenme özelliklerinden ne düzeyde haberdar olduklarına ilişkin bulgular Tablo 15’ de sunulmuştur.

Tablo 15. Eğiticilere Göre Kursiyerlerin Gelişim ve Öğrenme Özelliklerini Kazanma Durumları

Gelişim Öğrenme Özelliklerinin Ölçülmesine İlişkin Temalar	Eğiticiler	f
Gözlem Yapıldı	E4-E5-E6-E7	4
Ölçek Yok	E1-E7-E8	3
Planda Ölçek Yok	E2-E8	2
Ölçüm Yapıldı	E3	1

Tablo 15 incelendiğinde aile eğitimi kurslarının sonunda ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerini öğrenip öğrenmediklerine ilişkin, çalışma grubunda yer alan dört eğitici kurs sonunda herhangi bir ölçek veya değerlendirme kullanmadıklarını ancak gözlem yaptıklarını, üç eğitici aile eğitimi programı materyallerinde ölçek olmadığını, iki eğitici aile eğitimi programında ve ders planlarında ölçek olmadığını dolayısıyla herhangi bir ölçme değerlendirme işlemi yapmadıklarını, bir eğitici ölçme değerlendirme yaptığını dile getirmiştir. Ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerini öğrenip öğrenmediklerine ilişkin gözlem yaptığını belirten bir eğitici;

“Her hafta yeni oturuma geçmeden önce o hafta içerisinde geçen haftanın konusu ile ilgili olarak yaşadıkları grupla paylaşılmaktadır. Bu paylaşımlar sayesinde

katılımcıların farkındalık düzeyleri, davranış değişiklikleri, zayıf ve güçlü yönleri hakkında bilgi sağlamış oluruz. Kurs boyunca bütün katılımcılarımızda farklı düzeylerde değişimler olduğu gözlenmektedir (E5)” diyerek ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerini öğrenme durumları hakkında süreç içerisinde gözlem yaptığını dile getirmektedir. Bir diğer eğitici;

“Kursiyer ana babaların kurs süresince ve kurs tamamlandıktan sonra çocuklarının gelişimsel dönemlerine uygun yaklaşımlarda bulunarak çocuklarını yetiştirmeleri, iletişim sırasında etkin dinleme yöntemini kullanmaları çocuklarına olan tutumun olumlu yönde (demokratik tutum) değiştiği gözlemlenmiştir. Bu konuda test çalışması yapılmamıştır (E6)“ diyerek yine süreç içerisinde gözlem yapıldığını ifade etmiştir.

Aile eğitimi kurslarının sonunda ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerini öğrenip öğrenmediklerine ilişkin ölçme yapılmamasının sebebini ölçek olmaması olarak belirten bir eğitici;

“Ölçek yok veli kendini tanıyor eğitim sürecinde ve zaten sözel olarak ifade ediyor. Yanışlarım bunlar diyor. Uyguladım faydalandım diye söylüyor (E1)” diyerek herhangi bir ölçek bulunmamasından dolayı ölçme ve değerlendirme yapmadığını ifade etmiştir. Bir başka eğitici;

“Kurs sonunda herhangi bir ölçek veya gözlem formu doldurmadım. Çünkü kurs planında herhangi bir ölçek bulunmamaktadır (E8)” diyerek kurs planında veya aile eğitimi programlarında ölçek veya gözlem form bulunmadığı için kurs sonunda ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerine sahip olma durumlarının ölçülmediğini ifade etmiştir.

“Gözlemleniyor. Burada sıkıntı şu, bizim kursa katılmasını istediğimiz veliler katılmıyor. Zaten çocuğu ile iyi diyalogu olan ve kendini daha çok geliştirmek isteyen veliler katılıyor. Esas sorun yaşayan öğrencilerin velilerinin katılımı ve kursu tamamlama oranları çok düşük (E1)” demiştir. Bir diğer eğitici;

Bu eğitimcilerin verdikleri cevapların ortak noktalarının, kursiyer ana babaların gelişim öğrenme özelliklerini kavrayıp kavramadıklarına ilişkin düşüncenin gözlem yaparak, onların davranışlarındaki değişiklikleri ve eğitim esnasında anlattıkları yaşantılarına göre şekillendiği görülmektedir. Bu konuda objektif değerlendirmeye tabi tutulacak uygulama ve verilerin bulunmadığı düşünülmektedir.

Bir eğitici, kursiyer ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerini öğrenip öğrenmediklerine ilişkin değerlendirme ve ölçek kullanmıştır. Bu eğitici;

“Kursun son haftası değerlendirme formu doldurdum, ayrıca sınav yaptık. Davranış gözlemi ise sınıfta paylaştıklarından yola çıktık, bazı katılımcıların çocukları da okulunda öğrenci olduğu için çok az da olsa fark ettim.

Örneğin: Ev ziyareti yapmıştım köye. Annelerden bir tanesi yanındakine şöyle dedi:

-Dinlemedin mi, hoca çocuğu uyarırken gözlerine bakın, 3 kereden fazla söylemeyin demedi mi?

Bayanlar öğrendiklerini çevresiyle paylaşıyor (E3)” demiştir. Bu eğiticinin dışında diğer iki eğitici ölçek uygulanmadığını söylemiştir.

4.1.8. Eğiticilerin, İletişim Becerilerinin Kullanımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kurucaşile ilçesinde 2014 yılında uygulanan aile eğitimi kurslarında, eğiticilerin kursiyer ana babalar ile etkili iletişim kurup kuramadıklarına ilişkin veri elde edebilmek amacıyla eğiticilere, “Kurs boyunca kursiyerlerle olan iletişiminiz konusunda ne düşünüyorsunuz? Sonda Soru: - Etkili iletişim kurulabildiğini düşünüyor musunuz? -Ev ziyaretleri yapıldı mı?” soruları yöneltilmiştir. Eğiticilerin, kursiyerlerle kurdukları iletişim ve ev ziyaretlerine ilişkin bulgular Tablo 16’ da sunulmuştur.

Tablo 16. Eğiticilere Göre İletişim Durumu ve Ev Ziyaretlerine İlişkin Bulgular

Kursiyerlerle Olan İletişim ve Ev Ziyaretlerine İlişkin Temalar	Eğiticiler	f
Etkili İletişim Kuruldu	E3-E4-E5-E6-E7-E8	6
Ev Ziyareti Yapılmadı	E1-E2-E5-E7-E8	5
Ev Ziyareti Yapıldı	E3-E4-E6	3
Devamsızlık çok olmadı	E2	1

Tablo 16 incelendiğinde aile eğitimi veren eğiticilerden altı kişi kursiyer ana babalar ile etkili iletişim kurulduğunu belirtirken, bir eğitici devamsızlık çok olmadı demiş, bir eğitici bu konuda görüş belirtmemiştir. Eğiticilerin ev ziyareti yapıp yapmadıklarına ilişkin duruma bakıldığında, çalışma grubunda yer alan eğiticilerden beş eğitici ev ziyareti yapılmadı derken, üç eğitici kursiyerlere ev ziyaretinde bulduklarını belirtmişlerdir. İletişim ve ev ziyaretleri konusunda bir eğitici;

“Etkileşim çok güzeldi. Ev ziyareti kursun her seviyesinde yok. 3-6 Grubuna Kursunda ev ziyareti var. Ancak 7-11,12-18 seviyelerinde ev ziyareti yok. Ancak çoğu ailenin evine gönüllü olarak ziyaret yaptık (E4)” diyerek kursiyerlerle kurs boyunca güzel bir iletişim kurulduğunu ve kurs programında yer almamasına rağmen gönüllü ailelere ev ziyareti yaptığını belirtmiştir. Bir başka eğitici;

“Kursiyerlerle etkili ve güzel bir iletişim kurulabilmiştir. 0/18 yaş aile eğitim programı içerisinde yer alan 7/11 yaş aile eğitim kursu verdim. Bizim kurslarımız 4 farklı yaş grubu olarak ayrılmıştır. 0-3, 3-6, 7-11, 12-18 yaş gruplarında kurslar açıyoruz. Bu kurslar içerisinde 0-3 ve 3-6 yaş gruplarında aile ziyaretleri çok önemli bir önem arz etmektedir. Programın içerisinde sistemli bir biçimde her hafta 4 aile ziyaret edilmektedir. Bu ziyaretler esnasında ÇEM adını verdiğimiz (çocuk eğitim materyali) çalışmalar takip edilmekte ve aile ile çocuk arasındaki iletişim gözlenmektedir. Ailelere geri bildirimlerde bulunulabilmektedir (E6)” diyerek kursiyer ana babalar ile etkili iletişim kurulduğunu ve haftada dört ev ziyareti yapıldığını belirtmiştir.

Ev ziyaretleri yapılmadığını belirten bir eğitici;

“Benim açtığım 7-11 ve 12-18 yaş eğitimlerinde ev ziyareti yoktu. Dolayısıyla ev ziyaretleri yapmadım (E2)” diyerek ev ziyaretlerinin yapılmamasını kurs planında bulunmamasına bağlamaktadır. Bir diğer eğitici;

“0-3 yaş ve 3-6 yaş grubunda ev ziyaretleri var. 7-11 yaş ve 12-18 yaş eğitimlerinde ev ziyaretleri yapılmıyor (E5)” diyerek yine kurs planında yer almadığı için ev ziyaretleri yapmadığını belirtmiştir.

Devamsızlık çok olmadı diyen bir eğitici;

“Eğitimde iletişimin etkiliğinin ölçütü benim için devamsızlığın olmamasıdır. Devamsızlık yoksa ebeveyn eğitimden faydalanyordur, aradığını bulmuştur, iletişim sorunu yoktur. Yoksa yetişkin insanları gönüllü olarak 14 hafta eğitimde tutamazsınız (E3)” diyerek, kursiyerler ile etkili iletişim kurulabildiğinin göstergesi kursa devamın olması göstermiştir. Bu eğiticiye göre eğer etkili iletişim kurulamamış olsa kursiyerler kursa devam etmez devamsızlık yaparlardı.

Elde edilen bulgulardan yola çıkarak aile eğitimi kurslarında elde edilen kazanımların kursiyerler tarafından içselleştirilmesinin ve günlük hayata aktarılmasının

çok önemli olduğu, ancak bunu ölçecek bir mekanizmanın tam anlamıyla geliştirilemediği düşünülmektedir.

4.1.9. Eğiticilerin Kurs Sonu Anne Babalık Beceri Kazanımlarına, Çocuklarına Olan Etkilerine ve Kurs Değerlendirmelerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarında kurs veren eğiticilere, toplam 14 hafta süren bu kursların kurs sonunda kursiyerlerin anne babalık becerilerine, kursun onların çocuklarına olan katkısına ve kurs programının aksayan yönlerine ilişkin görüşlerini almak üzere, “Eğitimci ve Aile Eğitimi Kursu veren bir eğitici olarak, aile eğitimi programının uygulanmasının anne-babalara ve çocuklarına katkısı nelerdir? Programın aksayan yönlerini ve eğitim-öğretim sistemimize olan katkıları ve etkileri açısından kısaca açıklayınız?” Soruları yöneltilmiş ve alınan cevaplara göre kursun ana babalara ve çocuklarına katkılarına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 17’ te sunulmuştur.

Tablo 17. Eğiticilere Göre Kursların Ana babalara ve Çocuklarına Olan Katkıları

Kursların Anne Babalara ve Çocuklarına Olan Katkılarına İlişkin Temalar	Eğiticiler	f
Etkili İletişim Becerisi Geliştirme	E1-E2-E3-E4-E6	5
Kişisel Gelişim Sağlama	E1-E2-E3-E4	4
Akademik Başarı Artar	E2-E3-E4-E6	4
Sosyal Ortam Sağlıyor	E5	1
Şiddeti Önleme	E8	1

Tablo 17 incelendiğinde bu konuda eğiticilerden yedi kişinin cevap verdiği ve görüşlerin beş başlık altında toplandığı görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan eğiticilerden dört kişi aile eğitimi kurslarının ana babalara çocuk yetiştirmede ve günlük yaşamlarında kişisel gelişim ve beceri sağladığını, beş kişi kursların ana babaların birbirleriyle ve çocuklarıyla iletişim becerilerini geliştirdiğini, dört kişi kurslara katılan ana babaların çocuklarının akademik başarısının arttığını, bir kişi kursların kursiyerlere sosyal ortam sağladığını ve yine bir kişi kursların ana babaların çocuklarına şiddetini önlediğini dile getirmişlerdir. Bu konuda bir eğitici;

“Anne ve babaların çocuklarının gelişim dönemlerini bilmeleri ve yaşadıkları sorunlar karşısında çocuğuyla nasıl iletişim kurmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi oluyorlar. Örnek vakalar ve uygulamalarla kendilerini geliştirme imkanı buluyorlar (E1)” diyerek kurslar sonucu kursiyerlerin kendilerini geliştirdiklerini ve iletişim becerilerinin geliştiğini belirtmiştir. Diğer bir eğitici;

“Eğitim anne-baba tutumlarını benim için istenen ölçüde olmasa da olumlu yönde etkilemektedir. Ebeveynler eğitim sonunda eğitimin faydalı olduğunu belirtmektedirler. Evde günlük hayatın akışında iletişim sorunlarının azaldığını belirtmektedirler. Problemlerin çözümünde Yetkin aile tutumunu daha çok kullandıklarını belirtmektedirler. Çocuklarıyla baş edemediklerini, onlara rehber olamadıklarını belirten ana babalar eğitim sonunda daha güvenli ve çocuklarını daha iyi yönlendirebilen ana babalar olduklarını düşünmektedirler. Evdeki olumlu iletişim çocuğun akademik ve sosyal yaşamını da olumlu etkilemektedir. Okula evden daha az sorunla gelen çocuk okul ve öğretmen açısından da daha kolay eğitilebilir çocuk demektir (E2)” diyerek aile eğitimi kursları sayesinde iletişim sorunlarının azaldığını, ana babaların çocuk yetiştirmede daha yetkin bireyler haline geldiklerini ve olumlu iletişim becerisi geliştirdiklerini ve çocuklarının akademik başarılarının olumlu yönde etkilendiğini belirtmiştir. Yine bir başka eğitici;

“Aile eğitimi alan ana babaların çocuklarını yetiştirmede, çocuğuna gösterdiği tutum ve davranışlarda, özgüvenlerinde, çocukla etkileşimlerinde, aile içi iletişimlerinde ve ev ortamını çocuğun ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde düzenlemelerinde olumlu değişiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Anne babası aile eğitimi kursu alan çocukların okula daha hazır başladığı akademik becerilerinde artış olduğu, özgüvenlerinin yüksek olduğu ve doğuştan getirdiği var olan potansiyelinin en üst düzeyde kullanmaya çalıştığı gözlemlenmiştir (E3)” demiştir. Aile eğitimi kurslarının aynı zaman da çocuğun ev yaşantısında ve evin çocuğa göre düzenlenmesinde de etkili olduğundan bahsetmiştir. Bir diğer eğitici;

“Köydeki aileler için harika bir sosyal ortam hatta öğrenme ortamı (E5)” diyerek aile eğitimi kurslarının ana babalar için çok güzel bir sosyal öğrenme ortamı olduğunu belirtmiştir. Bir diğer eğitici;

“Çocuğa şiddetin ve tacizin önlenmesi için en önemli basamak aile eğitimi, bu konuda bilinçleniyorlar (E8)” demiştir. Bu durum özellikle köylerdeki aileler açısından son derece önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Maalesef eğitim düzeyi düşük olan ailelerde şiddet unsuru daha yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan aile eğitimi kurslarının çocuklara karşı şiddeti önlemede olumlu katkılar yapacağı düşünülmektedir.

Aynı şekilde eğitimciler yöneltilen sorunun devamı olan kursların aksayan yönlerine ilişkin bulgular Tablo 18’ de sunulmuştur.

Tablo 18. Eğitimciler Göre Aile Eğitimi Kurslarının Aksayan Yönleri

Kursların Aksayan Yönlerine İlişkin Temalar	Eğiticiler	f
Babaların Katılımı Yetersiz	E2-E3-E4-E6	4
Ulaşım Sorunu	E1-E2	2
Eğitim Ortamı	E3-E7	2
Kurs Süresi Uzun	E1	1
Tanıtım	E8	1
Değerlendirme Anketleri	E2	1
Eğitici Yetersizliği	E6	1
Yönetici Bilgisizliği	E6	1

Kursların aksayan yönlerine ilişkin olarak Tablo 18 incelendiğinde, eğitimcilerden yedi kişinin görüş belirttiği ve sorunlu görünen alanların yedi kategoride yoğunlaştığı görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerden dört kişi bu kurslarda görülen en büyük sorunun kurslara katılımında babaların anneler kadar istekli olmaması ve kurslara gelmemelerini, bir eğitimci kurs süresinin uzun olmasını, iki eğitimci ulaşım sorunları olduğunu, yine iki eğitimci eğitim ortamlarının yetersiz kaldığını, bir kişi yeterince kurs tanıtım ve reklamının yapılmadığını, bir kişi kurs değerlendirme anketlerinin olmadığını, bir kişi kurs veren eğitimci sayısının yetersiz olduğunu ve yine bir kişi okul yöneticilerinin kurslar hakkında bilgisizliği dile getirmişlerdir. Bir eğitimci;

“Programın en aksayan yönü babaların eğitime katılmamasıdır. Bunun için eğitim saatleri, eğitim ortamı gerekirse kahvehanelere bile taşınmalı, katılmak isteyen aslında var. Çevre baskısı ve çalışma saatlerinden dolayı katılmıyorlar (E4)” diyerek, kurslara babaların katılmamasının nedenleri üzerinde durmakta ve çalışma saatlerini, çevre baskısını ve kahvehane kültüründen zaman bulamamayı nedenler arasında sıralamaktadır. Bir diğer eğitimci;

“Aslında bir şekilde eğitim zorunlu tutulabilir. Belediyelerde nikah izni verirken en azından aile eğitimine katılım da istenebilir. Askeriyede eğitim verilebilir. Bakanlık ise biraz daha eğitimci eğitime devam etmeli, eğitimlerin devamından haberimiz olmuyor. Kurucaşile’de ise katılım çok güzeldi potansiyel var. Biraz daha babaların katılımı artarsa eğitim etkili olur (E6)” diyerek anne ve babaların zorunlu olarak bu kurslara katılım yollarına çözüm üretmeye çalışırken aynı zamanda eğitimci yetersizliğinden bahsetmektedir.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerden bir kişi kursların aksayan yönlerine kurs süresinin uzun olmasını belirtmiştir. Söz konusu eğitici;

“Bu programın aksayan yönü 14 haftalık eğitim süresinin uzun olması, kısaltılması 8 haftaya çekilmesi gereklidir. Katılımda düşmelere sebep oluyor sürenin çok uzun olması (E1)” diyerek, kurs süresinin uzun olmasının kursiyerlerin kursa devamsızlık yapması ya da kursu bırakması gibi olumsuz sonuçlar doğurduğundan bahsetmektedir. Kurs programı düşünüldüğünde 14 haftalık kurs içeriğinin azaltılarak verilmesi sorunları beraberinde getireceği, bazı konuların yetişmeyeceği bir gerçektir. Aynı zaman da eğiticinin belirttiği gibi 14 haftalık bir sürenin de kursiyerlerin yaşantıları ve ekonomik süreçler dikkate alındığında uzun bir süre olduğu düşünülmektedir.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerden iki kişi kursların aksayan yönlerine ulaşım sorunu olmasını belirtmiştir. Bir eğitici;

“Velilerin ulaşım problemleri çözülmelidir. Merkez köy hariç diğer köylerden katılan kursiyerler dönüşlerde sorun yaşamakta, dolayısıyla devamsızlık çok yapmaktadırlar (E1)” demiştir. Diğer eğitici ise;

“Civar köylerden gelen ana babalar taşıma araçlarını kullanamadıkları için kursa gelmede sorunlar yaşamaktadırlar (E2)” diyerek, kursların yapıldığı taşıma merkezi okullara çevre köylerden kursiyer katılımında sorunlar yaşandığını belirtmiştir. İlköğretim ve ortaöğretim okullarında öğrencilere tahsis edilen taşıma servislerinin öğrenciler dışında diğer vatandaşlar tarafından kullanımının yasak olması ve bu köylerden merkez ilçe ve taşıma merkezi okullara servis olmadığı için kursa katılımlar düşmektedir.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerden iki kişi kursların aksayan yönlerine eğitim ortamlarının yetersiz olmasını belirtmişlerdir. Bir eğitici;

“Programın uygulanacağı ortam şartları daha fazla iyileştirilmelidir. Sınıflardaki sıralar yetişkin eğitimi için uygun ebatlarda değildir (E3)” demiştir. Bir diğer eğitici;

“Sınıflar bu kursların verilmesi için yeterli donanıma sahip değil. Bilgisayar, internet, projeksiyon gibi teknolojik araç gereçler yok (E7)” diyerek kursların yapıldığı sınıfların eğitim öğretim araç gereçleri yönünden yetersizliğinden bahsetmektedir. Kurucaşile ilçesinde aile eğitimi kurslarının bir tanesi merkez okulda diğerleri iki taşıma

merkezli köy okulunda yapılmıştır. Taşıma merkezli köy okullarının bir tanesinde teknolojik eğitim araç gereçlerinin yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerden bir kişi kursların aksayan yönlerine tanıtım yetersizliğini belirtmiştir. Söz konusu eğitici;

“Kursun tanıtımı ve duyurusu halk eğitim merkezi tarafından tüm köylerde daha anlaşılır düzeyde yapılmalıdır (E8)” diyerek aile eğitimi kurslarına katılımın az olmasının sebebinin yeterince halkın bilgilendirilmemesi ve kurs duyurusunun yapılamaması olarak tanımlamıştır.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerden bir kişi kursların aksayan yönlerine değerlendirme anketlerinin yapılmaması olarak belirtmiştir. Bu eğitici;

“Kursiyerlere kurs öncesinde aile içi tutum ve davranışlarını ölçen anketler yapılmalıdır. Kurs bitiminde ve belli aralıklara kursun katkılarını ölçmek için halk eğitim merkezleri tarafından kursiyerlerle görüşme ve (sonuçlar gizli tutulacak) anketler yapılmalıdır (E2)” demiştir. Bu yönüyle eğitici kurslara başlarken kursiyerlerin hazır bulunuşluluğunun ölçülmesi, kurs esnasında ve sonunda kazanım değerlendirme anketlerinin ve kurs sonunda kursiyerlerin eğitimcileri değerlendireceği görüşme ve anketler yapılması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Kursların sonunda bu tür değerlendirmelerin yapılması eğitimciler ve programın değerlendirilmesi açısından son derece önemli olacaktır.

Çalışma grubunda yer alan eğitimcilerden bir kişi kursların aksayan yönlerine yönetici bilgisizliğini belirtmiştir. Bu eğitici;

“Yöneticilerin bilgi eksikliği nedeniyle kursun düzenlenmesi ve yürütülmesi noktalarında sıkıntı yaşanabilmektedir (E6)” demiştir. Eğiticinin burada dile getirmek istediği okulda kurs açılacağına, kursun mesai saatleri dışında yapıldığı durumlarda okulların açılmak istenmemesi ve kurslara sınıf tahsis edilmesinde engeller çıkarılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda okul yöneticilerinin bu tür kurslar hakkında bilgilendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.1.10. Eğiticilerin Önerileri

Çalışma grubunda yer alan eğiticilere son olarak “Bunların dışında belirtmek istediğiniz bir şey var mı?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 19’de sunulmuştur.

Tablo 19. Eğiticilerin Önerilerine İlişkin Bulgular

Görüşler	Eğiticiler	f
Veli Katılımı Arttırılmalı	E1-E3	2
Kurslar Zorunlu Olmalı	E2-E4	2
Babaların Katılımı Arttırılmalı	E4-E8	2
Eğitici Sayısı Yetersiz	E5	1

Tablo 19 incelendiğinde eğiticilerden kursları yönelik iki kişi veli katılımı arttırılmalı, iki kişi kurslar zorunlu olmalı, iki kişi babaların katılımı arttırılmalı ve bir kişi eğitici sayısı yetersiz demiştir.

Veli katılımı arttırılmalı diyen bir eğitici;

“*Bu tarz eğitimlere veli katılımını arttıracak çalışmalar yapılmalı ve veliler teşvik edilmelidir (E1)*” diyerek kurslara veli katılımını arttıracak çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Çalışma grubunda yer alan bir eğitici;

“*Aslında bir şekilde eğitim zorunlu tutulabilir. Belediyelerde nikah izni verirken en azından eğitim de katılabilir. Askeriyede eğitim verilebilir (E4)*” diyerek aile eğitimi kurslarına ana babaların hatta anne baba olmadan yetişkinlerin katılımı çeşitli yöntemler kullanılarak zorunlu tutulmalıdır demiştir.

Bir diğer eğitici;

“*Biraz daha babaların katılımı artarsa eğitim etkili olur (E8)*” diyerek aile eğitimi kurslarına babaların katılımının arttırılması gerektiğini, böylece bu kursların daha etkili olacağını belirtmiştir.

Bir diğer eğitici;

“*Bakanlık ise biraz daha eğitici eğitimine devam etmeli, eğitimlerin devamından haberimiz olmuyor ve eğitici sayısı yetersiz (E5)*” diyerek HBOGM tarafından Aile Eğitimi

Programı Eğitici Eğitimlerinin devam etmesi ve yeni eğitimcilerin yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiş ve eğitici sayısının yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

4.2. Kursiyerlere İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde Aile Eğitimi Programları kapsamında açılan kursların yetişkinlerin eğitimi açısından etkililiğine ve kursiyer ana babaların davranış ve becerilerini geliştirilmesindeki etkisine ilişkin kurslara katılmış ve başarıyla tamamlamış olan kursiyerlerin bakış açısını içeren bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

4.2.1. Aile Eğitimi Kavramının ve Kursların Gerekliliğine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarına katılıp başarı ile tamamlayan kursiyerlere, aile eğitimine ve gerekliliğine bakış açılarını belirlemek amacıyla ilk olarak, Aile Eğitimi kursu almış olan kursiyerlere “Ana babaların eğitiminin gerekliliği ve bu kursların yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” soruları yöneltilmiştir. Bu kursları başarıyla tamamlayan ve çalışma grubumuzu oluşturan kursiyerlerin tamamı aile eğitimi kurslarını son derece önemli bulmakta ve kesinlikle bu kursların gerekli olduğunu düşünmektedirler.

Aile eğitimi kurslarının gerekliliğine ilişkin gerekçelerden elde edilen bilgiler Tablo 20’ de sunulmuştur.

Tablo 20. Kursiyerlere Göre Aile Eğitiminin Gerekliliği

Aile Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Etkili İletişim	E9-E10-E13-E15-E23-E25	6
Çocukların Eğitimi	E2-E4-E5-E14	4
Doğru Bilgi Alma	E6-E9-E11	3
Davranışlar Değişmeli	E1-E3-E7	3
Çocuklarımız İçin	E8-E19	2

Tablo 20 incelendiğinde kursiyer ana babalardan altı kişi aile eğitim kurslarını etkili iletişim geliştirmek için, dört kursiyer çocukların eğitimi için, üç kursiyer doğru bilgi almak için, üç kursiyer davranışlarda değişiklikler olması için ve iki kursiyer çocuklarımız için gerekli görmektedirler. Aile eğitimi etkili iletişim için gereklidir diyen bir kursiyer;

“Kurs gerekliydi. Çocuğumla daha iyi diyalog kurabilmek ve geleceğe dair daha iyi bilgi edinebilmemiz için bu kurslar olmalı. Kurs yeterliydi ama devamı olmadı, devamı yapılınsın istiyoruz (E9)” diyerek çocuğuyla daha iyi iletişim kurabilmek için aile eğitimi kurslarının gerekli olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda bu kursiyer aile eğitimini doğru bilgi edinebilmek için gerekli görmektedir. Bir diğer kursiyer;

“Kurs gereklidir. Bu kurstan sonra çocuklarımla daha iyi anlaşır hale geldik. Kurstan önce dinlemeden kararlar verir, problemlerimizi çözmeye çalışırdık (K13)” diyerek aile eğitimi kursları sayesinde etkili iletişim becerisi kazandığını belirtmiştir.

Aile eğitimini çocukların eğitimi için gerekli gören bir kursiyer;

“Çocukların eğitiminde farkındalık için ebeveynlerin eğitimi önemlidir (K5)” diyerek çocuklarının eğitimine katkı sağlayabilmek için aile eğitimlerinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bir başka kursiyer;

“Gerekli görüyorum. Çünkü çocuklarımız için sağlıklı bilgi edinmemiz şart (K6)” diyerek doğru ve sağlıklı bilgi almak için aile eğitiminin gerekli olduğunu belirtmiştir. Yine bir başka kursiyer;

“Kursu gerekli gördüm. Bilmediğimiz çok şey varmış, çocuklarımıza yaklaşımlarımız yanlışmış. Çocuklarımızın üstüne çok gidiyormuşuz. Yaşadığımız problemleri öteliyor ve onların fikirlerini almadan hareket ediyormuşuz bunları gördük (K11)” diyerek, kurstan önce yanlış bildiği veya bilmediği durumlardan bahsederek kurs sayesinde doğru bilgiler edinerek çocuklarına karşı daha doğru davranışlar içinde olduklarını belirtmiştir.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlerden davranışlar değişmeli diyen bir kursiyer;

“Kurslar kesinlikle çok gerekli. Ana babaların çocuklarına olan davranışları değişmeli. Çocuklarıyla daha rahat konuşup anlaşabilen aileler olmalıyız (K7)” diyerek, ana babaların bu kursları alarak çocuklarına olan yanlış davranışlarını değiştirmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Bir başka kursiyer;

“Gerekli görüyorum. Çünkü çocuklarda bir birey ve onlar bizim geleceğimiz, onlar için en iyisini yapmalıyız (K19)” diyerek aile eğitimi kurslarını ana babaların çocukları için ve çocuklarına her şeyin en iyisini sunmak için almaları gerektiğini belirtmiştir.

Aile eğitimi kurslarını ana babaların çocuklarına olan davranışlarını değiştirmeleri ve onlarla daha iyi iletişim kurabilen bireyler olmaları açısından gerekli bulunmaktadır.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlere, sorunun devamında sorulan kursların yeterli bulunup bulunmadığına ilişkin bulgular tablo 21’ te sunulmuştur.

Tablo 21. Kursiyerlere Göre Aile Eğitimi Kurslarının Yeterliliği

Aile Eğitimi Kurslarının Yeterliliği	Kursiyerler	f
Yeterli Buldum	K1-K2-K3-K4-K5-K9-K10-K11-K13-K14-K15-K16-K17-K18-K21-K24	16
Yetersiz Buldum	K6-K7-K8-K12-K19-K20-K22-K23-K25	9

Tablo 21 incelendiğinde kursiyerlerin tamamının bu soruya yanıt verdiği, onaltı kişinin verilen aile eğitimi kurslarını yeterli bulduğu, dokuz kişinin bu kursları yeterli bulmadığı görülmektedir. Kursları yeterli bulmayan kursiyerlerin ortak noktası kurs süresinin az bulunması ve kursların tekrarının yapılmaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda bir kursiyer;

“Süre yetersizdi, 1 dönem olabilirdi (K6)” diyerek kurs süresinin 1 eğitim öğretim dönemi olması gerektiğini belirtmiştir. Yine bir diğer kursiyer;

“Kursu yeterli bulmadım tekrarı yapılmalıydı (K8)” diyerek, buldukları köyde bu kursların devamının yapılmamış olmasını yetersizlik olarak görmektedir. Kurucuşile Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğünden alınan bilgilere göre, ilçede verilen kurslar bir defaya mahsus açılmış, daha sonra eğitici belgesi alan öğretmenler atama ve yer değiştirme ile yer değiştirdikleri için ilçede bu kursların devamları açılmamıştır.

4.2.2. Kursiyerlerin Teknoloji Kullanma Durumlarına ve Eğitim Etkinlik ve Materyal Değerlendirmelerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarında eğitim almış olan ve araştırmanın çalışma grubunu oluşturan kursiyerlere teknoloji kullanma durumlarını belirlemek ve kurslarda eğiticilerin kullandığı etkinlik ve materyalleri belirlemek üzere ikinci olarak “Günlük hayatınızda ne tür teknolojik aletler kullanıyorsunuz?”

- Sonda Soru: - Bilgisayar kullanıyor musunuz?
 - İnternet kullanıyor musunuz?
 - Cep telefonu kullanıyor musunuz?

Kursta kullanılan materyal ve etkinliklerden yararlanma konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Söz konusu sorulara verilen cevaplardan kursiyerlerin teknoloji kullanma durumlarına ilişkin elde edilen bulgulara Tablo 22’ de sunulmuştur.

Tablo 22. Kursiyerlerin Teknolojik Araç Gereç Kullanma Durumları

Teknolojik Araç Gereç Kullanma Durumu	Kursiyerler	f
Cep Telefonu	K1-K2-K3-K4-K5-K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K13-K14-K15-K16-K17-K18-K19-K20-K22-K23-24K-K25	24
Bilgisayar	K1-K2-K3-K4-K5-K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K13-K14-K15-K16-K17-K18-K20-K23-24K	21
İnternet	K1-K2-K3-K4-K5-K6-K7-K8-K9-K10-K12-K13-K15-K16-K17-K18-K20-K23-24K	19
Kullanmıyorum	K21	1

Tablo 22 incelendiğinde bu soruya tüm kursiyerlerin cevap vermiştir. Günlük hayatlarında 24 kursiyer cep telefonu kullandığını, 21 kursiyer bilgisayar kullandığını, 19 kursiyer internet kullandığını belirtirken, bir kursiyer cep telefonu, bilgisayar ve internet kullanmadığını belirtmiştir. Araştırmacının bu soruyu sormasındaki amaç kursiyerlerin teknoloji konusundaki hazır bulunuşluluğunu ölçerek, kurs programlarının ve eğiticilerin eğitimler esnasında teknoloji kullanma durumlarının ve eğitim öğretim süreçlerinin etkililik değerlendirmesinin objektif değerlendirilmesini sağlamak olarak düşünülmüştür.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlere, kursta kullanılan materyalleri yeterli bulup bulmadıkları sorulmuş ve alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 23’ te sunulmuştur.

Tablo 23. Kursiyerlere Göre Kurs Materyallerinin Yeterlilik Durumu

Kurs Materyallerinin Yeterlilik Durumu	Kursiyerler	f
Yetersiz Buldum	K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K13-K14-K16-K17-K18-K22	13
Yeterli Buldum	K1-K2-K3-K4-K5-K15-K19-K20-K21-K23-K24-K25	12

Tablo 23 incelendiğinde çalışma grubunda yer alan kursiyerlerin tamamı materyal durumuna ilişkin soruya cevap vermiştir. Kursiyerlerden 13 kişi eğitim öğretim materyallerini yetersiz bulurken, 12 kişi kurslarda kullanılan eğitim öğretim materyallerini yeterli bulmuştur. Bu konuda bir kursiyer;

“*Materyalleri yeterli bulmadım, fotokopiden ibaretti (K6)*” diyerek, kurs boyunca sadece fotokopi çalışma kağıtları dağıtıldığını ve bu materyallerin ilgilerini çekmediğini belirtmiştir. Diğer bir kursiyer;

“*Materyal ve teknoloji kullanımını yetersiz buldum, fotokopi kağıtlar ile anlatıldı (K8)*” demiştir. Bu yönü ile kurslarda kullanılan eğitim öğretim materyallerinin yetersizliğini dile getirmiştir. Bu soruya materyal yetersizdi diyen kursiyerlerin birleştiği ortak nokta, kurslarda ilgilerini çekecek ders araç gereçleri, eğitim öğretim materyalleri bulunmadığı yönün de olmuştur.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlere, kursta eğitimcilerin kullandığı etkinlikleri yeterli bulup bulmadıkları sorulmuş ve alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 24’ de sunulmuştur.

Tablo 24. Kursiyerlere Göre Kurs Etkinliklerinin Yeterlilik Durumu

Kurs Etkinliklerinin Yeterlilik Durumu	Kursiyerler	f
Yetersiz Buldum	K5-K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K13-K14-K15-K16-K17-K18-K25	15
Yeterli Buldum	K1-K2-K3-K4-K19-K20-K21-K22-K23-K24	10

Tablo 24 incelendiğinde bu soruya tüm kursiyerlerin yanıt verdiği görülmektedir. Kursiyerlerden 15 kişi etkinlik sayısını az ve yetersiz bulurken, 10 kişi eğitimcilerin eğitim öğretim sürecinde kullandığı etkinlikleri yeterli bulmaktadır. Bu konuda bir kursiyer;

“*Ancak etkinlikler azdı, düz anlatım çok yapıldı (K5)*” diyerek, kurs eğitimcilerinin genellikle düz anlatım yöntemi ile ders işlediğini belirtmiştir. Bir diğer kursiyer;

“*Etkinlikler yetersizdi iki kez etkinlik yapıldı. Sadece onlar akılda kaldı (K6)*” diyerek, eğitimcinin 14 haftalık kurs süresince sadece iki kez farklı yöntem ve teknik kullanarak ders işlediğini ve sadece onların akılda kaldığını belirtmiştir. Yine bir diğer kursiyer;

“Etkinlikler yetersizdi. İki kez etkinlik yaptık rol yaptık, çok eğlenceli oldu ve akılda kalıcı oldu (K13)” diyerek, kurs esnasında düz anlatım yönteminden farklı olarak iki kez rol yapma tekniğini kullanıldığını, ve bu etkinliklerin kursiyerler için eğlenceli ve akılda kalıcı olduğunu belirtmiştir. Kurslarda kullanılan etkinlikleri yetersiz bulan kursiyerlerin ortak noktası olarak, düz anlatım yönteminin çok kullanıldığı ve yetişkin kursiyerleri etkin bir biçimde sürece dahil edecek etkinliklerin az yapıldığı, dolayısıyla anlatılan konuların bu etkinlikler dışında çok verimli geçmediği dikkati çekmektedir. Yetişkin eğitimi bağlamında değerlendirildiğinde eğitimcilerin karşılarında bulunan yetişkin ana babalara, sınıflarındaki öğrencileri gibi pedagojik ilkeler doğrultusunda ders anlattıkları ve bu yöntem ve tekniklerin bu kurslar için kursiyerlere yeterince faydalı olamadığı düşünülmektedir.

4.2.3. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuklarının Okul Hayatlarına Bakış

Açılarındaki Değişikliklere İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile eğitimi kurslarını başarıyla tamamlamış olan çalışma grubunda yer alan kursiyerlerin, kurs sonrasında çocuklarının okul hayatlarına bakış açılarındaki bir değişiklik olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla “Aile Eğitimi kursunda aldığımız bilgiler doğrultusunda, çocuğunuzun okul hayatına etkiniz konusunda ne gibi değişiklikler oldu?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bilgilere ilişkin bulgular Tablo 25’ te sunulmuştur.

Tablo 25. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuklarının Okul Hayatlarına Bakış Açılarındaki Değişiklikler

Kursiyerlerin Bakış Açılarındaki Değişikliğe İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Öğretmenlerle İşbirliğim Arttı	K1-K2-K3-K6-K10-K11-K14	7
Problem Çözme Yöntemimiz Değişti	K6-K10-K11-K17-K19-K20	6
Değişiklik Olmadı	K7-K13-K16-K18-K21-K25	6
Ödev Yapma Sürecimiz Değişti	K1-K2-K3-K9	4
Çocuğuma Olan İlgim Arttı	K9-K22	2

Tablo 25 incelendiğinde; bu soruya 18 kursiyer cevap vermiş ve bulgular beş kategoriye ayrılmıştır. Kursiyerlerden yedi kişi kurs sonunda öğretmenlerle işbirliğinin arttığını, altı kişi problem çözme yöntemlerinde değişiklik olduğunu dört kişi ödev yapma süreçlerinin değiştiğini, altı kişi kurs sonunda kendilerinde, çocuklarının okul hayatlarına

bakış açılarına ilişkin hiçbir değişiklik olmadığını ve iki kişi çocuklarına olan ilgilerinin arttığını belirtmişlerdir.

Çalışma grubunda yer alan altı kursiyer kurs sonunda kendilerinde, çocuklarının okul hayatlarına bakış açılarına ilişkin hiçbir değişiklik olmadığını kurs öncesi durum ne ise kurstan sonrada aynı şekilde devam ettiğini belirtmişlerdir. Böyle düşünen bir kursiyer;

“Olmadı. Benim çocuklarım okul kurallarına uyma konusunda herhangi bir sorun yaşamadılar. Bazı problemlili durumlar olmadı mı? Oldu tabii ki ben hemen öğretmenleri ile konuştum. Sorun yaşamamasının sebebini arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden kaynaklandığını gördüm. O yüzden bu kurslara sadece başarılı olan çocukların aileleri katılıyor bu çok yanlış. Bütün aileler katılmalı (K7)” diyerek, çocuklarının okulda kurallara uyduğu için sorun yaratmadıklarını, problem yaşadıkları durumlarda da öğretmenleri ile işbirliğine giderek çözüm yolu bulunduğunu, okulda asıl sorun oluşturan öğrenci velilerinin bu tür kurslara gelmediğini asıl o öğrenci velilerinin bu tür kurslara gelmesi gerektiğini belirtmektedir. Bir diğer kursiyer;

“Bakış açım aynıydı. Kursta da düşündüğüm ve uyguladığım konuların doğru olduğunu öğrenmek daha da pekiştirdi davranışlarımı (K18)” diyerek kurs öncesinde de okul hayatına ilişkin uygulamalarının doğru olduğunu dile getirmiştir. Alınan bu cevaplar sonunda kursların, çocukların okul hayatlarına ilişkin olarak kazanımlarının yetersiz olduğu veya bu yetersizliğin eğitimcilerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlerden yedi kişi kurs sonunda çocuklarının okullarına daha çok gitmeye başladıklarını ve çocuklarının öğretmenleriyle daha fazla işbirliği yapmaya başladıklarını beş kişide aynı zamanda problem çözme yöntemlerinin değiştiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda bir kursiyer;

“Artık okulla ilgili bir sorun olmadan gider gelirim okula, sorunla karşılaşırsak önce çocuğumu dinliyorum, problemin kaynağını tespit edip, öğretmen ve okul idaresi ile işbirliğine gidiyorum (K6)” diyerek, kurs sonrasında okula daha fazla gittiğini, problem çözümünde problemin kaynağını tespit ettiğini ve öğretmenlerle ve okul idaresiyle işbirliği yaptığını belirtmiştir. Bir diğer kursiyer;

“Bu kurstan sonra okula daha fazla gelip gitme ihtiyacı duydum. Öğretmenleriyle daha fazla iletişim kurmaya başladım. Çocuğum genelde okul kurallarına uyar. Ancak

problem çıktığı durumlarda kurstan önce dinlemeden hareket ederdik, çocuğumuzda veya başka çocukta suç arardık. Kurstaki öğrendiklerimiz bana suçlu aramanın problemi çözmediğini gösterdi. Önemli olan kimin suçlu olduğu değil ne olacağı. Evde de aynı şekilde uygulamaya çalışıyorum. Fakat bazen çocuklarım arasındaki davranışlarımdan dolayı birbirini kıskanma olabiliyor, babası da katılsaydı kursa daha iyi olurdu, ama katılmadı (K10)” diyerek, bu kurstan sonra okula gitme oranının arttığını öğretmenlerle daha fazla işbirliğine gittiğini, problemleri daha sağlıklı çözdüğünü belirtmektedir. Ancak daha başarılı olabilmesi için eşinin de bu kurslara katılmasını gerektiğini belirtmiştir. Bir diğer kursiyer;

“Fikrim değişti. Öğretmenlerle daha fazla toplantı yapar olduk. Sınav sonuçlarını çok problem yapardık. Başarı değerlendirmemiz sınav sonuçlarına göre idi, şimdi sınav sonuçlarının bazen kötü olabileceğini önemli olanın çocuğun öğrenmesi olduğunu gördüm. Sorun olduğunda önce konuşup olanı öğrenmemiz gerektiğini öğrendim (K11)” diyerek, kurstan sonra çocuklarının okul hayatlarında problem teşkil eden durumlarla daha sağlıklı başa çıkabildiklerini ve başarı için öğrenmenin daha önemli olduğunu öğrendiklerini ifade etmiştir.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlerden iki kişi bu kurslar sonunda çocuklarına olan ilgilerinin arttığını dile getirmişlerdir. Bu konuda bir kursiyer;

“Kurs öncesinde çocuğum okulla ilgili bir şey anlatacağında veya ödevi olup onu soracağında, elimde işim varsa dinlemezdim. Ancak kursta öğrendiklerimden sonra çocuklarımı dinlemenin ne kadar önemli olduğunu gördüm. Şimdi elimde ne iş olursa olsun çocuklarıma zaman ayırırım (K9)” diyerek, kurstan sonra çocuğuna olan ilgisinin arttığını dile getirmiştir. Aslında bu kursiyerin dile getirdiği durumun pedagojik olarak ele alındığında çocuklar için son derece önemli olan bir olguyu özetlediği görülmektedir. Çocuklarının okulda o gün ne yaptıklarını merak etmeyen, çocukları okul yaşantılarını anlattığında onları dinlemeyip işlerini yetiştirmeye çalışan ana babaların çocuklarında okula ve derslere olan ilgi ve alakanın giderek azalacağı düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, aile eğitimi kurslarında ana babaların bu şekilde bir kazanım elde etmesinin, eğitim sistemimiz açısından yararlı olduğu düşünülmektedir.

4.2.4. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Gelişim Dönemi Özelliklerini Öğrenme ve Uygulama Durumlarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile eğitimi kursunu başarıyla tamamlamış olan ve çalışma grubunda yer alan kursiyerlerin, kurs sonunda çocuklarına yönelik olarak, gelişim dönemi özelliklerini öğrenip öğrenmedikleri ve öğrendilerse çocuklarına karşı nasıl davranmaları gerektiği konusunda davranış geliştirip geliştirmediklerinin tespit edilmesi amacıyla “Aile Eğitimi kursunda aldığımız bilgiler doğrultusunda, çocuğunuzun gelişim dönemi özelliklerini öğrenme konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yöneltmiş ve alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 26’ da sunulmuştur.

Tablo 26. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Gelişim Dönemi Özelliklerini Öğrenme ve Uygulama Durumları

Gelişim Dönemi Özellikleri Öğrenme Durumu	Kursiyerler	f
Öğrendim	K1-K2-K3-K4-K5-K7-K10-K11-K17-K18-K19-K20-K22-K24	14
Öğrenemedim	K6-K12-K13-K14-K15-K21-K23	7
Hatırlamıyorum	K9-K10-K16-K25	4

Tablo 26 incelendiğinde aile eğitimine katılan kursiyerlerin kurs sonrasında gelişim dönemi özelliklerini öğrenip öğrenmediklerine ilişkin soruya onüç kursiyer öğrendim, yedi kursiyer öğrenemedim ve dört kursiyer hatırlamıyorum cevaplarını vermişlerdir. Bu haliyle aile eğitimi programında yer alan kursların ortak kazanımlarından olan gelişim dönemi özelliklerinin yeterli düzeyde kursiyerlere kazandırılmamış olduğu düşünülmektedir. Aynı sorunun devamında kursiyerlere sorulan gelişim dönemi özelliklerine göre davranıp davranmama konusunda alınan cevaplara ilişkin bir kursiyer;

“Öğrendim. Tutum ve davranışlarda değişiklik yapmak gerektiğini fark ettim, belli dönemlerde sorunlar yaşayabileceğimizi ve bunları en az zararla atlatmamız gerektiğini düşünüyorum (K1)” diyerek çocuklarının gelişimsel dönemleri açısından kritik dönemleri olabileceğini ve bu süreci en az zararla atlatmaları gerektiğini öğrendiğini belirtmiştir. Bir diğer kursiyer;

“Oğlumu yetiştiriyorum” kitabını okudum gelişim dönemi özelliklerini biliyordum, pekiştirmiş oldum. Oğlumun gelişim dönemi özelliklerini bildiğim için davranışlarımı buna

göre ilımlı tutuyorum (K3)” diyerek, Türkiye’ de olumlu anne babalık davranışı geliştirilmesi sürecinde aile eğitimi kursları kadar, bebeğin dünyaya geldiği gün hastanede doktoru tarafından armağan edilen ve çocuklarını nasıl yetiştirmeleri gerektiğini anlatan kitapların ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. Bir başka kursiyer;

“Gelişim dönemi özelliklerini öğrendim, unuttuklarım çok oldu ama. Kurs sonrasında ergenlik dönemini atlatmış yaşta olan kızımın yaşadığım bazı sorunların temel sebebini anladım. Bu özellikleri öğrenince daha dikkatli davranışlarımız oluyor, ancak ergenlik dönemine girdi diye çok başıboş bırakmam. Bize karşı sesini yükseltirse mecburen uyarmak zorunda kalıyorum (K7)” diyerek gelişim dönemi özelliklerini öğrendiğini, zamanla unutilan unsurlar olduğunu, ancak davranışa dönüştürme konusunda daha doğru hareket edebilir hale geldiklerini ifade ederken, öğrendiklerini uygulama konusunda dikkatli olduğunu ve kritik dönemlerde izin verici tutum sergilemediğini dile getirmiştir.

Kursiyerlerden yedi kişi gelişim dönemi özelliklerini öğrenemediğini dile getirmiş olup, bu konuda bir kursiyer;

“Gelişim dönemi özelliklerini öğrenemedim. O derslere katılamadım, çünkü kurstaki tek erkek bendim ve bu sebepten dolayı kursa çoğunlukla devamsızlık yapmak zorunda kaldım (K6)” diyerek gelişim dönemi özelliklerini öğrenememesinin sebebini, kursa kayıtlı tek erkek olması ve derslere katılmasının uygun olmayacağı durumlar oluştuğunu düşündüğü zamanlar olduğunu ve o derslere katılamaması olarak değerlendirmiştir. Bu durum Kurucuşile ilçesindeki kursları önemli ölçüde olumsuz etkilemiştir. Kurucuşile Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğünden alınan bilgilere göre, kurslara ön kayıt yaptıran erkek kursiyerlerden bazıları, 20-25 kişilik kursiyer listesinde kendisini tek erkek kursiyer olarak gördüklerinde; ya bu kurslara hiç başlamamışlar ya belli bir süre sonra bırakmak zorunda kalmışlar ya da çoğunlukla devamsızlık yapmışlardır. 2014 yılında açılan toplam 7 kursa kaydedilen 137 kursiyerden sadece üç kişinin erkek olması bu durumu oldukça iyi özetlemektedir.

4.2.5. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Etkili İletişim Becerisi Geliştirebilme Durumlarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile Eğitimi kurslarını başarıyla tamamlayan kursiyerlerin kurs sonunda etkili iletişim becerilerine ne düzeyde sahip olduklarına ve bu becerilerini günlük hayata aktarım aktaramadıklarına ilişkin “Aile Eğitimi kursunda aldığınız bilgiler doğrultusunda,

çocuğunuzla etkili ve empatik iletişim kurmadaki bakış açınızda ve tutumlarınızda ne gibi değişiklikler oldu?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 27 ve Tablo 28’ de sunulmuştur.

Tablo 27. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Etkili İletişim Becerisi Geliştirebilme Durumları

Etkili İletişim Becerisi Geliştirme Durumu	Kursiyerler	f
Kursun Katkısı Oldu	K1-K2-K3-K4-K5-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K13-K14-K15-K16-K17-K18-K19-K20-K21-K22-K23-24K-K25	24
Kursun Katkısı Olmadı	K6	1

Tablo 27 incelendiğinde çalışma grubunda bulunan kursiyerlerin tamamının bu soruya cevap verdiği görülmüştür. Kursiyerlerden 24 kişi de kurslar sayesinde etkili iletişim becerilerinin geliştiğini belirtirken, bir kişi kurs sonunda etkili iletişim becerilerini geliştirme durumunda bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. Kursların katkısı olmadığını belirten kursiyer;

“Çocuğumla iletişim konusunda bir değişiklik olmadı bu konuda kurs öncesinde de zaten iyi bir iletişimimiz vardı (K6)” diyerek, kursların etkili iletişim becerisi kazandırmada etkili olmadığını belirtmesinin nedenini, kurstan önce de çocuğuyla etkili ve empatik bir iletişim dilinin olduğunu belirtmiştir.

Aile eğitimi kurslarından sonra kursiyerlerin iletişim konusunda hangi kazanımları elde ettiğine ilişkin bilgiler Tablo 28’ de verilmiştir.

Tablo 28. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Öğrendikleri İletişim Becerileri

Kazanılan İletişim Becerisine İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Empati	K2-K3-K4-K7-K14-K16	6
Ben Dili	K1-K3-K5-K9-K10	5
Olumlu İletişim	K14-K15-K18-K20	4
Etkili Dinleme	K1-K24-K25	3

Tablo 28 incelendiğinde kursiyer ana babalardan altı kişi kurslarda iletişim becerisi olarak empatiyi öğrendiğini, beş kişi ben dili kullanmayı öğrendiğini, dört kişi olumlu iletişim becerisi geliştirdiğini ve üç kişi etkin dinlemeyi öğrendiğini belirtmiştir. Empati kurmayı öğrendim diyen bir kursiyer;

“Çocuklarıma empatiyle yaklaşmaya çalışıyorum, aile içi iletişimimiz gayet iyi, onları daha çok anlamaya çalışıyorum (K7)” diyerek aile eğitimi kursları ile birlikte çocuklarına empatik bir dille yaklaştığını, onları anlamaya çalıştığını ve aile içi iletişimlerinin iyi olduğunu ifade etmektedir. Bir başka kursiyer;

“Empatiyi öğrendim, çocuklarıma karşı deniyorum. İletişimimiz eskiye göre daha iyi, ancak babası da benim gibi yapmadığı için başarılı olamıyoruz (K16)” diyerek çocuklarına karşı empatik bir dille yaklaştığını ancak zaman zaman başarılı olamadığını, bunun da sebebinin eşiyile aynı yaklaşımı gösterememelerinden kaynaklandığını belirtmektedir.

Aile eğitimi kurslarından iletişim konusunda ben dili kullanmayı öğrendim diyen bir kursiyer;

“Değişiklik oldu, “ben dili” kullanmak çocuğumda daha sakinlik ve kendini daha fazla ifade edebilmesini sağladı (K5)” diyerek kurslardan sonra çocuğuyla ben dili kullanarak iletişim kurduğunu ve çocuğunun daha sakin bir tavır takınarak kendini daha iyi ifade edebilmesini sağlamıştır. Başka bir kursiyer;

“Kurstan sonra iletişimimiz konusunda daha dikkatli davranmaya başladım. Evde küfür etmeyi yasakladım, babası bazen ağzından kötü laf kaçırıyor, kızıyorum. Bu kursa o da katılsa böyle olmazdı (K15)” diyerek aile eğitimi kurslarına katılarak olumlu iletişim becerisi geliştirdiğini, çocuklarıyla daha dikkatli iletişim kurmaya çalıştığını, eşine bazen bu konuda müdahalede bulunduğunu ifade etmektedir. Bir başka kursiyer;

“İletişim konusunda güzel bilgiler öğrendim. Bunları çocuğumda uygulamaya çalıştım, etkili oldu. Kendini birey olarak daha iyi tanımasını sağladı bu durum. Örnek modellerde daha iyi sonuçlar aldım. Hatalarında suçluluk duygusuna kapılmadan iyileşmeye yardımcı oldu (K18)” diyerek, kurstan aldığı bilgiler sayesinde çocuğu ile olumlu iletişim geliştirdiğini ve bu durumun çocuğuna olumlu katkılar sağladığını belirtmektedir. Bir başka kursiyer;

“Kurs sonrasında etkili dinlemeyi öğrendim, insanlarla daha iyi anlaşabiliyorum (K1)” diyerek aile eğitimi kursundan etkili dinleme becerisi kazandığını ve çevresindeki bireylerle daha iyi iletişim kurabildiğini belirtmektedir. Bir başka kursiyer;

“Evet etkili iletişim önemli, önce karşdakini dinlemeyi öğrenmemiz gerekiyor. Çocuğumu daha çok dinlemeye başladım (K24)” diyerek aile eğitimi kursları sayesinde etkili dinlemenin önemini kavradığını ve artık çocuğn daha çok dinlediğini ifade etmiştir.

Kursiyerlerin dile getirdiği durumlar değerlendirildiğinde aile eğitimi kurslarının ana babaların sadece çocuklarına yönelik değil, etraflarındaki tüm insanlara yönelik olarak ve eşler birbirlerine karşı daha güzel iletişim dili kullanmaya başladıkları ve problemlerini çok daha kolay ve zararsız çözüme kavuşturdıkları düşünülmektedir.

4.2.6. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuklarının Başarı Değerlendirmesine ve Meslek Seçimine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlere, aldıkları kurslardan önceki düşünceleri ile kurslardaki öğrendikleri bilgileri birlikte değerlendirmeleri istenerek, çocuklarının hangi durumlarda başarılı olduğunu kabul ettiklerine ilişkin bulgu elde etmek üzere, “Aile Eğitimi kursunda aldığınız bilgilerin, çocuğunuzun başarı durumunu değerlendirmenizle ilgili görüşlerinizde/düşüncelerinizde ne tür değişikliklere neden olduğunu izah ediniz?

Sonda Soru: - Çocuğunuzun hangi alanda başarı göstermesini istiyorsunuz?

(Akademik-mesleki)

sorusu yöneltmiş ve çocuk sahibi olup, çocukları okul çağında olan tüm kursiyer ana babaların bu soruya cevap verdikleri görülmüştür. Alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 29’ da sunulmuştur.

Tablo 29. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocuğunun Başarı Durumu Değerlendirmesi

Başarı Durumu Değerlendirmesi	Kursiyerler	f
Akademik	K2-K3-K4-K6-K8-K11-K12-K13-K15-K17-K18-K19-K20-K21-K23-K25	16
Mesleki	K1-K5-K7-K9-K10-K14-K16-K22-K24	9

Tablo 29 incelendiğinde kursiyer ana babalardan 16 kişi aldıkları kurs eğitiminden sonra çocuklarının başarı durumlarının değerlendirilmesine ilişkin olarak; çocuklarının akademik başarı göstermesini istediğini belirtirken, dokuz kişi çocuklarının mesleki alanda başarı göstermesini istediklerini dile getirmişlerdir.

Başarı durumu değerlendirmesinde akademik başarıyı hedefleyen bir kursiyer;

“Kurs sonunda şunu gördüm; ben çocuğumu tam olarak tanıımıyordum. Önceliğim akademik başarı sağlaması, akademik başarı sağlaması için sonuna kadar desteklerim ve çözüm sunarım (K2)” diyerek çocuğunu kurs görünceye kadar tam anlamıyla tanımadığını, potansiyelinin farkında olmadığını belirtmiş ve kurstan sonra çocuğunun başarısını değerlendirmede farklı bakış açısı kazındığını belirtmiştir. Ancak bu kursiyerin cümlesinin devamında belirttiği durum Türkiyedeki ana babaların genel sorunlarından birini teşkil etmektedir. Şöyle ki, çocuklarının hangi alanda başarı sağlaması gerektiğine genelde ana babalar karar vermekte veya çocuklarını bu yönde zorlamaktadırlar. Bu kursiyerin ifadesinden de bu durum çıkmakta, çocuğunun akademik başarı göstermesinin kendisinin önceliği olduğunu ve çocuğuna bu yönde destek olacağını açıklamaktadır. Meslek seçiminde bireysel ilgi ve istek ilkesi burada ihmal edilmektedir. Bir diğer kursiyer;

“Kurstan önce zayıf not aldıklarında babası çok kızardı. Şimdi ona söylüyorum üstüne gitme daha kötü olur diye. Okul bittikten sonra sınavlarına göre başarılı olursa akademik olarak ilerler, ama başarılı olamazsa, nereye kazanırsa orayı okur, biz ne desek boş (K13)” diyerek, kurs öncesi başarısızlık durumundaki tutumları ile kurs sonrası tutumunun değiştiğini ve babayı da bu yönde etkilemeye çalıştığı görülmektedir. Aynı zamanda bu kursiyer çocuğun potansiyelinin onun geleceğini veya başarısını yönlendireceğini ifade etmiştir. Bir başka kursiyer;

“Evet bu konuda bakış açım da bir değişiklik oldu. Çocuğumun kendi başarısı ve istekleri doğrultusunda bir meslek seçeceğiz. Önceliğimiz başarılı olduğu takdirde akademik olarak ilerlemesi. (K20)” demiştir. Kursiyer burada başarı durumunu meslek seçimine ve geleceğe dönük seçimlere ilişkin olarak değerlendirmiş ve çocuğunun başarı ve isteklerine göre şekillenen bir süreç olacağını belirtmiştir. Ancak yine de anne baba olarak kendilerinin de bu süreçte seçime katılacaklarını ifade etmiştir.

Kurs sonunda çocuğumun mesleki başarı göstermesini isterim diyen bir kursiyer;

“Hayır olmadı. Çocuğum başarılı olursa desteklemek benim görevim. Ama çocuğum başarılı değilse, mesleki alanda çalışsın ilerlesin en azından ilerde elinde bir mesleği olur (K9)” diyerek kursun bu konuda kendisini etkilemediğini belirtmiş,

çocuğunun başarılı olması için kendine sorumluluk yüklemiş ve yine diğer kursiyerlerin ifade ettiği gibi çocukları için tercih öne sürmüştür. Bir diğer kursiyer;

“Bu açıdan bende bir değişiklik olmadı. Mesleğini çocuklarımız kendisi seçsin biz karışmayız ona. Ama derse ki ben meslek öğrenmek istiyorum engellemeyiz. Bunu yaparken akademik olarak başarı gösterirse ne olabileceğini ve o meslekte çalışanların hayatlarının nasıl olduğunu anlatırım. Okuyamayacaksa meslek öğrenmesi daha iyi olur. (K10)” diyerek kurs sonunda kendisinin çocuğunun akademik veya mesleki başarı göstermesinde ki bakış açısında bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. İlk cümlelerinde çocuğunun akademik veya mesleki başarı göstermesinin kendisi için bir sorun teşkil etmediğini belirtirken, devam eden cümlelerinde mesleki anlamda başarı göstermesini istemektedir. Bu durum kursiyerlerin ortak tavrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani kursiyerlerde, çocuklarının ileride işsiz kalmasına ilişkin çekinceleri bulunduğu düşünülmektedir.

4.2.7. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Ebeveynlerin Çocukların Hayatlarına Olan Etkilerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Türkiye de ana babaların, çocuklarının kendilerini gerçekleştirmelerinde, farklı alanlarda başarı göstermelerinde sorumluluğu çocuğa yükleme konusunda ana babaların eksiklikleri olduğu düşünülmektedir. Şöyle ki toplumumuzda ana babaların, küçük yaşlardan itibaren çocuklarının yapmaları gereken işleri, sorumlulukları kendileri üstlenmekte, yaşı kaç olursa olsun onlara çocuk gözüyle bakmakta, yani çocuklarının büyümelerine sorumluluk almalarına müsaade etmedikleri genel kanısı mevcuttur. Aile Eğitimi kurslarının bu anlamda ana babaların bakış açılarında bir değişiklik oluşturup oluşturmadığına ilişkin çalışma grubunda yer alan kursiyerlere “Aile Eğitimi kursunda aldığınız bilgiler doğrultusunda, çocuğunuzun hayatına olan etkiniz hakkında sizde bir düşünce değişikliği oldu mu? Şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz? (Ana babalarda bir insandır)” sorusu sorulmuş ve kursiyerlerin tamamı sorunun ilk bölümüne yanıt vermiştir. Alınan cevaplara ilişkin bulgular Tablo 30’ da sunulmuştur.

Tablo 30. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Ebeveynlerinde Bir İnsan Olduğu Gerçeğine Dönük Bakış Açıları

Ebeveynlerinde Bir İnsan Olduğuna Dönük Bakış Açısı Değişikliği	Kursiyerler	f
Değişiklik oldu	K1-K2-K3-K4-K5-K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K13-K14-K15-K16-K17-K18-K20-K21-K23-24K-K25	23
Değişiklik Olmadı	K19-K22	2

Tablo 30 incelendiğinde kursiyerlerden 23 kişinin, kurs sonunda ana babalarında bir insan olduğunu, yapabileceklerinin bir sınırı olduğunu, başarmak ve yapmak görevinin çocuklarının sorumluluğunda bulunduğunu belirttiğini görürken, 2 kişinin kurstan bu konuda bir görüş değişikliği kazanmadıklarını görmekteyiz.

Kurs sonunda bu konuda benim bakış açımda bir değişme olmadı diyen bir kursiyer;

“Hayır olmadı. Çocuğumuz için en iyisini yapmak zorundayız (K19)” diyerek çocukları için iyi olanı gerçekleştirmenin anne babanın görevi olduğunu vurgulamıştır. Bir diğer kursiyer;

“Hayır böyle düşünmüyorum. Başarılı olacak olan çocuk bizim gayretlerimizle olabilir (K22)” diyerek çocuklarının başarılı olabilmesi ve gelecekte mutlu bireyler olabilmesi için ana babaların gayret göstermeleri gerektiğini belirtmiştir.

Aile eğitimi kursu sonunda çocuğumun hayatına olan etkimizin sınırı hakkında düşüncem değişti diyenlerin, çocukların hayatlarındaki başarılarla ulaşma durumuna nelerin etki etmesi gerektiği konusunda verdikleri cevaplardan çıkan verilere ilişkin bilgiler Tablo 31’ de sunulmuştur.

Tablo 31. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Çocukların Hayatlarındaki Başarıları Etkileyecek Etmenler

Başarıyı Etkileyecek Etmenlere İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Çocuğun Çabası	K4-K9-K13-K18-K25	5
İmkan Sunmak	K3-K6-K14-K15-K16	5
Çocuğun Potansiyeli	K1-K2-K13	3
Anne Baba Çabası	K21	1

Tablo 31 incelendiğinde kursiyerlerden beş kişi başarı çocuğun çabası ile mümkündür derken, beş kişi başarı ancak anne babanın çocuğa başarmak için imkanlar sunması ile mümkün olur demiş, üç kişi başarıyı çocuğun potansiyeli sağlar demiş ve bir kursiyer çocuğun başarması anne baba çabası ile mümkündür demiştir.

Başarılı olmak için çocuğun kendi çabası gerekli olduğunu belirten bir kursiyer;

“Kendileri çabalasın, başarılı olsunlar. Biz destekleriz ama nereye kadar yani (K9)” diyerek çocuğunun kişisel çabası ile bir şeyleri başarabileceğini, anne baba etkisinin belli bir yere kadar olacağını belirtmiştir. Bir başka kursiyer;

“Çocuklarımız için her zaman her şeyin en iyisini istiyoruz. Bu bizim en doğal hakkımız. Ama tabi ki başarılı olmak onların elinde, onların çabalarına bağlı, eğer sınavları kazanamazlarsa girerler bir işe çalışırlar (K13)” diyerek yine başarılı olmayı çocuğunun çabasına bağlamıştır. Yine bir başka kursiyer;

“Çocuğum birey olduğunu hissettiği an ne istediğini de çok iyi biliyor. İhtiyaçlarını kendi görüyor ve özgüveni çok oluyor. Kendi kendine yetmeyi öğrenmiş oluyor. Bu sayede ana babaların, büyüdüğü zaman bile çocuk kalan çocukları olmuyor (K18)” diyerek, küçük yaştan itibaren çocuğa başarması için fırsat verilmesini ve kişisel çabasını ortaya koymasını ana babaların sağlaması gerektiğini, böylece çocukların kendilerini gerçekleştirmelerine fırsat tanınacağını belirtmiştir.

Çocuğun başarısı için ana babaların imkanlar sunması gerektiğini düşünen bir kursiyer;

“Tabii ki bizlerde insanız nasıl ki kendi hayatımızı kazanmak için çaba sarf ettiysek, çocuklarımızda kendi hayatlarını kazanmak için kendileri mücadele edecekler. Bize düşen imkanlar dahilinde eğitim öğretim ihtiyaçlarını karşılamaktır (K6)” diyerek, ana babaların

görevinin çocuklarına başarılı olmaları için imkanları sunmaları olduğunu belirtmiştir. Bir başka kursiyer;

“Ana babalarda bir insandır. Ancak biz onlara her imkanı sunmalıyız ki başarılı olsunlar. Biz ihtiyaçlarını karşılayamazsak başarılı olamazlar (K15)” diyerek yine çocuğun başarısı için ana babaların imkanlar sunmasının şart olduğunu dile getirmektedir.

Başarıyı çocuğun potansiyeline bağlı gören bir kursiyer;

“Çocuklarımız için her zaman her şeyin en iyisini istiyoruz. Bu bizim en doğal hakkımız. Ama tabii ki başarılı olmak onların elinde, onların potansiyellerine bağlı, eğer sınavları kazanamazlarsa girerler bir işe çalışırlar (K13)” diyerek, çocuklarının başarılı olması için ana babaların elinden geleni yapacağını ama nihayetinde her şeyin çocuğa ve onun potansiyeline bağlı olduğunu belirtmiştir.

Çocukların başarılı olması anne babanın çabasına bağlıdır diye düşünen bir kursiyer;

“Böyle düşünmüyorum. Başarılı olacak olan çocuk bizim gayretlerimizle olabilir. Ana babalar onlar için çalışmadan çocuklar başarılı olamaz (K21)” diyerek, çocukların başarılarının temelinde anne baba çabası yattığını, anne babanın gayret göstermedikçe çocukların başarılı olamayacağını belirtmiştir.

Kursiyerlerin bu soruya verdikleri cevaplarda ortak nokta olarak, anne baların, çocukları için gelecek kaygısı yaşamakta oldukları düşünülmektedir. Bu da onların, çocuklarının hayatları konusunda tedbiri elden bırakmamak adına kendilerine görev biçmelerini beraberinde getirmektedir. Ancak kısmen bazı aileler çocuğun kendi kendini gerçekleştirmesi için ona fırsatlar sunulması gerektiğini belirtmiştir.

4.2.8. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Bir Yetişkin Olarak Kurs Kazanımlarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlere birer yetişkin olarak aldıkları bu 14 haftalık eğitimin onlara ne kattığına ilişkin veri elde etmek üzere “Aile Eğitimi kursunun size katkıları nelerdir? (Bir yetişkin olarak sizde neleri değiştirdi?)” sorusu sorulmuş ve 9 kategoride yoğunlaşan cevaplar alınmıştır. Söz konusu yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32. Kursiyerlerin Kurs Sonrası Bir Yetişkin Olarak Kurs Kazanımları

Aile Eğitimi Kursunun Katkısına İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
İletişim	K1-K5-K7-K9-K11-K15-K16-K19-K20-K22-K24	11
Davranış Değişikliği	K10-K13-K14-K18-K19-K20-K23-K25	8
Yanlış Bilgi	K1-K4-K5-K6-K15-K21	6
Doğru Bilgi	K3-K8-K12-K17-K24	5
Vakit Geçirme	K2-K20-K22	3
Sorumluluk	K2	1
Sabır	K4	1
İşe Yarar Hissetmek	K4	1
Sosyal Hayat	K16	1

Tablo 32 incelendiğinde yapılan aile eğitimi kurslarının kurslara ne kattığına ilişkin soruya kursiyerlerden onbir kişi bu kurslar sayesinde iletişim becerilerinin arttığını, sekiz kişi davranışlarında olumlu yönde değişiklikler olduğunu, altı kişi yanlış bilgilerinin olduğunu farkına vardığını, beş kişi anne babalık becerileri konusunda doğru bilgiler edindiklerini, üç kişi çocuklarıyla artık daha güzel vakit geçirdiklerini, bir kişi sorumluluklarının farkına vardığını, bir kişi çocuklarına karşı sabırlı olmayı öğrendiğini, bir kişi kendini işe yarar hissettiğini ve bir kişi sosyal hayatının zenginleştiğini belirtmişlerdir.

İletişim becerilerim gelişti diyen bir kursiyer;

“Bir yetişkin olarak eşimle, çocuklarımla ve arkadaşlarımla olan ilişkilerimde empati kurmayı öğrendim (K7)” diyerek kurs sonunda sadece çocukları değil çevresindeki diğer insanlarla da olumlu iletişim becerileri geliştirdiğini belirtmektedir. Bir diğer kursiyer;

“Çocuğumu yeterince dinlemediğimi fark ettim (K19)” diyerek kurs öncesinde çocuğunu yeterince dinlemediğini, kurstan sonra iletişim becerilerinin geliştiğini ve iletişim becerilerinden etkin dinlemeyi gerçekleştirebildiğini belirtmektedir.

Kurs sonunda davranış değişikliği meydana geldi diyen bir kursiyer;

“Çocuklarıma karşı bazı davranışlarım değişti. Fakat babası olduğu gibi davranmaya devam ettiği için onunla da uğraşmak zorunda kalıyorum (K10)” diyerek

kursun kendi davranışlarında olumlu yönde değişiklikler yaptığını ancak eşi kursa katılmadığı için, onun davranışlarını düzeltmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Bu durum aile eğitimi kurslarına eşlerin beraber katılmasının ne kadar önemli olacağını bir göstergesidir diye düşünülmektedir. Bir diğer kursiyer;

“Çocuklarımıza karşı anne baba olarak tutarlı davranmamız gerektiğini öğrendim (K14)” diyerek çocuklarına karşı anne ve babaların birlikte hareket ederek tutarlı davranmaları gerektiğini belirtmiştir.

Kurslar sayesinde yanlış bildiğimiz bilgileri olduğunu fark ettiğini belirten bir kursiyer;

“Çocuk büyütürken bilmediğimiz ve yanlış bildiğimiz noktalar olduğunu öğrendik (K1)” diyerek kurs sayesinde çocuk büyütürken yanlış bilgilerle hareket ettiklerinin farkına vardıklarını belirtmiştir. Yine bir diğer kursiyer;

“Anne baba olarak çocuklara fazla baskı yaptığımızı fark ettik. Şu anda onlara birer birey olarak kendilerini daha fazla ifade etmeleri için daha anlayışlı ve onların hayatlarına daha saygılı davranmaya çalışıyoruz (K5)” diyerek kurs öncesi çocuklarına baskıcı tutum sergilediklerini, onları bir birey olarak görmediklerini ve bunun yanlış olduğunu kurs sonunda fark ettiklerini belirtmiştir.

Kurslar sayesinde doğru bilgiler edindiğini belirten bir kursiyer;

“Anne olmayan bir birey olarak bu eğitimi, anne olmadan önce alarak ilerde çocuğuma bebeklikten itibaren olması gerektiği gibi bakabileceğim (K12)” diyerek henüz anne olmayan bir yetişkin olarak kurstan anne babalık becerileri konusunda doğru bilgiler edindiğini belirtmiştir. Bir diğer kursiyer;

“Bu kurstan sonra çocuğumu yetiştirirken yanlış bir şeyler yapmamayı öğrendim. Anne olarak çocuk yetiştirme konusunda, kendime olan güvenim arttı (K17)” diyerek kurstan anne babalık becerileri hakkında doğru bilgiler edindiğini ve kendine olan güveninin arttığını belirtmiştir.

Aile eğitimi kursları sonunda çocuklarıyla daha çok vakit geçirmeleri gerektiğini fark ettiğini belirten bir kursiyer;

“Birlikte daha fazla vakit geçirmeye başladık ve her şey daha iyi oldu (K20)” diyerek kurslar sayesinde çocuklarıyla daha fazla vakit geçirdiğini ve hayatlarında olumlu değişiklikler yaşadıklarını ifade etmiştir. Bir diğer kursiyer;

“Çocuklarımıza yeteri kadar zaman ayırmadığımızı ve onlara daha fazla zaman ayırmamız gerektiğini gördüm (K22)” diyerek çocuklarına daha fazla zaman ayırması gerektiğini fark ettiğini belirtmiştir.

Kurslar sonunda sorumluluk hissetmem gerektiği gördüğünü ifade eden bir kursiyer;

“Çocuğumun üzerinde sorumluluk hissetmem gerektiğini ve daha çok vakit geçirmem gerektiğini anladım (K2)” diyerek kursun kendisine sorumluluk duygusu aşıladığını belirtmiştir.

Kurstan sabırlı olmayı öğrendiğini ifade eden bir kursiyer;

“Sabırlı olmayı öğrendim. Yaptığımız hata ve yanlışları gördüm. Hataların üzerine gitmemeyi gördüm (K4)” diyerek kurstan çocuklarına karşı daha sabırlı olmayı öğrendiğini belirtmiştir.

Aile eğitimi kursları ile kendini işe yarar hissettiğini ifade eden bir kursiyer;

“Bir şeyler öğrenmek çok hoşuma gitti, kendimi işe yarar hissettim (K4)” diyerek kursta yer almak ve yeni bilgiler öğrenmekten mutlu olduğunu ve kendisini işe yarar hissettiğini belirtmiştir.

Kurslar sayesinde sosyal hayatın zenginleştiğini ifade eden bir kursiyer;

“Sosyal hayatım zenginleşti, farklı insanlarla farklı aktiviteler yapmaya başladık (K16)” diyerek kurs sayesinde yeni arkadaşlar ve yeni çevreler edindiğini farklı etkinlikler yapmaya başladığını belirtmiştir.

4.2.9. Kursiyerlerin Kursların Aksayan Yönlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlere son olarak kursta fark ettikleri aksayan yönleri belirtmeleri istenmiş ve kendilerine “Kursların eksik ve hatalı bulduğunuz yönleri

nelerdir? Açıklayınız.” sorusu sorulmuş ve cevaplar 6 kategoriye ayrılarak, elde edilen verilere ilişkin bulgular Tablo 33’ te sunulmuştur.

Tablo 33. Kursiyerlerin Kursların Aksayan Yönleri

Kursiyerlere Göre Kursun Aksayan Yönlerine İlişkin Temalar	Kursiyerler	f
Baba Katılımı	K1-K2-K3-K4-K9-K16-K19-K21-K24	9
Kurs Tekrarı	K1-K3-K9-K12-K15-K19-K21	7
Zorunluluk	K4-K7-K15	3
Kurs Yeri	K3-K6	2
Ev Ziyaretleri	K4-K9	2
Kursiyer Çeşitliliği	K7	1

Tablo 33 incelendiğinde aile eğitimi alan kursiyerlerin kursun aksayan yönlerine nelerdir? Sorusuna verdikleri cevaplarda, dokuz kişi baba katılımının az olduğunu ve babalarında katılması gerektiğini, yedi kişi kursların tekrarının yapılması gerektiğini, üç kişi katılımların zorunlu olması gerektiğini, iki kişi kurs yerinin gerekirse değiştirilmesi gerektiğini, iki kişi ev ziyaretleri yapılması gerektiğini ve bir kişi kurslara anne ve babaların dışında diğer ebeveynlerinde katılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Aile eğitimi kurslarına babaların katılımının daha fazla olması gerektiğini ifade eden bir kursiyer;

“Babanın katılımını isterdim ama gitmez; işten vakit ayıramaz, ayrıca gerek görmüyor sorumluluk annede diye düşünüyor (K1)” diyerek eşinin de bu kursa katılmasını istediğini ancak işten zaman bulamadığı için ve çocuk yetiştirme sorumluluğunu anneye bıraktığı için katılmadığını ifade ederek bu kursların genel ve en büyük problemlerinden birini dile getirmiştir.

Çalışma grubunda yer alan kursiyerlerden kursların tekrarının yapılması gerektiğini ifade eden bir kursiyer;

“Kurslar devam etmeli veliler daha fazla katılım göstermeli, diğer ana babalara yönlendirme yaptım (K3)” diyerek kursların devam ettirilmesi gerektiğini katılımcı sayısının artırılmasını istemekte ve diğer ebeveynleri kursa katılmaları konusunda yönlendirdiğini belirtmiştir.

Kursiyerlerden kurslar zorunlu olmalı diyen bir kursiyer;

“Kurslar devamlı ve zorunlu olsun (K15)” diyerek bu kurslara katılımın ana babalara zorunlu hale getirilmesini belirtmiştir. Kursun zorunlu olması gerekliliğinin, çocuklarının arkadaşları olan çocukların ana babalarının da kendileri gibi bilinçli insanlar olmalarını arzulamaları olduğu düşünülmektedir.

Kursiyerlerden kurs yerlerinin katılımı arttırmak maksadıyla değiştirilebileceğini ifade eden bir kursiyer;

“Erkekler kurs saatinde ya işte ya da kahvehanedeler. Kahvehanede vakit öldürenlerde gelmiyor bu kurslara, oralarda verilebilir bu kurslar (K6)” diyerek kurs yerlerinin erkeklerin daha çok zaman geçirdikleri yerlerde yapılmasının faydalı olacağını dile getirmektedir.

Kursiyerlerden, kursta ev ziyaretlerinin yapılması gerektiğini dile getiren bir kursiyer;

“Ev ziyaretleri yapılsın, evlerimizi görsün öğretmenler (K9)” diyerek kurslarda ev ziyaretlerinin yapılması gerektiğini ve öğretmenlerin ev ortamlarını görmelerinin faydalı olacağını belirtmiştir.

Çalışma grubunda yer alan bir kursiyer, kurslara katılanların ana babalardan farklı ebeveynlerde olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu kursiyer;

“Bulduğumuz bölgede çok fazla parçalanmış aile var. Kursa gelen ailelerin çocukları zaten başarılı terbiyeli çocuklar. Öyle çocuklar var ki dedeleri, nineleri veya akrabalarından birileri bakıyor bunlara. Ama hiç bu tür ailelerden bu kursa katılanı görmedim (K7)” diyerek, parçalanmış aile gerçeğini dile getirmekte, bu ailelerin çocuklarına bakan anne baba dışındaki diğer ebeveynlerin bu kurslara katılmamasının bir eksiklik olduğunu belirtmektedir. Kurslara katılan ana babaların çocuklarının belli bir davranış kalıbında olduğunu, fakat parçalanmış aile çocuklarının ya da kurslara katılmayan ailelerin çocuklarının asıl problemi teşkil ettiğini düşünmektedir. Çocukların sadece ana babalardan oluşan bir çevreleri olmadığı, onların kişisel gelişimlerinde diğer insanların da çok büyük katkıları olduğu gerçeğinden yola çıkarak ana babalar dışında diğer ebeveynlerin de bu kurslara katılmasının bir zorunluluk olacağı düşünülmektedir.

5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda tespit edilen alt problemlere ilişkin elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

1- Aile eğitimi eğiticiler tarafından son derece önemli ve gerekli görülmektedir. Eğiticilere göre aile eğitimi kurslarının süresi yeterlidir. Bu kurslar çocukların kişisel gelişimi, kursiyerlerin bireysel gelişimi için önemlidir.

2- Kurslardaki kursiyer sayıları yeterli görülmeyle birlikte kısmen de yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Kursiyer sayısının, kurs açma sayısı alt sınırına göre yeterli veya yetersiz diye düşünüldüğü, bölgedeki öğrenci ve veli sayısına göre hedef koyulmadığı düşünülmektedir.

3- Eğiticilerin kurslara katılım oranlarının düşük olmasının nedenleri olarak, kursların tanıtımının yeterince yapılmaması, ana babaların bilgisizliği, kurs merkezlerine ulaşım güçlüğü, kursların ana babalara maddi destek sağlamaması, kurs saatinde çocuklarını bırakacak kimselerin bulunmaması, kurs yer ve saatlerinin uygun olmaması söylenebilir. Alanda yapılan bir araştırmanın sonuç ve öneriler bölümünde; “Aile eğitim programları okullar dışında da ailelerin rahatlıkla ulaşabileceği aile yaşam merkezleri, halk eğitim merkezleri gibi toplum merkezlerinde de düzenlenmelidir. Bu merkezlerde düzenlenecek programların yerel yönetimlerce desteklenmesiyle daha geniş kitlelere ulaşabilmek mümkün olacaktır (Şahin ve Özbey, 2007, 11)” ifadeleri yer almış ve bu araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

4- Kurslara babaların anneler kadar katılım göstermemesinin nedenleri olarak, kursların iş saatlerine koyulması, babaların ilgisiz olması, kadın kursiyer sayısı yoğun olduğu için erkeklerin katılmak istememesi ve babaların çocuk bakım işleriyle meşgul olmamaları gibi etkenler sayılabilir. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 2013 yılı verilerine göre ülkemizde Baba Destek Eğitimi kurs programına toplam 3974 baba katılmışken yine aynı yıl verilerine göre Anne Destek Eğitim Programına 31007 anne

katılmıştır. Bu rakamlar araştırma sonucu olan babaların katılım oranının düşük olmasını desteklemektedir.

5- Kurslara devamsızlığın fazla olmasının nedenleri olarak, ana babaların çocuklarına bakmak zorunda olmaları, kursa olan ilginin zamanla kaybedilmesi, ev işleri, bahçe işleri, sağlık sorunları ve kurs süresinin uzun gelmesi söylenebilir.

6- Kurslarda çoğunlukla geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı, kısmen de kursiyerleri etkin duruma geçirecek modern öğrenme öğretme yöntem ve tekniklerin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumun bazı kazanımların kursiyerler tarafından özümsemesini zorlaştırdığı düşünülmektedir. Bu Durum, MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Okul Öncesi Eğitim Programı İle Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi' nde (Obader) yer alan, "Aile eğitim etkinliklerinde sadece düz anlatım yöntemi yeterli değildir. Ailelerin aktif katılımlarını sağlayacak, öğrenmenin kalıcılığını artıracak ve grubun dinamiklerine uygun teknikler kullanmak gereklidir (anaokulu.cu.edu.tr)." ifadeleri ile desteklenmektedir.

7- Kurs başlangıcında anne baba tutumlarına ilişkin, kursiyerlerin giriş davranışları ve hazır bulunuşluk düzeylerinin ölçülmediği ve gözlenmediği; kurs tamamlandıktan sonra anne baba tutumlarında ne gibi değişiklikler olduğuna ilişkin herhangi bir ölçme veya gözlem işleminin yapılmadığı anlaşılmakla birlikte kısmen kursiyerlerin anne baba tutumlarına ilişkin giriş ve çıkış davranışları gözlenmektedir.

8- Kurs başlangıç ve bitişinde, ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerinden haberdar olma ve öğrenme durumlarına ilişkin genellikle eğiticiler tarafından gözlem yapıldığı görülmekle birlikte kısmen de bu durumun ölçek kullanarak tespit edilmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Eğiticilerin önemli bir kısmı, ana babaların gelişim ve öğrenme özelliklerini kavramaya ilişkin durumlarını ne ölçmüş ne de gözlem yapmıştır. Dolayısıyla aile eğitimi kurslarında, ana babaların gelişim öğrenme özelliklerinden haberdar olma durumlarına ilişkin objektif değerlendirme yapmanın güç olduğu söylenebilir.

MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığınca hazırlanan Türk Yetişkin Eğitimi Sisteminin Değerlendirilmesi 2009 raporunda "Yetişkin eğitimi faaliyetleri sonrasında performansları değerlendirmek üzere yapılan ölçme ve değerlendirme çalışmaları yeterli düzeyde değildir. Yetişkin eğitimi faaliyetleri sonrasında

gerçekleştirilen izleme çalışmaları yeterli düzeyde gerçekleştirilememektedir.” denilmektedir. Bu durum araştırmanın 7 ve 8 numaralı sonuçları ile örtüşmektedir.

9- Eğiticilerin kursiyer ana babalar ile etkili ve güzel bir iletişim kurabildikleri, ancak bu iletişimin genellikle eğitim öğretim ortamı içinde kaldığı düşünülebilir. Kursiyerlere kısmen ev ziyaretlerinde bulunulduğu fakat çoğunlukla evlere gidilmediği görülmüştür. Bu durumu eğiticiler eğitim programında bulunmadığı gerekçesine bağlamışlardır.

10- Aile eğitimi kurslarının kursiyerlere sağladığı faydalara bakıldığında; ana babalarda etkili iletişim becerilerini geliştirdiği, kişisel gelişimlerini sağladığı, bu kurslara katılan ana babaların çocuklarının akademik başarılarının daha yüksek olduğu, kursların ana babalara sosyal ortam sağladığı ve kursların aile içi şiddeti önlediği şeklinde sayılabilir.

11- Kursların aksayan yönleri olarak babaların katılımının yetersiz olması, kursiyerlerin ulaşım sorunu yaşaması, eğitim ortamlarının kısmen yetersiz bulunması, kısmen kurs süresinin uzun bulunması, kurs tanıtımlarının Halk Eğitim Merkezlerince yeterince yapılamaması, eğitici sayısının yetersiz olması ve eğiticilerin çoğunun atama ve yer değiştirme ile bölgeden ayrılmış olması ve okul yöneticilerinin bilgisizliği anlaşılmaktadır.

12- Aile eğitimi eğiticiler tarafından önemli ve gerekli görülmektedir. Bir araştırmada benzer konulara dikkat çekilerek, araştırmaya katılan velilerin tamamının görüşleri doğrultusunda, uygulanan aile eğitim programının ailelere olumlu katkılar sağlama konusunda etkili bir program olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım, 2012, 115). Kursiyerler bu kursların yapılmasından ve bu kurslara katılmaktan oldukça memnun görünmektedir. Ancak kursların devamının ya da tekrarlarının yapılmamasından şikayet etmektedirler. Bu açıdan bakıldığında ana babalar kursları yetersiz görmektedirler.

13- Kursiyer ana babaların kursların gerekliliğinin nedenleri olarak; etkili iletişim geliştirebilme, çocukların eğitiminde daha sağlıklı bilgilere sahip olma, doğru bilgiler edinme ve davranışlarındaki yanlışlıkların değişmesi sayılabilir.

14- Kursiyerlerin teknolojik araç gereç kullandıkları ve bu araç gereçlere uzak olmadıkları söylenebilir. Eğiticilerin ders anlatırken kullandıkları materyaller, kursiyerlerin

yarısından fazlası tarafından yetersiz görülürken, yarıya yakını tarafından yeterli görülmüştür. Kurslarda kullanılan materyallerin kursiyerlerin ilgilerini çekmediği anlaşılabılır.

15- Eğiticilerin derslerde kullandıkları öğrenme öğretme süreçleri ile bağlantılı olarak, kursiyerler derslerde yapılan etkinlik sayısını çoğunlukla yetersiz bulurken, kısmen de etkinlik sayısının yeterli olduğunu düşünenlerde bulanmaktadır. MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığınca hazırlanan Türk Yetişkin Eğitimi Sisteminin Değerlendirilmesi 2009 raporunda “Halk Eğitim Merkezlerinde çalışan öğreticiler yetişkin eğitimi ilke ve yöntemleri açısından yeterli değildir.” denilmektedir. Bu durum araştırma sonucunu desteklemektedir.

16- Kurslar vasıtasıyla, ana babaların, çocuklarının okul hayatları ile ilgili tutum ve davranışlarında olumlu gelişmeler olarak öğretmenlerle işbirliğinin artması, problem durumlarıyla karşılaşıldığındaki problem çözme yöntemlerinin olumlu yönde değişmesi, ödev yapma davranışlarının değişmesi ve ana babaların çocuklarına olan ilgilerinin artması sayılabilir.

17- Kurs sonunda kursiyerlerden bazıları gelişim ve öğrenme özelliklerini öğrendiğini düşünürken, bazı ana babalar gelişim ve öğrenme özelliklerini öğrenemediğini belirtmiştir. Ana babalardan bazıları kısmen öğrendiğini ancak zamanla unuttuğunu belirtmişlerdir.

18- Aile eğitimi alan ana babalar kendilerini etkili iletişim becerilerine sahip bireyler olarak görmekte, kurslarla beraber iletişim becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Bu konuda kısmen iletişim becerisi geliştirme sürecinden etkilenmediğini belirten kursiyer de bulunmaktadır. İletişim konusunda, kursiyerlerde, empati kavramının geliştiği, ben dili kullanımının arttığı, olumlu iletişim becerilerinin geliştiği ve etkili dinleme becerisinin geliştiği söylenebilir. Yine bir araştırmada kursiyerlerin kurstan “çocukla etkili iletişim kurabilme” konusunda kazanım elde ettiklerini belirtmiş(Yıldırım, 2012, 115), bu haliyle araştırma ile benzerlik göstermektedir.

19- Ana babalar genellikle çocuklarının başarı durumlarını değerlendirme konusundaki bakış açılarının kurs sonunda değiştiğini belirtse de, yine büyük bir çoğunluğu çocuklarının akademik başarı göstermesini istediği ve hedeflediği görülmektedir.

20- Ana babalar, kendilerinin de bir insan olduğunu, çocukları için yapabileceklerinin sınırı olduğunu, başarılı olmak için çaba göstermesi gerekenin çocukları olduğunu düşünmektedirler. Ancak belli bir oranda ana babalar bu konuda kendilerini çocuklarından daha fazla sorumlu hissettikleri anlaşılmaktadır. Çocuklarının başarılı olmalarında çocuğun çabası ve potansiyeli önemli bulan ana babalar olduğu gibi, çocuğun başarılı olmasında ana babaların gayreti ve çocuklarına imkanlar sunmasını daha önemli bulan ana babaların olduğu görülmektedir.

21- Kursiyer ana babalar kurs sonunda; iletişim becerilerinin arttığını, kendilerinde olumlu yönde davranış değişiklikleri yaşandığını, çocuk yetiştirme konusunda yanlış bilgileri olduğunu fark ettiklerini ve bunların olması gereken doğru bilgilerini edindiklerini, çocuklarına daha fazla zaman ayırmaları gerektiğini anladıkları ve çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdikleri, sorumluluk duygularının arttığını, daha sabırlı hareket etmeyi öğrendiklerini, kendilerini işe yarar hissettiklerini ve sosyal hayatlarının zenginleştiğini belirtmektedirler.

22- Bu kursların olumsuz yönleri arasında kursiyerlere göre babaların bu kurslara katılımının az olması, kursların tekrarının olmaması, kursa katılımın zorunlu tutulmaması, kurs yerlerine ulaşımın zor olması, ev ziyaretlerinin yapılmaması, ana babaların yanında diğer aile büyüklerinin katılmaması sayılabilir. Bir araştırmada kursiyerlerin kurslara yönelik önerilerinde “Cinsiyet dağılımı açısından erkekleri biraz daha içine katması” (Yıldırım, 2012, 116) yer alarak, babaların katılımı açısından elde edilen bulgular ile benzerlik göstermiştir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Eğiticilere Öneriler:

Kurs esnasında farklı etkinlik ve materyal kullanarak, kursiyerlerin derslere etkin katılımı sağlanmalı ve böylece öğrenmede kalıcılığın oranı artırılmalıdır.

Kursiyerlerin yetişkin bireyler olduğu unutulmamalı ve öğrenme-öğretme sürecinde yetişkin öğrenme ilkeleri (Androgoji) göz ardı edilmemelidir.

Aile Eğitimi Programlarında yer almasa da imkanlar ölçüsünde ev ziyaretleri yapılmalı, böylece ana babaların yaşadıkları ortamlar yerinde görülmelidir.

Kurs başlangıcında kursiyer ana babaların hazır bulunuşluk durumları ölçülmeli, kurs süresince ve kurs sonunda yine gözlem ve ölçüm araçları kullanılarak somut değerlendirmelere gidilebilmelidir.

Babaların katılımını engelleyecek, eğitim ortamlarından kaçınılmalıdır.

5.2.2. Halk Eğitim Merkezlerine Öneriler:

Kurs tanıtımları daha iyi yapılmalı, anne ve babaların Aile Eğitimi Kurslarına katılımları özendirilmelidir.

Kurs merkezi olarak, ana babaların yaşadıkları köyler tercih edilmelidir.

Kurs zamanı ve saatleri belirlenirken ana babalarla birlikte karar verilmelidir.

Gerekirse baba katılımını arttırmak amacıyla, babaların boş zamanlarını geçirdiği yerlerde, geçici kısa süreli eğitimler düzenlenmelidir.

Kursların verildiği eğitim ortamları imkanlar dahilinde iyileştirilmeli, yetişkinlere hitap edebilecek eğitim ortamları oluşturulmalıdır.

Okul yönetimleri ile işbirliği yapılarak, öğrenci velilerinin kurslar hakkında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

5.2.3. Milli Eğitim Bakanlığına Öneriler:

Kurs süreleri makul olan, başlangıç ve hazırlık kursları veya seminerleri düzenlenerek, ana babaların Aile Eğitimi Programları hakkında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

Aile eğitimi kurslarında görev alacak, daha fazla sayıda eğitici yetiştirilmelidir. Çünkü öğretmen atama ve yer değiştirme ile öğretmenler yer değiştirmekte ve bölgede eğitici yetersizliği yaşanabilmektedir.

Öğretmenleri hizmet içi eğitim vasıtasıyla yetişkin eğitimcisi yetiştirmek yerine, yetişkin eğitimcisi yetiştirip Halk Eğitim Merkezleri bünyesine istihdam edilmelidir.

Kursları ve kursiyer katılımını özendirmek amacıyla, kursiyerlere maddi teşvik sağlanmalıdır.

Kurs materyallerinin niteliği ve niceliği arttırılmalı, kursiyerlerin yetişkin bireyler olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. (1989). Okul Öncesi Düzeydeki İşitme Özürlülerde Aile Eğitimi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, XIII, 71: 68-68.
- Akpınar, B. (2010). Transformatif öğrenme kuramı: dönüşerek ve değişerek öğrenme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10, Sayı: 2.
- Alcay, U. (2009), *Farklı Okul Türlerinde Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınbaş, E. ve Çamur, D. (2001). *İletişim ve Beden Dili* (1. Baskı). İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, A. (2014). *Eğitim Psikolojisi* (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, A. (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (İkinci baskı), İstanbul: Alfa yayınları.
- Aydoğmuş, K. vd. (1998). *Ana-Baba Okulu* (7. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ayhan, S. (2009). *Yetişkin Eğitimi; Paulo Freire: Yaşamı, Eğitim Felsefesi ve Uygulaması Üzerine*. (Ed.: A. Yıldız- M. Uysal). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Ayhan, S. (1988). *Halk Eğitiminde Katılma: Ankara'daki Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Kurslara Katılanların Demografik Özellikleri, Katılmalarını Gündüleyen Etmenler ve Programa İlişkin Görüşler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, İ. E. (1988). *Eğitim Psikolojisi. Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri* (5. Baskı). Ankara: Gül Yayıncılık.
- Bayındır, B. (2007). *Okul-Aile İletişiminde Ev Ziyareti (Avcılar Uygulaması)*.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bıçakçı, İ. (1999). *İletişim ve Halkla İlişkiler* (2. Baskı). Ankara: Media Cat Yayınları.

Bilir, M. (2009). *Yetişkin Eğitimi, Yetişkin Eğitiminde Yöntem Teknik ve Araçlar* (Birinci Baskı). (Derleyen: Ahmet Yıldız - Meral Uysal). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Bülbül, S. (1987). Dünya ve ülkemizde yaygın eğitim. *Yaygın Eğitim ve Sorunları*, TED 11. Eğitim Toplantısı, 12-13 Kasım Dizisi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012).

Bilimsel Araştırma Yöntemleri (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cavkaytar, A. (2000). *Özel Eğitim. Ailelerle Birlikte Çalışma İçinde*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. 171–188.

Cavkaytar, A. (1999). Zihin Engellilere Özbakım ve Ev içi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkililiği. *Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*. Cilt.2, Sayı.3. 40-50.

Ceyhan, A. A. (2006). *An Investigation of Adjustment Levels of Turkish Univeristy Students With Respect to Perceived Communication Skill Levels*. *Social Behaviour and Personality*, 34(4), 367-379.

Cüceloğlu, D. (1995) *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi: İstanbul, 154.

Çağdaş, A. ve Seçer, Z.Ş. (2011). *Anne Baba Eğitimi* (1. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap.

Çomaklı, D. (2006). *Türk ve Alman Ailesinde Kadının Çocuk Eğitimindeki Yeri*.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Demir, E. (2011). *Aile eğitimi programlarında eğitimcilerin ve annelerin kültürel*

çeşitliliğe ilişkin görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Doğan, İ. (1998), *İletişim ve Yabancılaşma: Yazılı Kültürümüzde İlkler* (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Ekşi, A. (1999). *Ben Hasta Değilim, Çocuğun ruhsal ve bilişsel gelişim dönemleri ve dönemlere özgü sorunlar* (Birinci Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Ersoy, Ö. ve Tezel-Şahin, F. (1999). 0-6 Yaş Döneminde Anne Baba Eğitiminin Önemi. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 58-62.

Geray, C. (2002). *Halk Eğitimi* (3. Baskı). Ankara: İmaj Yayınevi.

Gordon, T. (2014). *Etkili Anne-Baba Eğitimi* (9. Baskı). (D. Tekin, ve N. Özkan, Çev.). İstanbul: Profil Yayıncılık.

Gökçe, O. (2006) *İletişim Bilimi/İnsan İlişkilerinin Anatomisi*, Siyasal Kitabevi: Ankara, 61-64.

Gültekin, E. (1995). *Uygun Olmayan Davranışların Azaltılmasında Ebeveynler Tarafından Uygulanan Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesinin Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Günel, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Güneş, F. (1996). *Yetişkin Eğitimi (Halk Eğitimi)* (1. Baskı). Ankara: Ocak Yayınları.

Gürgen, H. (1997), *Örgütlerde İletişim Kalitesi*, 1.Baskı, İstanbul: Der Yayınları.

Güven, F., Gökmen, S. ve Hancı, A. (2008). *Yetişkin Eğitimi Kılavuzu*. (Editör: Nur

Otoran), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Güvercin, G. ve Seçkin, O. (2009). *Yetişkin Eğitimi, Yetişkin Öğrenme Kuramının Değişen*

Manzarası. (Ed. A. Yıldız - M. Uysal) (Birinci Baskı). İstanbul: Kalkedon Yayınları

Hamamcı, Z. ve Sevim, S.A. (2004). Türkiye’ de Aile Rehberliği Çalışmaları. *Türk*

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(22), 77-85.

Heimstra, P. (1996). *Self Directed Adult Learning*, Oxford: Elsevierscience.

Hoffmann, M. (1978).”Empathy, Its Development and Prosocial Implacations”.Bulunduğu

eser: C.B: Keasey (ed.), Nebraska Symposium on Motivation, 25: 169:128.

İzmirli, Şahin Ö. (2012). *Dönüştürücü Öğrenme Kuramı Açısından Öğretmen Adaylarının*

bilgi ve İletişim Teknolojileri Entegrasyonu Uygulamaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kağıtçıbaşı, Ç.(1998). *Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile* (Birici Baskı).

İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Kasatura, İ. (1991). *Okul Başarısından Hayat Başarısına* (2. Basım). İstanbul: Altın

Kitaplar Yayınevi.

Kıncal, Y.R. (1993). Aile ve Eğitim. *Eğitim Dergisi*, 5, 63-69.

Knowles, M. (1996). *Yetişkin Öğrenenler, Gözardı Edilen Bir Kesim*. (Çev. S. Ayhan).

Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Kurt, İ. (2008). *Yetişkin Eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Merriam, S. (2004). The Changing Landscape of Adult Learning Theory. In J. Comings, B.

Garner, C. Smith (Eds.), *Review of adult learning and literacy: Connecting research, policy, and practice Mahwah*, N.J. Lawrence Erlbaum Associates.

Miser, R. (2002). Küreselleşen dünyada yetişkin eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim*

Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 35, Sayı: 1, S.56

Nazik, H. ve Bayazıt, A. (2004) *İnsan İlişkileri ve İletişim*, Ya-Pa Yayınları: İstanbul, 108.

Okçabol, R. (2006). *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)* (3. Baskı). Ankara. Ütopya Yayınevi.

Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik, Yaşlılık Ölüm* (Birinci Baskı). Ankara:

İmge Kitabevi Yayınları.

Özdemir, M.(2011). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir

çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.1.* 02.03.2012 tarihinde indirilmiştir.

Özdikmenli, D. (2009). *12-15 Yaş çocukları arasında ergen çocuk sahibi annelerin eğitim*

ihtiyaçlarının belirlenmesi, ihtiyaca uygun etkinlik geliştirilmesi, uygulama ve değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Özkalp, E.ve Kirel, Ç. (2001). Örgütsel Davranış, Sağlık ve Bilimsel Araştırma

Çalışmaları Vakfı, No:149, Eskişehir.

Özmert, E.N.(2006).Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı*

*ve Hastalıkları Dergisi.*49,256–273.

Penirci, G. (2014). *Yetişkin eğitimi kurslarının yetişkin eğitimi ve yetişkin öğrenen ilke ve*

özelliklerine göre incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şahan, G. (2012). *Almanya' Da İlkokullara Devam Eden Türk Öğrencilerin Başarılarını*

Etkileyen Faktörlerin Nitel Bir Analizi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Şeker, E. (2013). *Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik olarak düzenlenen aile eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sayar, K. ve Bağlan F. (2010). *Koruyucu Psikoloji. Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik*. (1.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Seyfi, M. (2009). *İş Örgütlerinde Yetişkinlerin Öz Yönetimli Öğrenme Yaklaşımları ile İş Tatminleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tavil, Y.Z. (2004). *Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Sunulan Davranışları Kontrol Etmeye Yönelik Aile Eğitim Programının Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezel Şahin, F. ve Özbey S. (2009). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir?. *Aile ve Toplum Dergisi*. 3 (12), 7-12.
- Tomar, G.Y. (2007). *Göç Alan Semtlerde Yaşayan Ailelerin Çocuklarının Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M. Kemal (2005) *Genel İletişim Kavramlar Ve Modeller*, Seçkin Yayıncılık: Ankara, 71.
- Tuyan, S. Beceren, E. (2002). Duygusal Zekâ ve Empati.
- Tusting, K. ve Barton, D. (2011). *Öğrenme Kuramları ve Yetişkin Öğrenme Modelleri Üzerine Kısa Bir İnceleme*, (Çeviri: Ahmet Yıldız-Aylin Demirli) (1. Baskı). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir

araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Sayı: 24. S. 543-559.

Uslu, A. (2002). *Yüzüncü Yıl Üniversitesinde Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi*.

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uysal, M. (2004). *Türkiye Adalet Akademisi Eğitimcilerin Eğitimi Temel Eğitim Programı*

Ders Notları. Ankara: A.Ü. Sürekli Eğitim Merkezi.

Ünlü, S. (1986). *İşitme Engelli Çocukları Olan Ailelerin Uzaktan Öğretim İle Eğitilmesi*.

Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Üstünoğlu, Ü. (1991). *Okulöncesi Dönemdeki Aile Eğitiminde Benimsenebilecek Farklı*

Yaklaşımlar. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1-2), 121-133.

Varol, N. (2005). *Aile Eğitimi* (Birinci Basım). Ankara: Kök Yayıncılık.

Vural, B. (2004). *Yetkin-İdeal Vizyoner Öğretmen* (1. Baskı). İstanbul: Hayat Yayınları.

Yakın, M. (2009). *Aile eğitiminin annelerin doğal dil sağaltım tekniklerini*

kullanmalarında etkililiği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yavuzer, H.(1993). *Çocuk ve Suç* (1. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, A, Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık

Ankara.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (3. Baskı).

Ankara: Seçkin Yayınları .

Yıldırım, M. (2012). *Kuruma dayalı aile eğitim programlarının ilköğretim 5. Sınıf*

öğrencilerinin okul başarılarına etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Millî Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, (M.E.B, Mevzuat, Bölüm:7, Madde:46, Bend:1, 2010).

<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> 10.03.2015 tarihinde indirildi.

http://tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5533e60e440871.29437610 10.03.2015 tarihinde indirildi.

<http://acikders.org.tr/file.php/120/Lectures/PDF/Ders%204.pdf> 25.02.2015 tarihinde indirildi.

<http://ailegitimi.meb.gov.tr/materyaller/Aile%20Egitiminin%20Tarihsel%20Gelisimi-09.01.2013.pdf> 25.02.2015 tarihinde indirildi.

<http://notoku.com/yetiskin-egitimi/#ixzz3Y2j8eRkG> 28.02.2015 tarihinde indirildi.

http://bilgiyelpazesi.com/egitim_ogretim/konu_anlatimli_dersler/gelisim_ve_ogrenme_ile_ilgili_konu_anlatimlar/ogrenme_nedir_tanimi_ozellikleri_onemi_1.asp 13.03.2015 tarihinde indirildi.

<http://ailegitimi.meb.gov.tr/.../Aile%20Egitiminin%20Tarihsel%20Gelisimi-09> 08.03.2015 tarihinde indirildi.

http://anaokulu.cu.edu.tr/_/file/OBADER_2013.pdf 05.05.2015 tarihinde indirildi.

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys.../35/.../29085717_yetiskin_egitimi.pdf 12.03.2015 tarihinde indirildi.

EKLER

Ek 1. Eğitici Görüşme Formu

EĞİTİCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyetiniz ( )Kadın ( ) Erkek

Yaşınız: ( ) 18-24 ( ) 25-34 ( ) 35-44 ( ) 44-+

Mesleğiniz: ( ) Öğretmen ( ) Yönetici

Meslekte kaçınıcı yılınızı çalışıyorsunuz?: ( ) 1-5 ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16-+

Medeni haliniz: ( ) Bekar ( ) Evli ( ) Diğer

Çocuğunuz var mı?: ( ) Hayır ( ) Evet

1- Eğitim Düzeyiniz: ( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( )
DoktoraAilelerin eğitimi kurslarının gerekliliği ve kurs süresi hakkındaki
düşüncelerinizi açıklayınız?

2- Hedeflenen katılımcı sayısına ulaşılma durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?
Sonda Soru: - Ulaşılamamışsa sizce sebebi ne olabilir?

3- Kursiyer ana babaların kursa devamları hakkında ne düşünüyorsunuz?
Devamsızlık oldu ise sizce sebebi nedir?

4- Kurslara anneler ile babalar eşit oranda katılıyorlar mı? Eşit oranda katılım
yoksa sebepleri nelerdir?

5- Kursta kullandığınız öğrenme ve öğretme yöntem ve teknikleri nelerdir?

6- Kurs başında kursiyerlerinizin anne baba tutumlarını ölçtünüz mü?

Sonda Soru: - Kullandığınız bir ölçme aracı (test, anket, görüşme formu vb)

var ise belirtiniz. (*Otoriter tutum *İzin verici tutum *Aşırı koruyucu ve müdahaleci tutum *Mükemmeliyetçi tutum *İlgisiz tutum * Demokratik Tutum)

7- Kursiyer ana babaların kurs süresince ve kurs tamamlandıktan sonra çocuklarına olan tutum ve davranışlarında farklılıklar olup-olmadığını ölçtünüz mü? Gözlemlediniz mi? Ya da ölçek test, anket vs. düzenlediniz mi?

8- Kursiyer ana babaların kurs başlangıcında ve kurs tamamlandıktan sonra, çocuklarının gelişim özelliklerinden ne düzeyde haberdar olarak davranış geliştirdiklerini gözlemlediniz mi? Ya da ölçek test, anket vs. düzenlediniz mi?

9- Kurs boyunca kursiyerlerle olan iletişiminiz konusunda ne düşünüyorsunuz?

Sonda Soru: - Etkili iletişim kurulabildiğini düşünüyor musunuz?

-Ev ziyaretleri yapıldı mı?

10-Eğitimci ve Aile Eğitimi Kursu veren bir eğitici olarak, aile eğitimi programının uygulanmasının anne-babalara katkısı nelerdir? Programın aksayan yönlerini ve eğitim-öğretim sistemimize olan katkıları ve etkileri açısından kısaca açıkla mısınız?

11-Bunların dışında belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

Ferhat AY

Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yaşam Boyu Öğrenme Anabilim Dalı Lisansüstü Eğitim Öğrencisi

Ek 2. Kursiyer Görüşme Formu

KURSIYER GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyetiniz ( )Kadın ( ) Erkek

Yaşınız: ( ) 18-24 ( ) 25-34 ( ) 35-44 ( ) 44-+

Mesleğiniz: .....

Medeni haliniz: ( ) Bekar ( ) Evli ( ) Diğer

Çocuğunuz var mı?: ( ) Hayır ( ) Evet

Kaç Çocuğunuz var? .....

Eğitim Düzeyiniz: ( ) İlköğretim ( ) Ortaöğretim ( ) Lisans ( ) Diğer

1- Anne - babaların eğitiminin gerekliliği ve bu kursların yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

2- Günlük hayatınızda ne tür teknolojik aletler kullanıyorsunuz?

Sonda Soru: - Bilgisayar kullanıyor musunuz?

- İnternet kullanıyor musunuz?

- Cep telefonu kullanıyor musunuz?

Kursta kullanılan materyal ve etkinliklerden yararlanma konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

3- Aile Eğitimi kursunda aldığımız bilgiler doğrultusunda, çocuğunuzun okul hayatına etkiniz konusunda ne gibi değişiklikler oldu?

4- Aile Eğitimi kursunda aldığımız bilgiler doğrultusunda, çocuğunuzun gelişim dönemi özelliklerini öğrenme konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

5- Aile Eğitimi kursunda aldığımız bilgiler doğrultusunda, çocuğunuzla etkili ve

empatik iletişim kurmadaki bakış açınızda ve tutumlarınızda ne gibi değişiklikler oldu?

6- Aile Eğitimi kursunda aldığınız bilgilerin, çocuğunuzun başarı durumunu değerlendirmenizle ilgili görüşlerinizde/düşüncelerinizde ne tür değişikliklere neden olduğunu izah ediniz?

Sonda Soru: - Çocuğunuzun hangi alanda başarı göstermesini istiyorsunuz?

(Akademik-mesleki)

7- Aile Eğitimi kursunda aldığınız bilgiler doğrultusunda, çocuğunuzun hayatına olan etkiniz hakkında sizde bir düşünce değişikliği oldu mu? Şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz? (Ana babalarda bir insandır)

8- Aile Eğitimi kursunun size katkıları nelerdir? (Bir yetişkin olarak sizde neleri değiştirdi?)

9- Kursların eksik ve hatalı bulduğunuz yönleri nelerdir? Açıklayınız.

Ferhat AY

Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yaşam Boyu Öğrenme Anabilim Dalı Lisansüstü Eğitim Öğrencisi

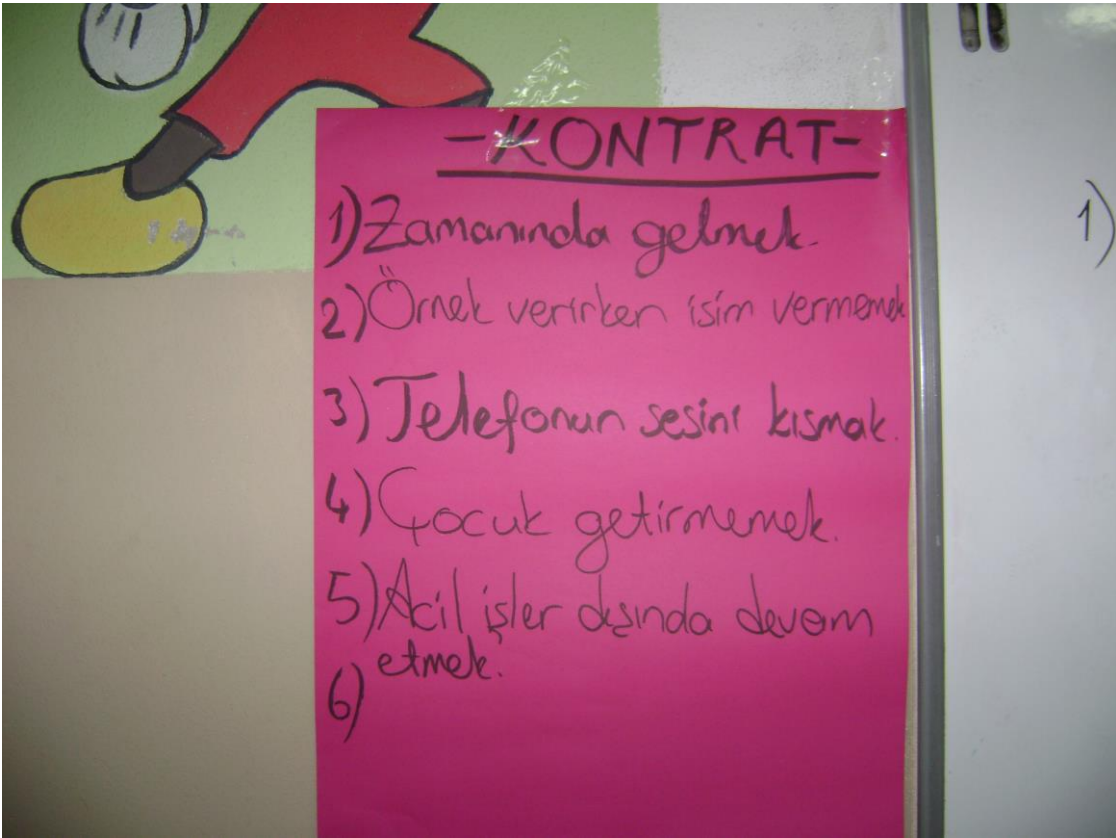

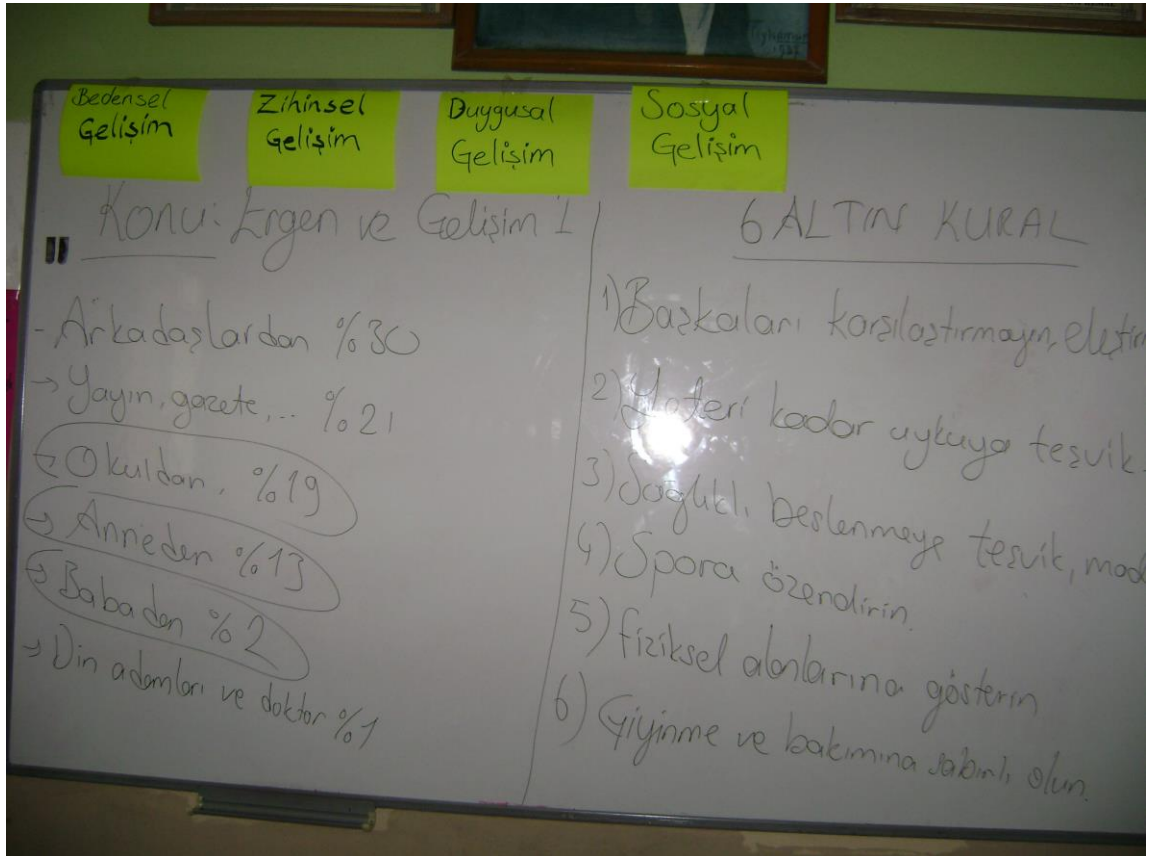
Ek 3. Aile Eğitimi Programı Kurslarına Ait Fotoğraflar

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ferhat AY
Doğum Yeri ve Tarihi : ISPARTA/ Şarkikaraağaç – 01/04/1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (2006-mezun olma)
Yüksek Lisans Öğrenimi :Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yaşam Boyu Öğrenme Anabilim Dalı (2012- Giriş)
Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam
Boyu Öğrenme Anabilim Dalı (2013- Yatay Geçiş)
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (Alt Düzey)

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : 2007 Tokat-Zile İğdir İlköğretim Okulu (Sosyal
Bilgiler Öğretmeni)
2011 Bartın Akbaş İlköğretim Okulu (Sosyal Bilgiler
Öğretmeni)
2012 Bartın-Kurucaşile Hisar Pirireis İlköğretim Okulu
(Müdür Yardımcısı)
2012 Bartın-Kurucaşile Hisar Pirireis Ortaokulu
(Müdürü)
2014 Bartın-Kurucaşile Halk Eğitim Merkezi ve
Akşam Sanat Okulu (Müdürü)

İletişim

E-Posta Adresi :ferhatay32@hotmail.com

Tarih : 28/08/2015